

Karoline Justad

Digital tilstedeværelse

En kvalitativ studie om hvordan barnevernsinstitusjoner opplever utfordringer ved bruk og regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler

Masteroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2023

Karoline Justad

Digital tilstedeværelse

En kvalitativ studie om hvordan
barnevernsinstitusjoner opplever utfordringer ved
bruk og regulering av elektroniske
kommunikasjonsmidler

Masteroppgave i Barnevern
Veileder: Lasse Skogvold Isaksen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord og takk

Etter alt for mange år som student er det vemodig og litt merkelig å endelig stå ved målstreken. Etter to år på masterstudiet er oppgaven ferdig og jeg er fornøyd over å ha fullført. For to år siden lurte jeg på om det i det hele tatt var mulig å ha en fulltidsjobb og gå et fulltidsstudium. Det viste seg at det gikk. Det har uten tvil vært krevende og jeg har virkelig fått kjent på både bekymring og stress. Nå står jeg allikevel igjen med den største mestringsfølelsen jeg noen gang har hatt og jeg er utrolig stolt av meg selv.

Det å jobbe tett opp mot ungdommer er noe som ligger mitt hjerte nært. Jeg har gjennom tidligere jobber sett hvordan elektronisk kommunikasjon har vært en stor del av hverdagen til ungdommene. Det var derfor av interesse å ta et dypdykk i dette da det er et veldig dagsaktuelt tema.

Aller først ønsker jeg å takke min veileder, Lasse Skogvoll Isaksen. Takk for at du hele tiden har hatt tro på oppgaven min. Jeg er takknemlig for at du har vært tilgjengelig, gitt råd og tilbakemelding. Takk for at du har motivert meg i perioder hvor jeg har følt meg rådvill og fortvilt.

Jeg ønsker også å takke min familie. Dere har gjennom alle mine år som student hatt tro på meg og jeg er takknemlig for at dere har vært støttende og forståelsesfulle. Jeg er utrolig glad i dere.

Videre ønsker også å rette en takk til mine studievenner gjennom 5 år som har bidratt til god stemning på lesesalen, motiverende ord, gode tips og tilbakemeldinger. En særlig takk til min gode venn, Frida, for at du har motivert meg. Særlig i de periodene jeg selv har vært i tvil på om det i det hele tatt var mulig.

Min leder og kollega, Kari, fortjener også en takk. Jeg er utrolig takknemlig for at du har tatt deg tid til å lese korrektur på oppgaven min. Du har vært en god støtte å ha med i sluttspurten av masterløpet.

Til sist ønsker jeg å rette en takk til mine informanter. Denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten dere. Takk for at dere tok dere tid og har delt åpent og ærlig om deres erfaringer, refleksjoner.

Sammendrag

Elektronisk kommunikasjon og dets medfølgende plattformer og sosiale medier er i dag en meget stor del av menneskers hverdag. Dette gjelder også ansatte og ungdommer bosatt på barnevernsinstitusjon. Tematikken rundt ansattes utfordringer ved ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler ungdommenes atferd rundt begrensning av disse er lite belyst, og bør derfor utforskes.

Prosjektets formål er å samle inn kunnskap om hvordan ansatte på barnevernsinstitusjoner opplever utfordringer ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler, samt deres opplevelser rundt ungdommenes atferd knyttet til reguleringen. Videre er hensikten å bidra til mer informasjon og oppmerksomhet rundt temaet. Studien er basert på kvalitativ metode, med fem semistrukturerte intervju, hvor informantene representerer tre ulike barnevernsinstitusjoner i Norge. Analysen har resultert i tre hovedtema: ansattes erfaringer med lovverket, ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og atferdsuttrykk hos ungdommene.

Funnene i oppgaven viser til at elektroniske kommunikasjonsmidler påvirker hverdagen og det miljøterapeutiske arbeidet på barnevernsinstitusjoner i stor grad. Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler kommer med både muligheter og risikofylte elementer. De ansattes erfaringer viser til at de står i limbo mellom omsorgsansvaret og rettighetsforskriften når de begrenser ungdommenes tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler. Funnene viser til at elektronisk kommunikasjon er svært viktig for ungdommene og at ungdommene ikke kjenner til en hverdag uten, noe som bidrar til å gjøre det vanskelig for de ansatte å komme i posisjon til ungdommene. Funnene viser også til at ungdommene ofte har sterke uttrykk i form av aggresjon slik som materielle skader og vold mot personalet ved begrensningene.

Resultatene viser til at det trengs mer forskning, kjennskap og kunnskap om tema i framtiden. De ansatte på institusjonen trenger mer veiledning for hvordan de skal stå stødig i situasjoner hvor elektroniske kommunikasjonsmidler er et tema. En *digital tilstedeværelse* vil være sentralt for å forebygge, forstå og være tilgjengelig for ungdommene der de er.

Nøkkelord: barnevernsinstitusjon, miljøterapi elektroniske kommunikasjonsmidler, sosiale medier

Abstract

Electronic communication and its associated platforms and social media play a massive part in our everyday lives. This also applies to employees and youths living in a child welfare institution. The subject matter revolving around the employees' challenges regarding the youth's usage of electronic means of communication and their behavior concerning restrictions of these devices, needs to be well covered and should be researched further.

This project aims to gather knowledge about how employees in child welfare institutions experience challenges with the use and restrictions of the use of electronic means of communication, in addition to their experience of the youth's behavior linked to these restrictions. Furthermore, the purpose is to contribute more information and bring attention to this subject. This study is based on qualitative methodology through five semi-structured interviews, where the informants represent three different child welfare institutions in Norway. The analysis has resulted in three main subjects: The employee's experience with the legislation, the youth's use of electronic means of communication, and behavioral expressions among the youths.

The research in this thesis shows that electronic means of communication affect everyday life and the milieu therapy work within child welfare institutions on a large scale. The youth's use of electronic communication comes with both possibilities and risk-filled elements. The employees' experiences show that they are standing in limbo between the responsibility of care and the regulation of the right when they restrict the youth's access to such electronic devices. The results show that electronic means of communication are essential for the youths and that they are unfamiliar with living without them. This makes it even more challenging for the employees to come in position to work with the youths. The results also show that the youths often express themselves through physical aggression due to the restrictions, such as material damage or physical violence toward employees.

The results also show that there is a further need for research, familiarity, and knowledge about this subject in the future. The employees at the institutions need more guidance around how they should approach situations where electronic means of communication are a topic. A digital presence will be crucial to prevent, understand, and be available for the youths.

Keywords: Child welfare institution, milieu therapy, electronic means of communication, social media

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans.....	1
1.2 Egen motivasjon for oppgaven.....	2
1.3 Oppgavens formål og problemstilling.....	4
1.4 Avgrensning av oppgaven.....	5
1.5 Oppgavens strukturelle oppbygning.....	5
2. Begrepsavklaring.....	6
2.1 Barnevernsinstitusjon.....	7
2.2 Miljøterapi.....	7
2.3 Omsorgsbegrepet.....	8
2.4 Barnets beste.....	9
2.5 Elektroniske kommunikasjonsmidler.....	9
2.6 Sosiale medier.....	10
2.6.1 Instagram.....	11
2.6.2 SnapChat.....	12
2.6.3 TikTok.....	12
3. Gjeldende lovverk og forskrift.....	12
3.1. Rettighetsforskriften.....	13
3.2 § 11 Elektroniske kommunikasjonsmidler.....	14
3.3 § 24 Elektroniske kommunikasjonsmidler.....	15
3.4 Det nye lovverket.....	15
4. Kunnskapsgrunnlag.....	17
4.1 FOs yrkesetiske grunnlagsdokument.....	17
4.2 Demokrati og medborgerskap.....	18
4.3 Identitetsutforskning.....	19
4.3.1 Kontroll.....	19
4.3.2 Sosiale medier for å skape seg selv.....	20
4.3.3 Hverdagslivets roller.....	22
4.4 Risikofylte møter.....	22
4.4.1 Risiko tilknyttet familie.....	22
4.4.2 Anerkjennelse, påvirkning og smitteeffekt.....	24
4.5 Regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler.....	25
4.5.1 Ungdommenes syn på elektronisk kommunikasjon og regulering av dem.....	25
4.5.2 Ansattes syn på elektronisk kommunikasjon og regulering av dem.....	28
4.6 Miljøterapeutisk forståelse i møte med atferdsuttrykk.....	28
4.6.1 Avmakt og motmakt.....	29
5. Metode.....	30
5.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt.....	30
5.2 Fenomenologi.....	31
5.3 Hermeneutikk.....	32
5.4 Kvalitativ metode.....	33

5.5 Semistrukturert intervju	33
5.6 Utvalg og rekruttering	35
5.7 Intervjuguide	36
5.8 Gjennomføring av intervjuer	37
5.9 Transkribering	39
5.10 Analyse av data	40
5.11 Vurderinger og refleksjoner	41
5.11.1 Relabilitet og validitet	41
5.11.2 Etske vurderinger	44
6. Presentasjon av funn	46
6.1 Lovverk og forskrift	46
6.1.1 Opplæring	46
6.1.2. Bruk av lovverket	47
6.1.3 Vurderinger	48
6.2 Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler	48
6.2.1 Kommunikasjon	49
6.2.2 Informasjon	50
6.2.3 Påvirkning	51
6.2.4 Distraksjon	53
6.3 Atferdsuttrykk hos ungdommene	55
6.3.1 utfordringer	55
6.3.2 Tilstedeværelse og aksept	56
6.3.3 Bakgrunn for atferdsuttrykkene	57
7. Drøfting av funn	58
7.1 Gråsoner og etiske betraktninger	59
7.1.1 Opplæring på individnivå	59
7.1.2 Elektroniske kommunikasjonsmidler: de ansatte i limbo mellom omsorgsansvaret og rettighetsforskriften	60
7.1.3 Yrkesetikk, roller og ansvar	62
7.2. En digital hverdag med muligheter og risiko	64
7.2.1 Når kommunikasjon utfordrer formålet med plasseringen	65
7.2.2 Ønsket om å passe inn	69
7.2.3 En unngåelsesatferd	72
7.3 Atferdsuttrykkene ved begrensningene	73
7.3.1 En normalsituasjon på institusjon	73
7.3.2 «De klikker»	74
7.3.3 Dobbelt straff eller hensiktsmessig begrensning?	77
8. Avslutning	79
8.1 Digital tilstedeværelse	80
8.2 Forslag til videre forskning	81
Litteraturliste	83
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD	88
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema	89
Vedlegg 3: Intervjuguide	92

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans

Denne oppgaven vil ta for seg ungdommenes digitale hverdag og temaene elektroniske kommunikasjonsmidler, regulering av disse, og ungdommers atferd knyttet til begrensningene. Dagens unge kjenner ikke til en hverdag uten teknologi, og samfunnet har de siste årene blitt preget av en digital revolusjon. Tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler og internett gjør det vanskelig å se for seg et liv uten. Resultater fra Ungdata konkluderer med at nesten alle ungdommer bruker en betydelig stor del av sin fritid på digitale aktiviteter. Tallene viser at 74 % av ungdommer i 2022 brukte mer enn tre timer skjermtid utenom skolen (Bakken, 2022). Teknologien bidrar blant annet til at unge kan være i kontakt med andre og utvide nettverket sitt, uten å være sammen fysisk. Medietilsynets tall viser at 97 % av unge har sin egen mobil, hvor andelen ungdommer som bruker sosiale medier varierer fra 98-99% i alderen 13-18 år (Medietilsynet, 2020, 2022). Tallene viser til at elektroniske kommunikasjonsmidler er et aktuelt tema og interessefelt for forskning, som også kan overføres til og være sentral for barnevernsinstitusjoner. Det er ikke unikt for ungdom på barnevernsinstitusjoner å anvende elektroniske kommunikasjonsmidler, men tilgangen til internett kan tenkelig bidra til utfordrende situasjoner for de ansatte. Ungdommer bruker i dag like mye tid på sosiale medier som de gjorde under koronapandemien (Medietilsynet, 2022), hvilket kan resultere i mindre tid mellom ungdommer som bor på institusjon og de ansatte.

Barn og unge kan plasseres utenfor hjemmet når hjelpetiltak i hjemmet ikke er tilstrekkelig. Plassering utenfor hjemmet kan både være i fosterhjem eller på barnevernsinstitusjon, hvor de statlige institusjoner i Norge hovedsakelig henvender seg mot unge i 13-18års alderen (FHI, 2020). Ved utgangen av 2021 bodde det i underkant av 1000 ungdommer på institusjon, hvor 78 % var i alderen 13-17, og 14 % var over 18år (Bufdir, 2021). Unge plassert på institusjon kan være en sårbar gruppe med ulike utfordringer slik som psykiske lidelser, tilknytningsproblemer, atferdsvansker og rusproblematikk (FHI, 2020).

Det grunnleggende hensynet under opphold på institusjon skal være barnets beste (Rettighetsforskriften, 2012). De ansatte på institusjonen skal bidra til å gi de unge forsvarlig omsorg og ivareta deres rettigheter, slik som medbestemmelse, bevegelsesfrihet, rett til

privatliv, og rett til bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Ansattes ansvar for å gi forsvarlig omsorg, kan blant annet innebære å verne og beskytte ungdommen for en trygg og god utvikling. Dette kan innebære at de i kraft av sitt ansvar, herunder forsvarlig omsorg, kan begrense barnas rettigheter når det er nødvendig for ungdommenes beste (Q-19, 2012; ReddBarna, 2020; Rettighetsforskriften, 2012).

Tilgangen til elektroniske kommunikasjonsmidler og internett som eksisterer i dag bidrar til at ungdommer har sosiale møteplasser med gode muligheter for å opprettholde kontakt med venner og familie, innhente informasjon og underholdning. Det er også mulighet til å utforske og utvikle sin identitet og utvikle sin sosiale kompetanse. Parallelt kan denne tilgangen bidra til risiko slik som overgrep på nett, tilgang til rusmidler og inngang til negative nettverk (ReddBarna, 2020).

Den digitale teknologien har utviklet seg raskere enn samfunnet ellers, og det kan på mange måter være utfordrende for ansatte på institusjoner å henge med. Slik tallene tyder på anvender ungdommer elektroniske kommunikasjonsmidler i stor grad og har sosiale medier tilgjengelig tilnærmet hele tiden. For sårbare ungdommer kan dette bidra til trygghet og støtte i en ellers usikker situasjon. Inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler slik som smarttelefoner kan derfor oppleves som utfordrende og vanskelig for ungdommene, og beregnes også som en inngripen av alvorlig karakter (Hygen & Ulset, 2021). Tallene gir et tydelig bilde av hvor stor betydning elektroniske kommunikasjonsmidler har for unge i dag. Det er derfor naturlig å anta at dette også er gjeldende for ungdom plassert på barnevernsinstitusjon. Regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler på barnevernsinstitusjoner er et faktum, og vil ha en stor innvirkning på ungdommene og deres hverdag, trygghet og sosiale liv.

1.2 Egen motivasjon for oppgaven

Motivasjonen for oppgaven er basert på egen arbeidserfaring fra barnevernsinstitusjoner, hvor jeg har fått mulighet til å observere ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale media, samt bidratt med å bestemme og gjennomføre begrensninger. Gjennom arbeidserfaringen har jeg fått mulighet til å observere både positive og negative sider knyttet til ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale media. Hvor noen ungdommer har blitt tolket som spillavhengig, har andre manglet opplæring om nettvett, eller

klarer ikke å være mer enn fem minutter uten mobil før de må sjekke sosiale medier. Jeg har også observert ungdommer som har brukt sosiale medier for å få en status blant andre unge som også bor på institusjon, eller som befinner seg innenfor samme miljø. Man kan i så måte si at ungdommene kommuniserer seg selv ut i media, på godt og vondt, hvilket oppfattes å være et relativt nytt fenomen. Mediene har de siste årene satt søkelys på at ungdom på institusjoner finner og oppsøker nettverk som kan ha en negativ innvirkning. Likeså søker de nettverk innenfor den virtuelle verden for støtte og omsorg.

Da jeg selv jobbet som miljøterapeut på barnevernsinstitusjon kunne jeg på den ene siden oppleve at ungdommenes forhold til elektroniske kommunikasjonsmidler gjentatte ganger var et hinder i det miljøterapeutiske arbeidet. På den andre siden kunne det være en inngang til en felles interesse med ungdommene, eksempelvis gjennom å vise tiktok-videoer til hverandre, eller vise at man kunne en tiktok-dans som var populær. Dette var ofte en fin inngang til videre relasjonsarbeid med ungdommene. Likevel hadde flere av ungdommene jeg observert og var i kontakt med utfordringer med å legge den digitale verden fra seg, hvilket gikk utover daglige rutiner, skole, hygiene og opprettholdelse av nære relasjoner. På bakgrunn av dette ble det satt inn begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler, hvor ungdommene reagerte svært ulikt. Noen ungdommer reagerte med raseri, utagering mot personale og materielle ødeleggelser, hvor andre ikke hadde store innvendinger og uttrykte at de syntes det hadde vært godt å være fri for sosiale medier i en periode.

Ofte er hensikten ved en plassering på institusjon å ta ungdommen ut fra omstendigheter som ikke er fordelaktig, eksempelvis slik som familie eller andre sosiale nettverk, og skape et nytt og trygt miljø. Likevel har ungdommene mulighet til å vedlikeholde kontakt gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler, noe som er vanskelig å kontrollere. Det kan på bakgrunn av ovennevnte antas at den tilgjengelige teknologien har en påvirkning for behandlingsløpet og det miljøterapeutiske arbeidet rundt ungdommen. På bakgrunn av egne erfaringer og tall fra medietilsynet vedrørende ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, kan det tenkes at det er flere miljøterapeuter som har erfart lignende på institusjoner rundt i Norge. Selv om institusjoner har retningslinjer og lovverk når det kommer til begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler, kan disse praktiseres og oppleves forskjellig på ulike institusjoner. Jeg opplever derfor dette som et svært dagsaktuelt og særlig interessant tema å forske på.

1.3 Oppgavens formål og problemstilling

Det er gjennom arbeid med dette prosjektet og denne oppgaven ønskelig å se nærmere på hvordan ansatte på barnevernsinstitusjoner opplever bruk og regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, og hvordan det påvirker ungdommenes atferd. Det er ønskelig å finne svar på dette gjennom samtaler med erfarne ansatte slik som miljøterapeuter og andre ansatte med lang erfaring. I arbeid med unge på institusjoner, vil man stadig møte på nye problemstillinger på bakgrunn av at samfunnet stadig forandrer og utvikler seg. Vi mennesker lever i en digitalisert verden som er i en kontinuerlig endring, som også krever at man tilpasser seg. Elektroniske kommunikasjonsmidler slik som smarttelefoner, data- og spillmaskiner blir bare mer vanlig og tilgjengelig for barn og ungdom, og det er derfor særlig interessant å se hvordan disse påvirker de mest sårbare ungdommene i hverdagen. Gjennom oppgaven er det ønskelig å se nærmere på hvilke erfaringer de ansatte har med lovverket, hvordan institusjonene regulerer tilgang og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, og hvordan ungdommene påvirkes av dette. Hvilke endringer ser de hos ungdommene når de blir begrenset, og hva skjer dersom de får full tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler igjen?

Prosjektets formål er å samle inn kunnskap om hvordan ansatte på barnevernsinstitusjoner opplever utfordringer ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler, samt deres opplevelser rundt ungdommenes atferd knyttet til reguleringen. Videre er det ønskelig å kunne bistå med mer oppmerksomhet, informasjon og kunnskap rundt temaet. Begrensninger rundt elektroniske kommunikasjonsmidler er komplisert og komplekst, og det er derfor interessant å gå dypere inn i de ansattes erfaringer rundt dette. Jeg lurer på hvor godt ansatte kjenner til barns rettigheter når det gjelder elektroniske kommunikasjonsmidler, hvilke utfordringer opplever de og hvordan opplever ansatte på institusjon ungdommers atferd når de begrenses eller inndras? Ved å sette temaet på dagsorden, og samtidig øke de ansattes refleksjoner over egen praksis, kan dette bidra positivt i utviklingen av godt miljøterapeutisk arbeid for unge som bor på barnevernsinstitusjoner. Dette prosjektet vil ikke kunne resultere i et klart og tydelig svar, men vil heller være utforskende, og sette søkelys mot det relevante tema. Oppgavens problemstilling er todelt og er som følgende:

Hvordan opplever institusjonene utfordringer ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler?

Hvordan opplever institusjonene ungdommenes atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler i et miljøterapeutisk perspektiv?

1.4 Avgrensning av oppgaven

Relativt tidlig i masterløpet var det tydelig at jeg ønsket å skrive om bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler på barnevernsinstitusjoner, uten å være sikker på hvilken retning jeg ønsket å dra oppgaven i. Etter hvert falt valget på institusjoners regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler på bakgrunn av at dette er noe som er en stor del av ungdommers hverdag. De aktuelle vitenskapelige artiklene, rapportene og bøkene som er anvendt i oppgaven anses som relevante for å kunne se nærmere på elektroniske kommunikasjonsmidler og regulering av dem, samt relevante lover og forskrifter. Med elektroniske kommunikasjonsmidler, regulering og medfølgende atferd som tema er det flere aspekter med relevans man kunne sett nærmere på i denne oppgaven. Eksempelvis ungdommenes opplevelse av regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, ungdommers psykiske helse, ungdommers kjennskap til lovverket og rettighetene. Noen av disse temaene blir nevnt i oppgaven, men med bakgrunn i oppgavens begrensning vil ikke alle tema bli belyst like inngående. Denne oppgaven vil derfor ta for seg ansattes utfordringer med bruk og regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler ungdommers atferd knyttet til begrensningen.

1.5 Oppgavens strukturelle oppbygning

Oppgavens design og oppbygning baserer seg på en deduktiv tilnærming, på bakgrunn av at kunnskapsgrunnlag blir lagt fram før oppgavens metode og funn. Oppgaven springer ut av en induktiv tilnærming, som i grunn er forskning basert på empiri (Tjora, 2021). Et deduktiv design ble valgt på bakgrunn av retningslinjer for oppsett av masteroppgaven. Oppgavens er delt inn i åtte kapitler med respektive delkapittel.

Andre kapittel består av redegjørelse av sentrale begrep som blir brukt omgående i oppgaven.

Tredje kapittel presenterer oppgavens kunnskapsgrunnlag, en presentasjon av eksisterende forskning på feltet, og relevant teori knyttet opp mot elektroniske kommunikasjonsmidler og atferd.

I fjerde kapittel fremstilles prosjektets vitenskapsteoretiske utgangspunkt og framgangsmåte for metoden. I kapittelet beskrives det og reflekteres rundt arbeidsmåten fra rekruttering av informanter til empirisk analyse.

Femte kapittel består av vurderinger og refleksjoner rundt kvaliteten på studien, etiske betraktninger og min posisjon som forsker.

Sjette kapittel presenterer hovedfunnene fra oppgavens empiriske analyse. Kapittelet er delt inn i tre hovedtema, og er som følgende: 1) Lovverket, 2) Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og 3) Atferdsuttrykk hos ungdommene. Disse funnene har underkapitler som avbilder elementer som forklarer hovedfunnene nærmere.

Syvende kapittel består av drøfting basert på oppgavens kunnskapsgrunnlag og empiri, hvor formålet med kapittelet er å belyse oppgavens problemstilling.

Åttende kapittel avrunder oppgaven, og hovedelementene fra oppgaven trekkes fram. Avslutningsvis presenteres oppgavens litteraturliste og vedlegg.

2. Begrepsavklaring

Søkemotorene som er anvendt i arbeid med oppgaven er oria.no og Google Scholar. Oppgavens nøkkelord er som følgende: «elektroniske kommunikasjonsmidler», «sosiale medier», «ungdom», «miljøterapi», og «barnevernsinstitusjon». Det er hovedsakelig benyttet vitenskapelig artikler som er fagfellevurdert, rapporter og fagbøker. Det er også blitt anvendt nettsider fra regjeringen, lovdata og bufetat, men også nettaviser for å vise til temaets relevans og aktualitet.

Dette delkapittelet tar for seg behovet for å avklare definisjoner og begrep som er relevante for oppgaven. Avklaringene gjelder hvilke barnevernsinstitusjoner det er fokus på i oppgaven, hvordan «elektroniske kommunikasjonsmidler» defineres for videre bruk, samt hva miljøterapi, omsorgsansvaret og rettighetsforskriften medfører seg.

2.1 Barnevernsinstitusjon

Barnevernsinstitusjon som begrep avklares ikke eksplisitt i Norges lover. Likevel er konstruksjoner av institusjonene definert gjennom forskrifter og andre regelverk som er relevante for institusjonene.

Det kan være ulike grunner til at enkelte barn og unge ikke kan bo hjemme. Det kan være utfordringer med rus og kriminalitet, atferdsutfordringer, opplevelse av manglete omsorg eller foreldre som ikke klarer eller er i stand til å ta vare på barna sine i lengre eller kortere perioder (Bufdir, 2020). Barn og unge vil bli plassert utenfor hjemmet dersom hjelpetiltak i hjemmet ikke kan bidra til eller ikke er tilstrekkelig for å sikre dem god omsorg. Dette innebærer at barn og unge blir plassert i fosterhjem, bolig med oppfølging eller barnevernsinstitusjoner (FHI, 2020). Barnevernsinstitusjoner skal anses som siste utvei, og det skal etter statlige prinsipper velges fosterhjem framfor institusjon. Selv om det har vært en økning i barn og unge som plasseres utenfor hjemmet har antall barn og unge som blir plassert i institusjon holdt seg konstant. Omtrent 1000 barn og unge bor på institusjoner, hvilket tilsvarer omtrent 8 % av alle barn og unge som er berørt av tiltak utenfor hjemmet. Statlige institusjoner er rettet mot ungdom i alderen 13-18 år, på bakgrunn av at yngre barn oftest plasseres i beredskapshjem eller får tildelt fosterhjem (FHI, 2020). I Norge finnes det ulike typer barnevernsinstitusjoner, hvor de forskjellige statlige institusjonene har en avgrenset og forhåndsbestemt målgruppe, men også målsetting som innebærer deres faglige virksomhet. Bufdir beskriver institusjon for ungdom som et tilbud for barn og unge i alderen 12-18, som av ulike grunner ikke kan bo hos sine foreldre eller hos et fosterhjem. Oppholdene på disse institusjonene er både over kortere og lengre perioder (Bufdir, 2020). Bufdir fordeler ungdommer i følgende institusjoner: ungdomsinstitusjoner, institusjoner for ungdom med alvorlig atferdsvansker, akutt- og utredningsinstitusjoner, rusplasseringer og til sist enetiltak tiltak i institusjon (Bufdir, 2020). Denne oppgaven tar for seg de to første typer institusjon – ungdomsinstitusjoner, og atferdsinstitusjoner.

2.2 Miljøterapi

Det å jobbe som ansatt på barnevernsinstitusjon innebærer å forholde seg til et stort omfang av oppgaver. Jobben kan i noen tilfeller bestå av å hjelpe ungdommer med å bearbeide utfordrende og negative erfaringer, hvor oppgavene til de ansatte ofte kan innebære å dekke behov som tidligere har vært udekket, men også å kompensere for manglende læring

(Halvorsen, 2012). Det finnes forskjellige definisjoner på miljøterapi, men noen gjennomgående elementer ved flere av dem innebærer systematikk i arbeidet og tilrettelegging. Olkowska og Landmark (2016) beskriver at miljøterapi omhandler å dyrke mestring, læring og personlig ansvar, hvor det er viktig at miljøterapeutene tar utgangspunkt i ungdommens ressurser og posisjon. Disse må anvendes i samspillet med ungdommen og tilgjengelige ressurser i omgivelsene (Halvorsen, 2012; Olkowska & Landmark, 2016). Det er videre sentralt at miljøterapi er sett i sammenheng med ungdommenes faktiske hverdag, deres opplevelse av utfordringer og behov. Det kan tenkes at miljøterapi kan ses i lys av to ulike deler 1) miljøet, som omhandler og legge til rette og organisere, og 2) terapi, som gjelder å forandre og utvikle. Slik blir miljøterapiens hovedmål å skape muligheter for at ungdommene kan jobbe med utvikling og endring. Kort oppsummert er miljøterapi en gjennomtenkt og bevist form for organisering av miljøfaktorer slik at de kan bidra til individets eller gruppens vekst og utvikling (Olkowska & Landmark, 2016, s. 27)

2.3 Omsorgsbegrepet

Institusjonene har en plikt overfor enhver beboer å ivareta deres omsorg. Omsorgsbegrepet er komplekst og har ikke noe særlig avgrenset og presist meningsinnhold. Rapporten *God omsorg i barnevernsinstitusjoner* (Backe-Hansen et al., 2017) beskriver omsorg på institusjoner som grunnleggende relasjonelt. Med dette menes at omsorg utøves av en personsom har som arbeid å utøve det til en beboer, som av ulike grunner har behov for denne omsorgen. Rapporten ser videre på hvordan omsorg i institusjon befinner seg i et skjæringspunkt mellom å være profesjonell og mellommenneskelig aktivitet. Omsorg beskrives som en betegnelse på den praksisen som skal bidra til å gi beboerne på institusjonen et bedre liv, hvor lovens krav om at det skal være til det beste for barnet er sentralt. Omsorgsbegrepet legger videre vekt på at det arbeidet som utføres må ha den andres trivsel og velvære i fokus. På ungdomsinstitusjoner kan praktiske oppgaver som omhandler vekking, måltider, oppfølging av skole, aktiviteter, venner og familie være en del av omsorgen (Backe-Hansen et al., 2017).

Rettighetsforskriften paragraf 1 definerer forsvarlig omsorg slik:

«Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og

opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære beboerne respekt og toleranse. Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av beboerens alder og modenhet og formålet med plasseringen» (Rettighetsforskriften, 2012)

God omsorg betegnes av at institusjonen gir barn og unge som bor der beskyttelse og vern slik at de ikke eksponerer andre eller seg selv for fare. Dette kan blant annet handle om å hindre kontakt med negative miljøer eller hindre at beboere skader andre eller seg selv. Videre innebærer omsorgsbegrepet tydelige rammer for å sikre barn og unges trygghet og utvikling. Omsorgsbegrepet viser til stabil voksenkontakt, og oppfølging gjennom hverdagen når det kommer til skole, aktiviteter og sosialt samvær (Q-19, 2012). Begrepet fører med seg at beboerne skal oppleve mestring, trivsel og bli sett og hørt. Hvor de skal lære å vise respekt og være tolerante overfor andre. Q-19 tydeliggjør at det generelle målet er å kunne gi omsorg, hjelp og behandling som bidrar til varige og positive endringer i beboerens liv (Q-19, 2012).

2.4 Barnets beste

Vurderinger om barnets beste skal være grunnleggende i alle drøfter, vurderinger og avgjørelser. Viktigheten av barnets beste beskrives også i FNs barnekonvensjon (1989) artikkel 3 som setter fokus på at myndigheter skal ta hensyn til barnets beste. Artikkel 3 (Barnekonvensjonen, 1989) framhever barns stemme, og at deres meninger skal beregnes med i vurderinger. Videre nevnes barnets beste i Grunnloven (1814) § 104. I Barnevernsloven § 1-3 beskrives barnets beste slik:

«Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barnevernets tiltak skal være til barnets beste. Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste» (Barnevernsloven, 2023)

2.5 Elektroniske kommunikasjonsmidler

Gjennom oppgaven vil begrepet elektroniske kommunikasjonsmidler og elektronisk kommunikasjon bli brukt gjennomgående. Dette anses som en fellesbetegnelse for mobil, pc, PlayStation og lignende som beboere kan anvende for å kommunisere med omverden. Elektroniske kommunikasjonsmidler er en betydelig del av barn og unges hverdag. Hovedsakelig kan barn og unge på institusjon kommunisere fritt, og derfor benytte

elektroniske kommunikasjonsmidler under deres opphold (Q-19, 2012). Elektroniske kommunikasjonsmidler består av smart-telefoner, data- og spillmaskiner, hvilket igjen innebærer sosiale medier og andre kommunikasjonsplattformer. Det vil si at beboere har mulighet til å ringe hverandre og andre, men også kommunisere gjennom tekst, bilder og videoer.

2.6 Sosiale medier

Sosiale medier har blitt en del av vår hverdag, og er kjente ord på folkemunne. I mange sammenhenger kan man finne den velkjente forkortelsen «SoMe». Selv om sosiale medier er et allmenkjent fenomen er det likevel utfordrende å definere, og hva begrepet innebærer kan være utydelig. En tidligere kjent definisjon av kommunikasjon gjennom digital teknologi er sosiale nettverkstjenester (SNS). I tiden før 2010 ble sosiale nettverkstjenester aller mest anvendt for å kommunisere med venner og familie. Med tanke på hvordan sosiale medier og deres plattformer har endret og utviklet seg, har det også en innvirkning på hvordan man ser på fenomenet (Aichner et al., 2021). En anerkjent definisjon er Boyd og Ellison (2007) sin SNS-definisjon, hvor SNS er «social network service» forkortet (Aalen, 2015, s. 29). Boyd og Ellison (2007) stiller tre krav til hva SNS må innebære:

1. *Hver bruker har sin egen profil som består av innhold skapt av brukeren selv, av andre brukere og/eller av systemet*
2. *Brukeren kan lage en liste over relasjoner (venner, følgere eller lignende) på tjenesten. Lista er synlig for andre brukere, og man kan gå videre til de andre brukernes profiler fra lista*
3. *Brukeren kan kommunisere, produsere og/eller interagere (likes, kommentarer eller lignende) med nyhetsstrømmer av brukergenerert innhold fra koblingene deres på tjenesten (Aalen, 2015, s. 20) oversatt fra (Boyd & Ellison, 2007)).*

Selv om Boyd og Ellison (2007) sin definisjon gir et klart bilde av hva som anses som sosiale nettverkstjenester, ekskluderer den likevel andre sosiale plattformer slik som Snapchat og Messenger, da definisjonen tydelig påpeker at man må ha en liste over relasjoner som skal være synlig for andre. I dag anvendes begrepet sosiale medier i større grad. Aalen og Iversen (2021) mener det er særlig to trekk som er karakteriserende for sosiale medier:

- 1) *Det er ikke et klart skille mellom avsender og publikum i sosiale medier. De samme menneskene kan gå inn i rollen som både produsent og konsument av et innhold*
- 2) *Sosiale medier legger til rette for mange-til-mange-kommunikasjon (i motsetning til én-til-én eller én-til-mange) (Aalen & Iversen, 2021, s. 23).*

Sosiale medier som Facebook og Instagram er riktignok under SNS-definisjonen. Sosiale nettverkstjenester anses derfor som et underpunkt til sosiale medier. Definisjonen av sosiale media som vil bli anvendt i denne oppgaven kommer fra en forskningsartikkel om studenters bruk av sosiale media og i hvilken grad disse kan påvirke deres prestasjoner. «*We define 'social-media' as websites and technological applications that allow its users to share content and/or to participate in social networking*» (Leyrer-Jackson & Wilson, 2017, s. 222). Definisjonen er på denne måten mer generell, og inkluderer flere sosiale plattformer enn Boyd og Ellison (2007) sin definisjon. Det tas utgangspunkt i Leyrer- Jackson og Wilson (2017), og Aalen og Iversen (2021) sine definisjoner da de inkluderer større mengder av plattformer hvor mennesker kan inngå i sosiale nettverk, slik som Snapchat, Messenger, men også spill som befinner seg online slik som Fortnite, Call of Duty og lignende. Ved å anvende disse definisjonene samsvarer de med oppgavens problemstilling og formål.

Det er ønskelig å kort forklare hva de ulike sosiale medier som ble omtalt mest i intervjuene, slik at leseren kan få en forståelse av hva ungdommene bruker elektronisk kommunikasjon til og hva disse innebærer.

2.6.1 Instagram

Instagram ble lansert i 2010, og gjorde det mulig for mennesker å enkelt dele bilder for sitt publikum og nettverk (Aalen & Iversen, 2021). Appen har i senere tid utviklet seg til å bli en plattform hvor man kan dele bilder og videoer, like hverandres innlegg, men også sende meldinger og bilder til andre brukere av appen. Instagram skiller på offentlige profiler, hvor alle de som ønsker å følge en profil, kan følge profilen, og private profiler hvor følgere kan reguleres av de som innehar profilen. I hver bruker sin nyhetsstrøm blir bilder av de man følger synlig (Aas-Hansen, 2015). Medietilsynet melder at også ungdommers bruk av Instagram øker jo eldre de blir, hvor 92 % av alle 17- og 18-åringer anvender appen, og 65 % av alle ungdommer mellom 9-18 år bruker appen jevnlig (Medietilsynet, 2020).

2.6.2 SnapChat

SnapChat ble lansert i 2011 og ga folk mulighet til å enkelt dele bilder fra umiddelbare opplevelser, til et begrenset publikum (Aalen & Iversen, 2021). SnapChat gir brukere mulighet til å ta bilder og videoer, hvor de kan kombinere disse med tekst og tegninger, og deretter sende det til en liste over selvvalgte mottagere. Når man sender disse bildene og videoene kan man velge hvor lenge mottakeren skal ha mulighet til å se det man sender, en video kan avspilles en gang, eller spilles av gjentatte ganger før mottaker velger å fjerne den. Bilder kan avspilles mellom 1- 10 sekunder eller til mottakeren fjerner bildet. Appen gjør det også mulig å legge ut bilder eller videoer på det som kalles «stories» som når hele kontaktlisten, men også private «stories» for utvalgte fra kontaktlisten. Likeså er det muligheter for å opprette egne grupper med utvalgte personer. Bildene som legges ut på story forsvinner etter 24 timer (Aas-Hansen, 2015). SnapChat er særlig populært hos unge og over 90 % av 13-18 åringer anvender plattformen (Medietilsynet, 2020)

2.6.3 TikTok

Medietilsynet melder at TikTok er mest utbredt blant ungdommer i alderen 13-16, med en statistikk som viser til at over 70% av disse anvender appen (Medietilsynet, 2020). TikTok anvendes til å dele videosnutter til hverandre, hvor videoenes lengde varierer fra 15 sekunder til 3 minutter. Videoenes innhold baserer seg gjerne på effekter, musikk, danser og utfordringer om å gjøre spesifikke ting. Det er mulig å legge til filter, animasjoner, og musikk. Alle brukere av appen har mulighet til å se og lage videoer (Munthe, 2022). På TikTok er det mulighet for å følge andre profiler, og man bestemmer selv om man ønsker å ha en offentlig eller privat profil.

3. Gjeldende lovverk og forskrift

1. januar 2023 tredde endringer i lover og forskrifter fra barne- og familiedepartementet i kraft. Deriblant forskrifter om barns rettigheter på barnevernsinstitusjon, som har fått fastsatt hjemmel i ny barnevernslov hvor bestemmelsen skal erstatte den tidligere forskriften. Flere av bestemmelsene er tilpasset og tatt inn i den nye barnevernsloven (Regjeringen, 2022). Da prosjektets intervjuer ble gjennomført i januar 2023, hadde ingen av informantene noen særlig opplæring eller erfaringer med det nye lovverket. Deres erfaringer tar sikte på den gamle rettighetsforskriften fra 2011, og oppgaven baserer seg i hovedsak på den gamle forskriften.

Likevel inkluderes det nye lovverket, da budskapet i både det gamle og nye lovverket omhandler det samme, hvor det nye kan tenkes å være mer tilpasset samfunnet i dag.

3.1. Rettighetsforskriften

Oppgavens problemstilling retter seg mot begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, og vi skal derfor se nærmere på hvilke vilkår som må oppfylles for at slike begrensninger kan gjennomføres. Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon av 15. november 2011 bidrar til rettigheter til å sikre barn og unge som bor på institusjon sine rettigheter. Forskriften bunner i barnekonvensjonen artikkel 20, hvor det er beskrevet at staten er «forpliktet til å yte særlig beskyttelse og bistand til barn og unge som er under offentlig omsorg» (Q-19, 2012, s. 2). Formålet med rettighetsforskriften er å sørge for at barn og ungdom som bor på institusjon får forsvarlig behandling og omsorg. Videre skal det strebes etter å behandle beboere hensynsfullt og med respekt overfor deres integritet, hvor det skal være fokus på at deres rettsikkerhet blir bevart. I tillegg til dette viser §1 til at barnets beste ligger som et grunnleggende hensyn ved alle situasjoner og handlinger som omhandler beboerne (Rettighetsforskriften, 2012). Rettighetsforskriften bidrar blant annet med å sette regler for tvangsbruk, hvor formålet er å sikre riktig hjelp ved å beskytte ungdommene i tilfeller hvor de pådrar seg situasjoner og hendelser som kan være til skade for sin egen sikkerhet, trygghet og utvikling. Dette kan for eksempel innebære begrensninger i tilgang til elektroniske kommunikasjonsformer, hvor noen beboere eksempelvis kan etablere og opprette kontakt med nettverk som kan fremme en utvikling i negativ retning (Q-19, 2012).

I rundskriv Q19 (2012) finner vi retningslinjer for rettighetsforskriften. Q-19 inneholder en mer utdypende og beskrivende forklaring på de lover og regler som forklares i rettighetsforskriften. Dette rundskrivet er blant annet til for at ansatte i konfliktfylte situasjoner skal være trygge på hva de kan og ikke.

Relevant for oppgavens problemstilling er §11 og §24 i rettighetsforskriften, og de er som følgende:

3.2 § 11 Elektroniske kommunikasjonsmidler

«Beboeren skal fritt kunne benytte elektroniske kommunikasjonsmidler under institusjonsoppholdet. Institusjonen kan likevel begrense og i enkelttilfeller nekte bruken i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og sitt ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen» (Rettighetsforskriften, 2012, § 1).

Q-19 beskriver i sitt rundskriv rettslig utgangspunkt for §11 hvor det er tydelig beskrevet at barn og unge på institusjon skal så langt det lar seg gjøre ha et tilsvarende liv som andre barn og unge. Dette på bakgrunn av at elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor del av disse er en del av deres hverdag, samtidig som at de skal kunne kommunisere fritt på samme nivå som andre på deres alder som ikke er bosatt på institusjon (Q-19, 2012).

Videre beskriver rundskrivet begrensninger ved denne paragrafen, hvilket er særlig sentralt for denne oppgaven. «Det er adgang til å begrense bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler for å gi beboeren god og formålstjenlig omsorg og å sikre trygghet og god utvikling» (Q-19, 2012, s. 17). Innenfor dette punktet er det videre beskrevet at ansatte må ta beboerens alder og modenhet med i vurderingen av hvilke grenser de kan sette ut ifra deres omsorgsansvar. Med dette menes at de skal beskytte sine beboere mot rus, kriminalitet, og sikre at skolegang, behandlingsopplegg og en god døgnrytme ivaretas. Eksempelvis kan beboere planlegge rømming, kjøpe eller selge rusmidler eller ødelegge døgnrytme og utebli fra skolen på grunn av elektroniske kommunikasjonsmidler. Det er også mulig for institusjonen å begrense bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler ut fra andre på institusjonen sin trygghet og sikkerhet, dette kan være at de legger ut bilder og videoer uten samtykke, eller dersom en beboer uttrykker seg om en annen beboer og dens personlige forhold. En begrensning vil kun være mulig å gjennomføre i en avgrenset periode eller i særlige situasjoner. Samtidig har institusjonen et ansvar for å veilede sine beboere og benytte faglige gode metoder for å få ungdommene til å samarbeide og inngå gode avtaler (Q-19, 2012).

3.3 § 24 Elektroniske kommunikasjonsmidler

«Institusjonen kan nekte beboeren å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler dersom det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen. Institusjonen kan inndra det elektroniske kommunikasjonsmiddelet dersom beboeren ikke retter seg etter institusjonens avgjørelse om å nekte bruk. Vedtaket kan treffes for inntil fire uker fra inntak og deretter for maksimum 14 dager av gangen. Vedtaket skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes.

Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler kan ikke nektes dersom det vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet» (Rettighetsforskriften, 2012, § 24)

Rundskriv Q-19 beskriver §24 sitt rettslige utgangspunkt hvor de forklarer at det i denne paragrafen er en særregel for de beboerne som er plassert etter § 4-24 og § 4-26 i den gamle barnevernloven. I noen tilfeller kan institusjonen nekte beboere plassert etter disse paragrafene å ha kontakt med andre via elektroniske kommunikasjonsmidler dersom det er betydningsfullt for behandlingsopplegget eller plasseringens formål. Det rettslige grunnlaget konkretiserer også hvordan det kan oppleves som inngripende å bli nektet elektroniske kommunikasjonsmidler, og at institusjonen må fokusere på å få beboerne til å forstå hvorfor det settet slike begrensninger (Q-19, 2012). I det videre beskrives vilkårene nærmere. Her fokuseres det på at det må være formålet med plasseringen eller hensynet til behandlingsopplegget ved institusjonen som begrunner vedtak om å nekte ungdommen kontakt med omverden. Beboere som er plassert på institusjon etter § 4-24 eller § 4-26 er plassert på bakgrunn av atferd og fordi de skal motta behandling og det kan derfor være behov for å nekte bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler for en periode. Videre presiseres lengden på vedtaket. Et slik vedtak kan kun vare i 14 dager av gangen. I løpet av denne perioden har institusjonen et ansvar for å løpende vurdere om begrensningen skal oppheves eller om det er grunnlag til å opprettholde den (Q-19, 2012).

3.4 Det nye lovverket

I forskrift om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon som trådte i kraft 1.1.2023 beskriver § 7 innskrenkninger i og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler for barn plassert etter §§ 4-

4, 6-1 eller 6-2. Den nye forskriften nevnes i oppgaven da det vises til at det ikke er store forskjeller på gammel og ny forskrift, annet enn at rettighetene er nyansert på en annen måte enn tidligere. I forhold til de gamle paragrafene, kan vi i det videre se, at de nye paragrafene ikke er like spesifikke på elektroniske kommunikasjonsmidler, hvor paragrafene nå også omhandler bevegelsesfrihet og besøk.

3.4.1 Forskrift om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon

§ 7 Gjennomføring av innskrenkninger i bevegelsesfrihet, besøk og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler for barn plassert etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2:

«Innskrenkninger i bevegelsesfrihet, besøk og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler etter barnevernsloven § 10-9 første ledd kan ikke gjennomføres dersom det vil være urimelig overfor barnet i det enkelte tilfellet»
(Forskrift om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon, 2023)

3.4.2 Lov om barnevern

§ 10-9 Utvidet adgang til innskrenkninger i bevegelsesfrihet mv. for barn i barnevernsinstitusjoner:

«Når barn er i barnevernsinstitusjon etter §§ 4-4, 6-1 eller 6-2 og det er nødvendig ut fra formålet med oppholdet, kan institusjonen:

- d. innskrenke barnets rett til å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler, herunder nekte bruk
- e. inndra elektroniske kommunikasjonsmidler dersom barnet ikke retter seg etter institusjonens avgjørelse om å nekte bruk etter bokstav d ...»

«... Vedtak om å innskrenke eller inndra et elektronisk kommunikasjonsmiddel kan treffes for inntil fire uker fra barnet ankommer institusjonen, og deretter for maksimum 14 dager om gangen. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes» (Barnevernsloven, 2023)

4. Kunnskapsgrunnlag

Følgende kapittel legger forutsetninger for oppgavens kunnskapsgrunnlag. Det vil presenteres relevant litteratur og tidligere forskning. Deler av forskningen som presenteres er ikke knyttet opp mot unge som er plassert på barnevernsinstitusjon, men ungdommer generelt. Det anses likevel som relevant for oppgaven, da det naturlig antas å være gjeldende for ungdommer som også befinner seg på institusjon. Slik som det meste, kommer elektroniske kommunikasjonsmidler med både fordeler og ulemper. Elektronisk kommunikasjon har blitt et midtpunkt i ungdommers liv, hvor ungdommer nærmest konstant skriver med hverandre og kommuniserer gjennom digitale plattformer og sosiale medier. Tilgang til internett kan på en side innebære en risiko og være opphav til mobbing og utfrysning. På en annen side kan det gi muligheter for å utforske identitet, finne støtte og informasjon, samt utvikle nære og meningsfulle relasjoner (Valkenburg & Peter, 2011). Oppgaven vektlegger i det videre Livingstone (2011) sine begreper om risiko og muligheter.

4.1 FOs yrkesetiske grunnlagsdokument

FO sitt yrkesetiske grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere beskriver forpliktende fellesverdier for profesjonene. Dokumentet viser til hvordan profesjonene bør opptre i sin rolle som yrkesutøvende. Målet med dokumentet er « å styrke etisk bevissthet og handling blant barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere» (FO, 2019, s. 3). Videre tar dokumentet for seg verdier som forplikter slik som menneskeverd, respekt for den enkeltes integritet, anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering, helhetssyn på mennesker. Dernest nevnes tillit, åpenhet, redelighet, omsorg og nestekjærlighet, solidaritet og rettferdighet og til sist ansvar som verdier som står sentralt for profesjonene. Kapittel tre i grunnlagsdokumentet retter fokus mot yrkesetiske utfordringer i arbeidet, det er her ønskelig å gå nærmere inn på tre punkter – skjønn og dømmekraft, bruk av makt og myndighet og tvangsbruk.

Dokumentet beskriver skjønn som å skille mellom vesentlig og uvesentlig, hvor det er sentralt å vurdere ulike sider ved situasjoner som er både kompliserte og sammensatte, samtidig som at ulike hensyn og interesser avveies. Dømmekraft omtales som å utøve valg også når ingen løsninger utgir seg som ideelle. Godt faglig skjønn må derfor ha grunnlag i en best mulig undersøkelse av aktuell situasjon, hvor alle perspektiver til de involverte må tas med i beregningen (FO, 2019). Bruk av makt og myndighet beskrives som at profesjonsutøveren

vedtar beslutninger og gjennomfører vurderinger som kan få betydelig innvirkning på klientenes liv. Dokumentet viser til at de tiltakene som blir iverksatt kan være uønsket av klientene selv. Fokus på å gi klientene god informasjon om rettigheter, muligheter og tilbud anses derfor som særlig sentralt. På slik måte kan de i større grad ta stilling til hva som bør gjøres.

Tvangsbruk beskrives som å alltid være etisk problematisk selv om det vurderes som nødvendig og er hjemlet i loven. Dokumentet viser til at klienter som opplever tvang, uunngåelig vil få sine grenser krenket. Det blir i det videre forklart at tvangsbruk kun skal anvendes i unntakstilfeller, og det er derfor særdeles viktig med et godt kjennskap til lovverk. «Den etiske begrunnelsen for bruk av tvang er at det er nødvendig for å hindre eller begrense vesentlig skade, enten på personen selv, andre eller omgivelsene» (FO, 2019, s. 11-12). Videre beskrives det at dersom tvang anvendes skal tiltaket være så lite inngripende som mulig. Det presiseres videre at et kritisk blikk på all tvang er obligatorisk, hvor man alltid skal søke etter alternativer til tvangsbruk (FO, 2019)

4.2 Demokrati og medborgerskap

Sonia Livingstone beskriver hvordan teknologien bidrar med muligheter til å delta, demokrati og medborgerskap. Hun beskriver at ungdommer har blitt tildelt rollen til å være opprørere, hvor det nærmest er lagt en forventning om mot- og subkulturer på tvers av de voksne sine verdier (Livingstone, 2011). Elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende teknologi og sosiale medier bidrar til at kunnskap, informasjon og desinformasjon blir demokratisert på en måte som tiltaler unge. Sosiale medier anvendes blant annet aktivt av ungdommer for å sammenfatte både tradisjonell politikk, men også radikale bevegelser (Bakken et al., 2021).

Martha Nussbaum beskriver hvordan grunnleggende kapasiteter, slik som kontroll over sine miljøer og praktisk fornuft bidrar til å skape et verdig menneskeliv. Kapabilitet kan beskrives som et individs mulighet, evne eller frihet til å nå et mål eller tilstand. Selv om en kapasitet er ønskelig, er det ikke en nødvendighet (Nussbaum, 2007). Kontroll over sine miljøer, omhandler blant annet politisk innflytelse, og innebærer å ha mulighet til å delta effektivt i politiske valg som styrer over ens liv, men også å ha ytringsfrihet. Praktisk fornuft beskriver Nussbaum som å engasjere seg i kritisk refleksjon og kunne se konsekvenser av egne valg. En

tredje kapasitet henvender seg til sanser, forestillinger og tenkning, som innebærer muligheter for å kunne uttale seg fritt å ytre sine kreative sider (Nussbaum, 2007).

4.3 Identitetsutforskning

Sett i sammenheng med Anthony Giddens «exploration of the self», er identitetsutforskning sentralt når det kommer til områder innenfor den teknologiske verdenen (Livingstone, 2011). Giddens mente at endringer på samfunnsnivå bidrar til endringer på individnivå. Livingstone ser dette i lys av dagens digitale teknologi og tilgang til internett som gir unge en plattform for identitets- og sosial utforskning, hvor elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier stadig spiller en viktigere rolle. Dette kommer med både positive og negative ringvirkninger, hvor det kan bidra til kreative og skapende prosesser gjennom eksempelvis bilder og videoer, men også gjennom visuell eksponering som kan bidra til et dårligere selvbilde og usikkerhet (Bakken et al., 2021).

4.3.1 Kontroll

I dag ser man tendenser til at ungdommer utøver mer tilstedeværelse overfor nære venner via internett og sosiale medier enn i ansikt-til-ansikt kommunikasjon. Opp til 1 av 3 ungdommer foretrekker kommunikasjon via internett når det kommer til å snakke om intime tema slik som kjærlighet, sex eller ting de skjemmes over. En forklaring til dette kan være at i sammenligning med ansikt-til-ansikt kommunikasjon, kan kommunikasjon over internett kontrolleres, hvilket kan bidra til en sikkerhet hos ungdommen som gjør at de kan uttrykke seg mer fritt (Valkenburg & Peter, 2011).

Det er særlig tre funksjoner som bidrar til den økte kontrollen av å uttrykke seg over internett. Disse funksjonene varierer fra hvilke sosiale medier man anvender, men kan ofte justeres av ungdommene selv. Den første funksjonen er anonymitet. Anonymitet bidrar til å kontrollere det inntrykket man gir av seg selv på både positive og negative måter. Å være anonym over sosiale medier kan bidra til mindre bekymringer når det kommer til deres fysiske utseende og på slik måte ha større sannsynlighet for godkjennelse og sosial aksept. Likeså kan anonymiteten stimulere impulsive reaksjoner, noe som kan føre til aggressive og fornærmede kommentarer, samt trakassering (Valkenburg & Peter, 2011). Valkenburg og Peter (2011) sin neste nevnte funksjon er usynkronisert. Nesten all kommunikasjon over internett er usynkronisert da det gir ungdommer mulighet til å reflektere over og endre hva de skal skrive.

Med usynkronitet og redigering så lett tilgjengelig ved kommunikasjon over internett har man mulighet til å endre informasjon og optimalisere måten man presenterer seg selv på. Samtidig lar det også mennesker kunne skreddersy informasjon slik at det kan påvirke andre mål eller personer i ønsket retning (Valkenburg & Peter, 2011). En siste funksjon som anses som særlig sentralt er tilgjengelighet. Tilgjengelighet bidrar til at ungdommer enkelt kan velge sitt publikum og samtalepartnere. Denne tilgjengeligheten bidrar til at ungdommene kan holde kontakt med noen de ikke har sett på en lang stund, eller som de ikke kan møte enkelt i hverdagen. På slik måte tillater det ungdommene å forme nære relasjoner til andre som de ikke møter lett i deres liv utenom sosiale medier, samtidig som de kan finne støtte hos andre ungdommer som er i lignende situasjoner (Valkenburg & Peter, 2011).

Ungdomsårene representerer en stormfull tid hos ungdommer generelt, og kjennetegnes av sterke emosjoner. I ungdomsalderen er det kjent at unge opplever mer bekymring, hvor de oppfatter flere hendelser som emosjonelt negative. Ofte kan ungdommers økte emosjonalitet ha en sammenheng med fysiske forandringer som skjer i kroppen og puberteten, hvor en sentral faktor er usikkerhet. Stress er en annen faktor som påvirker ungdommers emosjoner, hvor usikkerhet rundt roller, endrende krav og andre sosiale relasjoner er sentrale. Det opplevde stresset kan bidra til at ungdommer sin sinnsstemning er omskiftelig, påvirkelig og usikker (Tetzchner, 2012).

4.3.2 Sosiale medier for å skape seg selv

Aalberg og Elvestad (2005) beskriver hvordan mennesker anvender sosiale medier. Mennesker bruker ikke lengre sosiale medier kun til å innhente informasjon eller som en avkobling, men anvender sosiale medier ut ifra et ønske om å stadfeste egne standpunkt og verdier, eller oppnå sosial kontakt. Elektroniske kommunikasjonsmidler kan anvendes for å opprettholde en tilknytning til steder man kommer fra eller hvor man har røttene sine. Eksempelvis kan ungdommer bosatt på barnevernsinstitusjoner bruke elektroniske kommunikasjonsmidler til å opprettholde kontakt med familie og venner fra hjemplassen eller andre sosiale nettverk. Sosiale medier kan gjøre det lettere for ungdommer å navigere seg gjennom og få en tilknytning til både ungdomskulturen, men også andre subkulturer de inngår i. Gjennom bruk av sosiale medier har ungdommene mulighet til å ta til seg den lokale kulturen (Aalberg & Elvestad, 2005). I flere tilfeller har barnevernsinstitusjoner oppdaget egne lukkede grupper for ungdommer som bor på barnevernsinstitusjon. Hvordan de ulike

gruppene anvender sosiale medier kan i det videre være et uttrykk for eller forsterke sosiale skiller og ulikheter (Aalberg & Elvestad, 2005).

Elektroniske kommunikasjonsmidler og deres medfølgende sosiale medier virker å ha en påvirkning på hvordan mennesker kommuniserer med hverandre. Kontakt over sosiale medier kan mangle audiovisuelle uttrykk som anvendes når man kommuniserer med hverandre i det virkelige liv. På slik måte vil det være mulig for andre å fylle disse hullene med egne inntrykk (Aamodt & Mossige, 2018). Mange deler mer av seg selv gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler enn det de gjør i interaksjoner med andre i den virkelige verden, dette omtales å være «hyperpersonlig». Aamodt og Mossige (2018) viser til at mange tar større sjanser på nettet når det kommer til selvavsløringer, enn det man ville gjort i ansikt-til-ansikt situasjoner. På slik måte kan man ha en lavere terskel for å dele intimt innhold om seg selv (Aamodt & Mossige, 2018).

På 1960-tallet introduserte Pierre Bourdieu gjennom sine studier i kultursosiologi begrepet kulturell kapital. Kulturell kapital tar ikke bare for seg materielle, men også kulturelle og symbolske ressurser som kan bidra til å opprettholde makt- og dominansrelasjoner (Korsnes, 2008). Sosial kapital innebærer de ressurser en person har, i kraft av at hen er medlem av en spesifikk gruppe. En hvilken som helst form for egenskap eller handling, som har en verdi hos medlemmer i en gruppe beskrives som symbolsk kapital. En ferdighet eller egenskap som fungerer som symbolsk kapital på en sosial arena, trenger nødvendigvis ikke å gjøre det på en annen (Järvinen, 2013).

Det ligger naturlig hos mennesker å opprettholde, beskytte og forbedre selvtilliten sin. To sentrale forutsetninger for selvtillit er å ha kontroll over sine omgivelser og aksept fra andre mennesker. Kommunikasjon gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier kan sørge for begge deler. Slik som tidligere nevnt gir elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier ungdommer mulighet til å kontrollere hva andre skal vite om dem. De kan skape eller modifisere presentasjonen av seg selv, hvor de kan få tilbakemeldinger som øker selvtilliten deres (Valkenburg & Peter, 2011).

4.3.3 Hverdagslivets roller

Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende sosiale medier vil spille inn på sosialiseringprosesser, hvor man blir medlem av et større sosialt system og inntar roller, hvor man samtidig lærer seg hvordan de ulike rollene fungerer. Likeså vil de prege og utvikle forståelsen av seg selv og identiteten sin (Aalberg & Elvestad, 2005). Goffman (1956) anvender begreper fra teateret som en metafor for interaksjoner som oppstår i dagliglivet. Goffman beskriver frontstage som å kontrollere hvordan andre oppfatter at man er, dette styres gjennom hvordan man fremstiller seg gjennom blant annet klær, væremåte og holdninger. På slik måte vil man bevisst eller ubevisst, framstå på en bestemt måte overfor de rundt som observerer en. Ofte kan det være flere som jobber sammen i frontstage basert på deres forpliktelse til «forestillingen» de er gjensidig engasjert i (Goffman, 1956). Backstage kan sees på som et dikotom til Frontstage, hvor personer kan forberede seg på eller sette sin rolle til side. Backstage beskrives å bære et større preg av sårbarhet og sider man ikke ønsker å vise når man er i frontstage (Goffman, 1956)

4.4 Risikofylte møter

Risikofylte møter omhandler frykten for at barn og unge skal bli utsatt for negative hendelser på nett. Livingstone (2011) baserer dette på tre faktorer, hvor den første innebærer hurtigheten av spredning og utvikling som er raskere enn noe annet medium, hvilket gjør det vanskelig for voksne å regulere. Annen faktor baserer seg på frykten for barns sikkerhet og dårlig muligheter for regulering. Siste faktor innebærer at barns internettfbruk overskrides av foreldrenes ekspertise og autoritet (Livingstone, 2011). Muligheten for å komme i kontakt med ukjente mennesker viser seg å være betraktelig på åpne plattformer, hvor det også foregår utestenging, kommentarer, spredning av rykter, bilder og videoer i sosiale medier. Hovedpunktet innenfor dette området er at risiko utvikler seg i samspill mellom de digitale strukturenes karakteristiske utforming, og de aktørene som anvender og samhandler i dem (Bakken et al., 2021).

4.4.1 Risiko tilknyttet familie

Når mennesker som i realiteten har en nær relasjon, preges av en stor avstand til hverandre, gir elektroniske kommunikasjonsmidler mulighet til å få små glimt av andres hverdag. Hvilket kan være med på å gi en økt verdi. Ved å opprettholde kontakt gjennom sosiale medier visner ikke relasjoner i samme grad som de ville gjort ellers (Aalen & Iversen, 2021). Kontakt og

kommunikasjon gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler er ikke noe som omfattes i avtalefestede samvær, og kan derfor gi barn og deres foresatte muligheter til en kontakt og kommunikasjon de ikke ville hatt ellers. Denne kontakten gjennom sosiale medier vil være vanskelig å regulere og kontrollere (Aamodt & Mossige, 2018).

Barn og unge under offentlig omsorg som har kontakt med foreldre opplever at savnet blir mindre og at tilvenning til et nytt hjem kan bli enklere. Kontakt med biologiske foreldre kan også gi barna en ro til å kunne håndtere utfordringer på en mer fordelaktig måte. Dersom kontakten er av dårlig kvalitet kan det være problematisk med tanke på å tilpasse seg en ny hjemløst, men også utvikling av identitet. Økt tilgang til kommunikasjon med foresatte kan frembringe at barna ønsker mer kontakt med biologiske foreldre enn det de kan mestre. Kontakt over sosiale medier vil være vanskelig å regulere, og det kan derfor være vanskelig å gi barna den støtten de trenger, noe som kan påvirke barnas mentale og emosjonelle stabilitet (Aamodt & Mossige, 2018). Det kan være ulike grunnlag for hvorfor barn og biologiske foreldre opprettholder kommunikasjon over elektroniske kommunikasjonsmidler selv om de er frarådet dette. Eksempelvis kan de unge føle seg presset, eller kjenne på lojalitet. Det kan også tenkes at denne type kommunikasjon kan være lettere for de unge å forholde seg til, da det ikke er ansikt-til-ansikt kommunikasjon. Hvor noen ungdommer kan oppleve kontakt med foreldre som belastende, kan andre oppleve kontakt gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler som en type erstatning for samvær ansikt til ansikt (Aamodt & Mossige, 2018).

Et verdig liv, beskriver Nussbaum (2007), innebærer blant annet kapabiliteter som emosjoner og tilknytning. Tilknytning deles inn i to underpunkter, hvor den første innebærer muligheten til å leve sammen med og rundt mennesker, hvor man gjenkjenner og viser god omsorg for andre og engasjere seg i samhandling med ulike folk. Den andre innebærer å bli respektert av andre og ha en grunnleggende selvrespekt, hvor det å ha mulighet til å bli behandlet som anerkjent menneske som er like mye verdt som andre er sentralt. For Nussbaum bringer emosjoner med seg mulighet for å ha tilknytninger til både mennesker og gjenstander, å kunne bygge relasjoner og pleie disse. Likevel nevner hun viktigheten av å ikke ha en følelsesmessig utvikling ødelagt av frykt og angst (Nussbaum, 2007).

4.4.2 Anerkjennelse, påvirkning og smitteeffekt

Aalen og Iversen beskriver hvordan det har blitt vanlig å anskaffe seg flere brukere rettet mot ulike grupper (Boyd, 2014). Eksempelvis innebærer en profil fullt navn og er offentlig for alle og innholdet er iscenesatt, hvor en annen bruker gjerne bærer et pseudonym, hvor framstillingen er mer umiddelbar og mindre planlagt. Disse ekstra kontoene har også et mindre antall følgere, og brukes ofte til å leve ut sider man ikke ønsker å vise for hele nettverket (Aalen & Iversen, 2021, s. 92). Når de oppretter profilene, retter de seg mot og legger vekt på hvem som ser innholdet (Boyd, 2014). Dagens ungdom anstrenger seg ofte for å framstå som populære i sosiale medier, og dersom deres selvfølelse er lav har de en tendens til å anstrenge seg hardere, hvor man framstiller seg på en måte man tenker er akseptabel for flest mulig (Aalen & Iversen, 2021). Delingen av innhold innenfor sosiale nettverk er ofte motivert av ønsket om å oppnå anerkjennelse fra andre medlemmer, hvor det er ønskelig å fremstå på en måte som er akseptert og anerkjent (Hilmarsen & Arnseth, 2017).

«Det skjulte nettverket» ble utgitt i 2021 av Annemarte Moland, boken beskriver farlige forbindelser mellom unge på nett. Boken åpner med en beskrivelse av en 15 år gammel jente som hadde tatt sitt eget liv. Under en uke etterpå hadde en annen jente gjort det samme, og kort tid etter det igjen tok en tredje jente i nærmiljøet også sitt eget liv. Moland tar et dypdykk i det skjulte nettverket som de unge jentene har vært en del av, og beskriver hvordan unge deler innhold på Instagram innenfor et lukket nettverk av selvsykdom, selvmordstanker og forsøk på å ta sine egne liv (Moland, 2021). «Det skjulte nettverket» er et sentralt eksempel på hvordan nettverk blant unge kan oppstå og utspille seg, hvor ungdom kan finne likesinnede. Slike nettverk kommer med både påvirkningskraft, men bidrar også til en trygghet som de finner i hverandre.

NRK postet i januar i år en artikkel om en ungdom som hadde satt fyr på en barnevernsinstitusjon. Artikkelen beskriver hvordan divisjonsdirektøren i Bufdir, Jan Kato Fremstad, formidler at de har sett aktivitet på sosiale medier fra barn og unge som uttrykker at de ønsker å tenne på der de bor, og fra unge som forklarer hvordan man kan gjøre det. Bufdir mistenker at slikt innhold på sosiale medier kan føre til en smitteeffekt (Nøsen et al., 2023).

Urie Bronfenbrenner er særlig kjent for sin modell innenfor økologisk utviklingspsykologi, som tar for seg at barn inngår i ulike sosiale og kulturelle sammenhenger, hvor de både blir påvirket og selv påvirker (Tetzchner, 2012, s. 54). Modellen prøver å forklare om samvirker mellom barn og deres omgivelser på ulike nivåer over tid. Modellen består av fire hierarkiske nivåer som til sammen danner barnas oppvekstmiljø, hvor det som skjer på et nivå vil ha påvirkning på hva som skjer på de andre nivåene. Mikrosystemet er relasjonen mellom barnet og dets omgivelser, og mesosystemet er bestående av relasjonene mellom de sentrale situasjonene barnet befinner seg i. Eksosystemet er de situasjoner som påvirker barnas atferd og utvikling som de ikke tar direkte del i, og makrosystemet beskrives som det overordnede nivået i modellen, som består av kultur, institusjoner og politikk (Bronfenbrenner, 2005; Tetzchner, 2012). Hvor tradisjonell atferdsanalytisk teori forutsetter at en handling blir forsterket, viser teorien til at det også er dekkende at barn og unge får informasjon om handlingen og hvilken konsekvens den medbringer seg for at de skal anvende den ved en annen anledning. På slik måte kan barn og unge tilegne seg kunnskap om handlinger de ikke selv har vært vitne til eller utført tidligere (Bronfenbrenner, 2005; Tetzchner, 2012).

4.5 Regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler

I rapporten «Det er mye trygghet i den telefonen»: Bruk av elektroniske kommunikasjon i barneverninstitusjon», undersøker de ungdommers digitale hverdag (Hygen & Ulset, 2021). Forfatterne ser på hvilken verdi slik kommunikasjon har for ungdommene, og hvordan opplever de eventuelle begrensninger rundt det. Rapporten tar utgangspunkt i intervju med ungdom som er eller har vært plassert under barnevernets omsorg og ansatte som jobber på barnevernsinstitusjoner (Hygen & Ulset, 2021).

4.5.1 Ungdommenes syn på elektronisk kommunikasjon og regulering av dem

Ungdommene i Ulset og Tjelflaat (2013) sin artikkel beskriver betydningen av tvangsbruk ved opphold i barnevernsinstitusjon, og setter fokus på hvordan ungdommer opplever tvangstiltak som både krenkende og skremmende. Samtidig gir de inntrykk av at tvangsbruk er en del av normalsituasjonen på barnevernsinstitusjoner. Ungdommene i undersøkelsen beskriver redsel, undertrykkelse og utrygghet som en del av deres opplevelse når det settes inn og anvendes tvangstiltak. Hvor det å bli utsatt for tvang betydde tap av frihet og kontroll over eget liv, hvor særlig inndragning av mobiltelefon over en lengre periode ble sett på som

inngrep i den personlige integritet som ble vanskelig for ungdommene å forholde seg til (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 76).

Valkenburg og Peter (2011) beskriver hvordan elektronisk kommunikasjon bidrar til tilgjengelighet. Flere ungdommer i Hygen og Ulset (2021) sin rapport kunne uttrykke at sosiale medier var en fin måte å opprettholde kontakt med venner og familie, samtidig som det var en effektiv måte å kunne kommunisere på. Videre opplever mange ungdommer det sosiale aspektet som særlig viktig, hvor de kan finne fellesskap med andre ungdommer som har like utfordringer som dem selv (Hygen & Ulset, 2021). Det at kommunikasjonen kunne pågå på egne premisser, opplevde flere av ungdommene også som fordelaktig. En ungdom uttrykte at vedkommende bare kunne legge fra seg telefonen når hen hadde fått nok (Hygen & Ulset, 2021). På slik måte blir kommunikasjonen, som Valkenburg og Peter (2011) henviser til, usynkronisert.

Hygen og Ulset (2021) rapporterer at flere av ungdommene ga uttrykk for at elektronisk kommunikasjon var mer verdifullt når man var plassert på institusjon, hvor det å kunne opprettholde kontakt med nære relasjoner ble trukket fram som viktig av samtlige ungdommer i intervjuene. Elektroniske kommunikasjonsmidler var et bidrag til kontinuitet selv om omgivelsene og hverdagen hadde blitt endret ved flytting. Når ungdommer opplevde usikkerhet og kaos ved å flytte, kunne de ha trygghet i å kommunisere med det som var trygt gjennom sosiale medier (Hygen & Ulset, 2021). Tilhørighet anses av Valkenburg og Peter (2011) som sentralt hos ungdommer, og noe de kan oppsøke på sosiale medier. Ungdommene som presenteres av Hygen og Ulset (2021) opplever at de er på utsiden av samfunnet, og at elektronisk kommunikasjon bringer de tilbake. Elektroniske kommunikasjonsmidler blir da et bidrag til å redusere følelsen av å være utenfor og øke tilhørigheten til sosiale arenaer. Ungdommer som er plassert på barnevernsinstitusjon skiller seg som regel ut fra andre ungdommer, men denne annerledesheten er ikke synlig på nett, og vil derfor være av mindre betydning (Hygen & Ulset, 2021). Rapporten setter også søkelys på hvordan elektroniske kommunikasjonsmidler kan være midlertidige pauser fra å tenke på det som er vanskelig og utfordrende i livet, og derfor en sterk motivasjon til å benytte seg av disse. Å tilpasse seg en ny boplass med nye rutiner og regler kan oppleves som utrygt, og derfor kan det å anvende

elektronisk kommunikasjon bidra til en trygghetsfølelse, på en kjapp og enkel måte (Hygen & Ulset, 2021).

Ungdommene i Hygen og Ulset (2021) sin rapport kunne fortelle om flere ulemper ved elektronisk kommunikasjon. Deriblant ulike typer press, og det å bli trigget med tanke på egne vansker. Videre viser de til at ungdommer som er bosatt på institusjon kunne være ekstra utsatt for negative opplevelser på nett. Bekymring for å bli utnyttet eller mobbet når man allerede var i en sårbar situasjon var også et tema blant ungdommen. Beboerne beskrev en følelse av å være på utsiden av samfunnet, hvor mange forklarer å være i en krisesituasjon. Ifølge Hygen og Ulset (2021) kan det være en mulighet for økt risiko for at ungdommer setter seg i situasjoner som er farlige eller kompliserte, eksempelvis ved at de eksponerer seg på måter de ikke ville gjort ellers, eller at de kommer i kontakt med mennesker som ønsker å utnytte dem. Slike situasjoner kan medføre at de eksisterende vanskene forsterkes eller at det oppstår nye (Hygen & Ulset, 2021).

Hygen og Ulset (2021) snakket med ungdommene om deres opplevelser av å miste tilgang til elektronisk kommunikasjon. En ungdom fortalte at vedkommende opplevde å bo på institusjon som straff, og når vedkommende mistet tilgang til telefonen ble det opplevd som en dobbel straff. Ungdommen ønsket heller mer samtaler. En annen ungdom kunne beskrive sin reaksjon på å bli fratatt mobilen og fortalte «*jeg klikker. Da mener jeg totalt klikk*» (Hygen & Ulset, 2021, s. 22). Begrunnelsen til ungdommen var på bakgrunn av at elektronisk kommunikasjon var en del av hverdagen, et middel til å komme seg gjennom dagene, og det er der vedkommende har vennene sine.

Ungdommene kunne se både positive og negative elementer ved elektronisk kommunikasjon, men ga likevel ikke inntrykk av at de tenkte elektroniske kommunikasjonsmidler kunne fjernes for sin egen beskyttelse (Hygen & Ulset, 2021). Dog kommer det fram i rapporten at flere av beboerne var usikker på sine egne rettigheter. Noen kunne forklare at de hadde kjennskap til dem, men nesten ingen kunne gjengi dem. Andre hadde søkt opp på internett hva de hadde krav på i forbindelse med at de hadde fått mobilen fratatt.

4.5.2 Ansattes syn på elektronisk kommunikasjon og regulering av dem

Flere av de ansatte som ble intervjuet i undersøkelsen til Hygen og Ulset (2021) nevner ulike elementer de opplevde som problematiske ved elektronisk kommunikasjon når ungdommene var under offentlig omsorg. Deriblant søvnevansker som konsekvens av å være mye på internett, bruk av sosiale medier for å drive kriminelle handlinger, som eksempel organisere hærverk, kjøp og salg av rusmidler og prostitusjon. Videre nevner de at elektroniske kommunikasjonsmidler påvirker ungdommenes konsentrasjon, og at de bidrar til å opprettholde et negativt nettverk, samt at de blir ukritiske til hva de legger ut. Flere ansatte i rapporten uttrykker også at det er vanskelig for institusjonene å konkurrere med internett, hvor ungdommene mister mye av det sosiale og muligheten til å trene på sosiale ferdigheter (Hygen & Ulset, 2021).

Ansattes syn på å frata ungdommenes elektroniske kommunikasjonsmidler viser til bevissthet om at det er en stor inngripen i hverdagen. Det begrunnes med at inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler er på bakgrunn av å beskytte ungdommene, hvor det ikke skal anvendes som et straffelement, men en konsekvens av å anvende elektronisk kommunikasjon til skadelige forhold (Hygen & Ulset, 2021). De ansatte kunne rapportere at de likevel så at det finnes en trygghet i telefonen for ungdommene, hvor de kunne si seg enig i mye av det samme som beboerne. Noen kunne fortelle at de oppfattet at enkelte beboere kunne lettere kommunisere via meldinger enn å snakke med personalet om vanskelige tema (Hygen & Ulset, 2021).

4.6 Miljøterapeutisk forståelse i møte med atferdsuttrykk

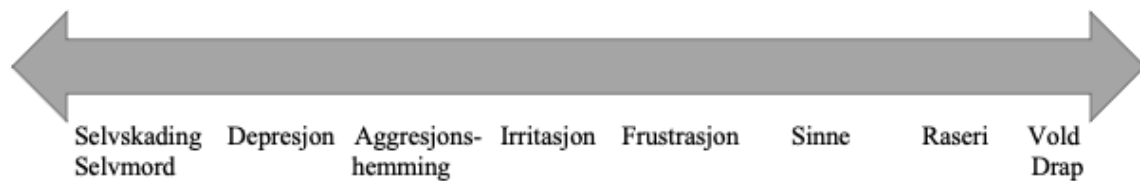
Atferdsanalytisk teori, også kalt behaviorisme eller læringsteori, setter fokus på hvordan barn og unges atferd blir påvirket av hendelser i deres omgivelser (Tetzchner, 2012). Omgivelsene former barnas responser (handlinger), hvor disse responsene er preget av barn og unges tidligere læringshistorie. Teorien vektlegger observasjonslæring og modeller, som forklares ved at barn innehar ferdigheter til å tilegne seg læring gjennom å observere konsekvenser atferd har for andre (Bandura, 1977). Atferdsanalytisk teori beskrives som målrettet, hvor barn og unge eksempelvis gjør seg tilbøyelige for å etterligne mennesker de verdsetter eller beundrer (Tetzchner, 2012, s. 47). Atferd hos barn og unge er et resultat av menneskene i miljøet de tilhører, hvor oppmuntring og sanksjonerer av forskjellige typer atferd er sentralt.

Barn og unge tilegner seg kunnskap om ulike måter å oppføre seg overfor forskjellige mennesker, og ulike miljøer man er del av er relevant for hvordan man opptrer. Bakgrunnen for dette er at ulike miljøer forsterker forskjellig atferd, hvor barn og unge gjerne imiterer og observerer hvordan andre i miljøet opptrer, og hvilke responser de får. Den oppfattelsen de unge får om hva som er passende, er derfor med på å bestemme hvilke handlinger de utfører (Bandura, 1977; Tetzchner, 2012).

4.6.1 Avmakt og motmakt

Mennesker trenger forutsigbarhet, oversikt og tilstrekkelig grad av kontroll over egen situasjon for å være trygge og i harmoni med omgivelsene og seg selv. Disse elementene bidrar til en følelse av å ha makt over sitt eget liv og seg selv, noe som bidrar til at man mestrer både store og små utfordringer. Dette kalles egenmakt. Det motsatte av makt, er avmakt (Lillevik & Øien, 2014). Avmakt kan oppstå når et menneske mangler betingelser for å få dekt sine behov. Når et menneske opplever avmakt, ser man ikke noen utvei eller mulighet til å endre sin situasjon eller til å motsette seg den maktutøvelsen man står overfor (Lillevik & Øien, 2014, s. 27). Det beskrives at avmakt utvikler seg når mennesker blir forhindret til å gjøre noe de ønsker, eller dersom de får sin integritet eller liv truet.

Når mennesker opplever avmakt, reagerer de forskjellig. Sterk avmakt og sinne kan vokse fram når noen opplever å bli fratatt frihet til å velge selv, og man står i en situasjon som oppleves vanskelig. Når mennesker står ved en situasjon eller hendelse de ikke ser en løsning på, vil trolig både frustrasjonsnivået og følelsen av avmakt øke. Lillevik og Øien (2014, s. 31) beskriver Stuart og Sundeens sin opprinnelige framstilling av aggresjon som et kontinuum fra 1983. Modellen viser til hvordan frustrasjonen som oppstår i avmaktsituasjoner kan vendes innover i oss selv som mennesker, eller utover mot andre. Aggresjonsmodellen (se figur 1 på neste side) beskriver to ytterpunkter, hvor aggresjon vendt mot en selv i form av selvskading og selvmordsatferd er på den ene siden og utadventt aggresjon i form av fysisk vold eller angrep befinner seg på den andre siden. I sentrum av modellen finner man selvhevdelse hvor mennesker klarer å regulere seg selv på en god måte. Den enkeltes måte å uttrykke aggresjon på vil være påvirket av kulturelle og individuelle forskjeller (Lillevik & Øien, 2014)

Figur 1: Aggresjonsmodellen etterlignet Lillevik og Øien (2014, s. 31)

Vold og aggresjon kan forstås som menneskers motmakt mot avmakt. Volden som oppstår kan oppleves som en effektiv mestringsstrategi mot opplevelsen av avmakt der og da. Vold kan virke å være effektiv, og bidra til makt, innflytelse og respekt. Samtidig kan det bidra til en fysiologisk avspenning. På slik måte kan en person gå fra en opplevelse av avmakt som oppleves uutholdelig, til en avspenning som nærmest oppleves som velvære (Lillevik & Øien, 2014, s. 35)

5. Metode

Det vil i følgende kapittel bli redegjort for oppgavens vitenskapsteoretiske utgangspunkt, i tillegg til kvalitativ metode med fokus på dybdeintervjuer. Prosjektets utvalg, rekruttering, gjennomføring, transkribering og analyse vil deretter presenteres. Hvor kapittelet til slutt tar dere med gjennom kvalitetskriteriene reliabilitet og validitet, i tillegg til de etiske betraktningene som er tatt hensyn til og vurdert gjennom utførelsen av prosjektet.

Kapittelets formål er å gi et bilde av og forespeile leseren de vurderinger som er praktisert i løpet prosjektet, samt begrunnelsen for disse. Det er gjennom dette kapittelet ønskelig å vise en oppriktig og påviselig transparens i arbeidet som er gjennomført, på det grunnlag av at leseren også kan ha mulighet til å vurdere gjennomføringen, men også prosjektets kvalitet for øvrig.

5.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Det vitenskapsteoretiske utgangspunktet sier noe om hvordan en forstår, nærmer seg og forklarer den sosiale virkelighet (Brottveit, 2018b). På bakgrunn av at det i denne oppgaven etterstrebes de ansattes egne perspektiver og erfaringer baserer oppgavens vitenskapsteoretiske utgangspunkt seg på fenomenologi og hermeneutikk. Vurderingen av å inkludere disse utgangspunktene baserer seg på å kunne registrere erfaringer, tanker og

opplevelser de ansatte gjør seg i situasjoner hvor de regulerer ungdommenes tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler på best mulig måte.

Hovedsakelig vil det fenomenologiske perspektivet anvendes under datainnsamlingen. Dette på bakgrunn av at de historiene de forteller, deres opplevelser, erfaringer og tanker, er basert på deres virkelighet, og deres tolkning av egen virkelighet. Ved bruk av dette perspektivet vil den enkeltes opplevelser av virkeligheten stå i fokus (Johannessen et al., 2010). Dernest vil det hermeneutiske perspektivet bli anvendt i analysekapittelet, hvor det kan sees i sammenheng med det fenomenologiske utgangspunktet. På slik måte har jeg som forsker anledning til å analysere og tolke hvordan informantene opplever de erfaringene og tankene, og igjen være spørrende til hvorfor de opplever ting slik de gjør. Det vil i det videre beskrives en kort presentasjon av de to vitenskapsteoretiske utgangspunktene for oppgaven.

5.2 Fenomenologi

Ordet fenomenologi stammer fra det greske verbet «phainestai», som oversatt til norsk betyr «læren om fenomenene» (Johannessen et al., 2010). Det er en sosiologisk og filosofisk orientering som er kjent for sin opptatthet av hvordan situasjoner og fenomener oppleves. Grunnlaget i fenomenologien er basert på Edmund Husserls metode og filosofi, hvor bevisstheten og hvordan fenomener framtrer for den enkelte fra et førstepersonsperspektiv er det sentrale (Tjora, 2021). Innenfor kvalitativ design vil en fenomenologisk tilnærming antyde at man ønsker å undersøke, beskrive og avspeile mennesker og deres opplevelser med og om et eller flere fenomen. Spesielt med fenomenologien er at mennesker må studeres som et følende, handlende, menende, opplevende og forstående individ (Johannessen et al., 2010). Fenomenologien påpeker viktigheten av å undersøke verden og fenomener innenfor den sosiale virkelighet, slik man erfarer den i hverdagen (Zahavi & Overgaard, 2014). Hovedaspektet ved fenomenologien er hvordan mennesker opplever verden og hva som gir mening for dem. I fenomenologien undersøkes det subjektive perspektivet på virkeligheten, slik at det blir mulig å forstå hvordan mennesker opplever og finner mening gjennom sine egne erfaringer og perspektiver. Denne tilnærmingen gir mulighet for å få en dypere forståelse av menneskelige erfaringer og fenomener (Del Busso, 2018).

Ved å søke etter de ansattes opplevelser, tanker og erfaringer for å få innsikt i hvordan ungdommenes atferd utformer seg når de regulerer tilgang til elektroniske

kommunikasjonsmidler, anvender jeg en fenomenologisk tilnærming. Fenomenologien legger vekt på å beskrive fenomener slik de oppleves, uten å dømme eller analysere dem (Del Busso, 2018). Det vil derfor være særlig viktig å legge til rette for at informanten snakker så fritt som mulig. En fenomenologisk tilnærming vil på slik måte falle veldig naturlig og instinktivt, men det vil likevel være noen forbehold når det kommer til innhenting av kunnskap om menneskers opplevelser, tanker og erfaringer.

5.3 Hermeneutikk

I likhet med fenomenologi stammer ordet «hermeneutikk» fra gresk («hermeneuein»), som kan oversettes til å tolke eller fortolke. Hermeneutikk har tidligere fokusert på læren om tekstfortolkning til allmenn teori, men fokuserer i nyere tid på fortolkning og forståelse av det andre har formidlet, eksempelvis gjennom ord og tale (Thomassen, 2007). Sentrale teoretikere innenfor denne retningen er blant annet Hans-Georg Gadamer. Sett fra Gadammers utgangspunkt har mennesket en grunnleggende hermeneutisk tilnærming til sin omverden. Ved å rette oppmerksomheten mot noe, så fortolker vi det. Gjennom en grunnleggende forforståelse som vi mennesker tar utgangspunkt i, utvides erfaringene og forandres vår forforståelse. Denne forforståelsen er fremtredende på bakgrunn av at den innebærer at vi tilegner ny forståelse basert på tidligere erfaringer (Christensen, 2015).

Skjønt fortolkning er nokså normalt ved bruk av kvalitativ metode, vil derfor dybdeintervjuer sammenfalle med hermeneutikken (Halvorsen, 2002). En fortolkning vil ikke bare springe ut av den spesifikke tolkningen og forståelsen som dannes gjennom arbeid med forskningsarbeidet. Den baserer seg likeså på den generelle forståelsen man har forut for studien. Forforståelsen kan på slik måte inkludere egne opplevelser, erfaringer og betraktningmåter, eller konklusjoner fra annen forskning (Grønmo, 2016). For min egen del kan jeg uten tvil finne kjennskap i forklaringen av forforståelse og fordommer, hvor jeg har et inntrykk av hvordan ungdommers atferd utvikler seg når de begrenses i elektroniske kommunikasjonsmidler. Denne tankegangen har trolig en forbindelse med egne opplevelser og egen erfaring fra å jobbe ved barnevernsinstitusjon, men også bekjente sine erfaringer som miljøterapeut. På bakgrunn av dette anses verdien av refleksjon og kritisk tenkning over fordommer og forforståelse som stor, da holdninger som dette kan danne en mulig risiko for forskningen. Informantene i denne studien vil trolig inneha en annen forforståelse, men også flere år med erfaring. Det er informantenes opplevelser, erfaringer, tanker og meninger som er

viktig for denne oppgaven. Sammenfallende med et hermeneutisk perspektiv vil det derfor være viktig å ikke la egen erfaring stå i veien for å forstå informantenes opplevelser.

Jeg vil fortolke, men også analysere, de ord som blir brukt og de erfaringene informantene deler gjennom intervjuene gjennom fenomenologisk-hermeneutisk vitenskapsteori. Det vil da være mulig å analysere og drøfte rundt de resultatene som forekommer. Resultatene som forekommer i dette prosjektet vil springe ut fra mine erfaringer og forståelse, men også min kompetanse til å fortolke erfaringene fra prosjektets informanter.

5.4 Kvalitativ metode

I denne masteroppgaven har jeg besluttet å anvende kvalitativ metode. Kvalitativ metode bidrar til å gi innsikt i hvordan mennesker opplever verden, deres tanker og meninger. Disse funnene kan ikke måles, og kvalitativ metode er ikke så opptatt av årsakssammenhenger (Johannessen et al., 2010). Ved bruk av kvalitativ metode får man en unik mulighet til å få mer detaljrike og unike forklaringer om informantenes erfaringer (Tjora, 2021). Noe som kan bidra til å øke mulighetene for å forstå situasjoner, erfaringer og atferd slik de oppfattes for de som undersøkes (Halvorsen, 2002).

Prosjektets formål er å undersøke hvordan ansatte ved barnevernsinstitusjoner opplever ulike utfordringer knyttet opp mot bruk og regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, samt hvordan institusjonene erfarer ungdommenes atferd knyttet til regulering av disse i et miljøterapeutisk perspektiv. Hensikten er derfor å anskaffe utbrodert informasjon og detaljrik kunnskap fra informanter som har erfaring fra området til å kaste lys over problemstillingen. Sett i sammenheng med at det er ønskelig med de ansattes erfaringer og opplevelser om oppgavens tema er det mest hensiktsmessig å anvende kvalitativ metode. Kvalitativ metode gir mulighet til å bidra med en ny bevissthet, kunnskap eller forforståelse av ungdom og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, og er særdeles egnet på bakgrunn av at jeg ønsker både en holistisk og sammenhengende forståelse og dybdekunnskap.

5.5 Semistrukturert intervju

Prosjektet tar utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse, hvor det er gjort 5 intervjuer med ansatte ved tre forskjellige barnevernsinstitusjoner. Som nevnt i tidligere delkapittel lener metoden seg på vitenskapssynet fenomenologi og hermeneutikk. Perspektivene anvendes som et nødvendig verktøy for å få tilgang til erfaringer og tanker de ansatte gjør seg om

ungdommers atferd ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler på barnevernsinstitusjoner.

Prosjektet springer ut av semistrukturerte intervjuer gjort med 5 individuelle informanter. Et slikt type intervju er fordelaktig når jeg ønsker å gå mer i dybden av tema, og er gunstig for prosjektet, på bakgrunn av at jeg vil kunne få mer utfyllende kunnskap om informantenes erfaringer, tanker og meninger (Brottveit, 2018a; Johannessen et al., 2010). På en slik måte vil det kvalitative forskningsintervjuet kunne spille fram de erfaringer og tanker de ansatte har gjort seg rundt utfordringer og ungdommers atferd ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler på institusjonen. Det finnes flere metoder for gjennomføring og utforming av intervju, hvor man kan variere mellom grad av struktur på intervjuene. Grad av struktur baserer seg i all hovedsak på hvor mye som er tilrettelagt på forhånd. En kan gå fra helt ustrukturert hvor man kan snakke fritt rundt et tema, til langt mer strukturerte intervju hvor man får faste svaralternativ (Johannessen et al., 2010).

Semistrukturerte intervjuer anvendes ofte som et annet uttrykk for dybdeintervju, delvis strukturert intervju eller halvstrukturert intervju (Brottveit, 2018a; Johannessen et al., 2010; Tjora, 2021). Betegnelsen innebærer at intervjuet kjennetegnes av at strukturen er halvfast, hvor man i utgangspunktet følger en intervjuguide, men med muligheter for å være kreativ innenfor de fastsatte rammene. Eksempelvis ved å stille oppfølgingsspørsmål eller endre på rekkefølgen av spørsmålene (Brinkmann & Tanggaard, 2012; Johannessen et al., 2010; Tjora, 2021). Bakgrunnen for valg av et semistrukturert intervju var et ønske om at informantene skulle få snakke så fritt som mulig, men innenfor prosjektets tema og problemstilling. Likeså var det ønskelig å kunne stille oppfølgingsspørsmål, eller andre spørsmål som ikke var forhåndsbestemt, men samtidig la samtalen gå av seg selv. Det var viktig at informantene fikk mulighet til å kunne utdype og gå i detaljer om tanker, meninger og erfaringer rundt nettopp utfordringer ved bruk og begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler, og ungdommenes atferd ved begrensningen.

Innenfor semi-strukturerte intervju planlegger man temaene i forveien, men rom for å endre på rekkefølgen på temaene underveis i samtalen. På slik måte har man som forsker mindre innvirkning på hvordan informanten velger å svare. Samtidig bidrar svarene informanten kommer med kunne gi en pekepinn på hvordan de har forstått spørsmålene (Johannessen et al., 2010). Dette ga meg som forsker mulighet til å følge informantenes erfaringer og

opplevelser, samtidig som jeg får belyst de tema som er viktig for prosjektets problemstilling. Ved bruk av denne strukturen ble intervjuene mer fleksible, og det var derfor lettere å forme spørsmål til informantenes forklaringer, samt komme med tilleggsspørsmål som ikke var forhåndsbestemt. Ønsket med semistrukturert intervju var å få med flest mulig nyanser og opplevelser fra ulike perspektiv, men likevel holde en felles struktur og en rød tråd gjennom alle intervjuene.

5.6 Utvalg og rekruttering

Utgangspunktet for utvalg innenfor kvalitative intervjustudier er at man søker og velger de informantene som på ulikt grunnlag kan reflektere rundt prosjektets tema, dette kalles strategisk utvalg (Tjora, 2021). Strategisk utvalg baserer seg på at man finner en målgruppe basert på hensiktsmessighet og strategi når det gjelder å besvare oppgavens problemstilling. Eksempelvis en målgruppe som innehar kvalifikasjoner som er fordelaktig for å kunne drøfte rundt relevant tema og prosjektets problemstilling (Johannessen et al., 2010). Det var i forkant av prosessen tenkt å rekruttere mellom 4-6 informanter. Utvalget måtte være stort nok til at man kan belyse prosjektets problemstilling. Likeså var det viktig å påse at man ikke fikk for mange informanter på bakgrunn av at det skal være mulig å utføre nøye og gjennomgående analyser (Halvorsen, 2002; Johannessen et al., 2010). Det ble løpende vurdert hvor mange informanter det var behov for, hvor det til slutt ble rekruttert 5 informanter til masterprosjektet.

Halvorsen (2002) beskriver at det er ønskelig å oppnå god kvalitet på informasjonen man innhenter, og på slik måte søke etter å intervju personer innenfor et sosialt system som innehar den beste kunnskapen eller evnen til å uttrykke seg. I prosessen ved å finne informanter til prosjektet, landet utvalget på ulike ansatte på barnevernsinstitusjoner. Det hadde vært særlig interessant å intervju ungdommer om deres opplevelser rundt begrensninger i elektroniske kommunikasjonsmidler, men på grunn av oppgavens tidsperspektiv lot det seg ikke gjøre.

I prosessen mot å finne informanter tok jeg kontakt med nettverket mitt, og sendte e-post til forskjellige ledere og ledende miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner forskjellige plasser i landet. Det opplevdes som noe utfordrende å få svar på henvendelser om å delta, og jeg måtte påminne ledere om å videreformidle informasjon om deltagelse til andre ansatte. Et fåtall

svarte, hvilket satte meg i kontakt med et par relevante informanter. Disse informantene kunne sette meg i kontakt med flere aktuelle informanter, og slik fikk jeg nok informanter til prosjektet. Dette kan sees i sammenheng med snøballmetoden som Tjora (2021) beskriver, som omhandler at man finner et lite knippe informanter som vokser seg større på bakgrunn av tips fra informantene som allerede er rekruttert. I mitt tilfelle var det en leder, en ledende miljøterapeut og en seniorrådgiver som var utgangspunktet, hvor resten av informantene ble rekruttert gjennom samtale med eksisterende informanter.

Utvalget i prosjektet besto av 5 ansatte fra 3 ulike barnevernsinstitusjoner fra forskjellige plasser i Norge. Disse var både menn og kvinner i forskjellige aldersgrupper, hvor de representerer flere geografiske distrikter i Norge. Det var tre miljøterapeuter som hadde flere års erfaring, en fagansvarlig og en seniorrådgiver hvor begge hadde erfaring som både avdelingsledere og miljøterapeuter. Samtlige hadde utdanning innenfor barnevern og sosialt arbeid, hvor flere av informantene hadde tilleggsutdanninger som psykologi, økonomi, sosiologi, medier og kommunikasjon. Andre hadde også tatt tilleggsutdanninger innenfor ulike modeller de forskjellige institusjonene jobbet med. Alle jobbet i hovedsak med ungdommer mellom 13 og 18 år, hvor noen også hadde erfaring fra å jobbe på institusjon med yngre barn. Informantene jobbet både på atferds- og omsorgsinstitusjoner, og intervjuene bygger på ungdommer under myndig alder som de ansatte jobbet med. Det strategiske utvalget begrunnes med at de ansatte som jobber på barnevernsinstitusjoner har tilnærmet daglig kontakt med og kjenner ungdommene, deres atferd og handlingsmønster godt, samt at de har gjort seg flere erfaringer. De har derfor god kunnskap til å kunne fortelle om deres erfaringer og tanker rundt prosjektets problemstilling.

5.7 Intervjuguide

Intervjuguide ble utformet sammen med beskrivelse av prosjektet og samtykkeskjema. Deretter ble dokumentene innsendt til Sikt (Personverntjenester), tidligere Norsk senter for forskningsdata (NSD), for godkjenning. Ved klarsignal fra Sikt, kunne jeg starte prosessen med å intervju informantene. På bakgrunn av at metoden baserer seg på et semistrukturert intervju, måtte det utformes en intervjuguide som legger til rette for at man kommer seg gjennom relevante tema og spørsmål. Tjora (2021) beskriver hvordan det er fordelaktig å anvende en intervjuguide for å få en viss struktur på intervjuene. Spørsmålene var kun en pekepinn, og ga derfor rom til å være kreativ innenfor de rammene som ble satt gjennom

forberedelsene og utarbeidingen av intervjuguiden (Tanggaard & Brinkmann, 2012). Prosjektets intervjuguide er etter inspirasjon fra Tjora (2021) strukturert med oppvarmings spørsmål, refleksjonsdel og avrundings spørsmål. På en slik måte startet intervjuene med åpne og relativt generelle spørsmål, og avrundet med spørsmål som oppsummerte intervjuene. Dette bidro til en myk start som gjorde at informantene kunne bli komfortable med å snakke, hvor man til slutt fikk rundet av på en god og naturlig måte.

I løpet av intervjuene til dette prosjektet var det svært gunstig å anvende intervjuguiden. I tillegg til å være veiledende for struktur på intervjuet, kan intervjuguiden bidra til å gi informanten inntrykk av seriøsitet for informanten (Tjora, 2021). Ved å anvende en intervjuguide i intervjuene ble jeg som forsker også trygg på at jeg fikk gode refleksjoner rundt temaene jeg ønsket å se nærmere på. På en slik måte ga det intervjuene en god struktur, hvilket var positivt i arbeid med analysedelen. Ved å ha en tematisk inndeling ble det også lettere å se assosiasjoner mellom informantenes svar. Intervjuguiden ble anvendt som et hjelpemiddel, hvor informantens erfaringer, tanker og opplevelser var sentrale. Det var derfor naturlig å gjøre om på noen av spørsmålene og strukturen for å tilrettelegge for en god flyt i samtalen. For intervjuguiden se vedlegg nr. 3.

5.8 Gjennomføring av intervjuer

For å kunne gjennomføre intervjuene på best mulig måte, ble det i forkant av selve intervjuene gjennomført testintervjuer. Disse ble gjennomført med bekjente som hadde stillinger som var relevante for problemstillingen. Dette ga meg mulighet til å øve på og få tilbakemeldinger på hvordan jeg var i forskerrollen, hvordan de opplevde spørsmålene, samt hvordan jeg skulle håndtere ulike svar. Jeg ble også bedre kjent med min egen intervjuguide og spørsmål (Johannessen et al., 2010). Dette var særlig fordelaktig i de faktiske intervjuene. På bakgrunn av tilbakemeldingene kunne jeg gjøre nødvendige endringer.

I forkant av intervjuene fikk informantene mulighet til å bestemme tidspunkt og sted for intervjuene. Dette på bakgrunn av at det var viktig at det passet informantene og at de foregikk i komfortable settinger. Informantene fikk tilbud om å ha det hjemme hos seg, ved arbeidsplassen eller andre steder. To informanter ønsket å ha det hjemme hos seg selv, en ønsket å møtes på et offentlig bibliotek, og to ble gjennomført digitalt. Alle intervjuene ble avlagt på ulike dager, og ble gjennomført ansikt-til-ansikt eller over teams. Det var ingen

andre mennesker enn informant og forsker til stede under intervjuene, da alle ble gjennomført i lukkede rom og uforstyrret. Det ble gjennom intervjuene gjort lydopptak på diktafon som informantene hadde blitt informert om og samtykke til i forkant av intervjuene. Intervjuene som ble gjennomført digitalt hadde muntlig samtykke i forkant, hvor det ble tatt opp på lydopptak. Digitale intervju bidro til en bredere variasjon i geografisk område. Ved å tilby digitale intervju ble det også lettere for informantene å finne tidspunkt for gjennomførelse.

Før intervjuene ble det i alle tilfellene litt småprat, noe som opplevdes som gunstig for videre intervju. Dette bidro til å forhindre nervøsitet hos både meg som forsker, særlig i de første intervjuene, men likeså for informantene. Samtalene gikk som regel ut på å snakke om det som man hadde til felles, som kjennskap til ulike barnevernsinstitusjoner og felles bekjente innenfor disse miljøene. På denne måten fikk informantene et inntrykk av hvem jeg var som person. Dette opplevdes som positivt for stemningen videre inn i intervjuene, og relasjonen mellom meg som forsker og informantene. Intervjuene ble startet med en introduksjon av meg, etterfulgt av en presentasjon av forskningsprosjektet. Det ble redegjort for informantenes rettigheter både i forkant, underveis og i ettertid av intervjuene. Før intervjuene var det sentralt å påminne informantene om taushetsplikten de har overfor beboerne på institusjonene.

Etterfulgt av introduksjon og presentasjon av prosjektet startet intervjuet med oppvarmingsspørsmål til informantene. I denne delen fikk de spørsmål om alder, utdanning, stillingen og arbeidsoppgavene de innehar. Hoveddelen besto av spørsmål om deres egen bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, kjennskap til lover og rettigheter, samt oppfattelse av ungdommenes bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Videre fikk informantene spørsmål om regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler og ungdommenes atferd knyttet til det. Til sist ble informantene spurt om de hadde mer de ønsket å tilføye, og hvordan de opplevde intervjuet. På en slik måte ble intervjuet avsluttet en fornuftig og naturlig måte, noe som bidro til å normalisere situasjonen (Tjora, 2021).

Kun en av informantene ønsket å ta en pause i løpet av intervjuet, dette var på bakgrunn av at det var tung luft i rommet og ønske om påfyll av kaffe. Det var tilfeller hvor informantene ønsket å snakke om tema i forkant, under pausen eller i etterkant av intervjuet som de ikke ønsket skulle bli tatt opp på lydopptak. Det ble tolket som om noe av det informantene sa skulle være løsprat og ikke konkret informasjon til prosjektet. Informasjonen ble derfor ikke inkludert i det videre.

Flere av informantene kom med fullstendige og utfyllende svar, hvor informantene var åpne om sine erfaringer og tanker rundt tema. Det var derfor ikke behov eller nødvendig med mange oppfølgingsspørsmål. Dette kan tenkes å være på bakgrunn av at spørsmålene i intervjuguiden var åpne spørsmål. Noen ønsket betenkningstid på enkelte spørsmål, for å komme tilbake til tema senere (Tjora, 2021). Under intervjuene var det sentralt å gi tilbakemeldinger eller respons av ulik karakter, slik som sympati eller forståelse. Samtidig var det viktig å observere informantenes kroppsspråk, for å se om de signaliserer noe som kan være relevant, eksempelvis om kjeder seg (Johannessen et al., 2010). Tilbakemelding og respons til informantene ble som regel gjennomført med et bekræftende «ja», «mhm» eller gjennom kroppsspråket bekræftet med å nikke til informantene underveis når de pratet. Ved å bruke kroppsspråket som en bekræftelse overfor informasjonen informantene kom med, kunne jeg også unngå å avbryte informanten (Johannessen et al., 2010). Samtidig så jeg viktigheten av å kunne gi informantene tid til å tenke over besvarelsen sin, kunne i flere tilfeller føre til at informantene ga mer utdypende og reflekterende svar. Dette bidro i flere tilfeller at informantene kom med mer relevant informasjon om sine erfaringer som var viktig i videre arbeid med prosjektet.

5.9 Transkribering

Det ble under alle prosjektets intervjuer anvendt diktafon for å ta lydopptak. Dette på bakgrunn av at det var ønskelig med en detaljert og fullverdig transkribering (Tjora, 2021). Transkriberingen ble utført enten samme dag, eller senest en dag i etterkant av intervjuene. Dette fordi det ville være lettere å huske flere detaljer fra intervjuene som kunne føres ned i transkriberingen, slik som kroppsspråk og lignende. Det ble også skrevet ned noen feltnotater i ettertid av intervjuene, disse baserer seg på det informantene snakket om før og etter intervjuene. Noen av funnene som framkommer i det videre baserer seg på disse notatene.

Transkriberingen ble skrevet ordrett fra lydopptakene, hvor det også ble tatt hensyn til dersom informanter har tatt lengre pauser, eller dersom de hadde noe betenkningstid. Likeså ble det beskrevet dersom de lo, eller om de brukte noe særlig kroppsspråk slik som gåsetegn eller lignende. På bakgrunn av at det var flere informanter med ulike dialekter, er ord og utsagn som kan relateres til ulike geografiske områder utelatt. Dette for å sikre informantenes anonymitet, samtidig som det ikke anses som relevant for videre arbeid med prosjektet (Tjora,

2021). Arbeidet med å anonymisere informantene er gjennomført nøye, men også navn på de ulike institusjonene er nøytralisert. Lydopptakene varte fra 26 til i overkant av 48 minutter hvor transkriberingen til sammen landet på 71 sider.

5.10 Analyse av data

Etter fullført transkribering startet gjennomgang av råmaterialet. Oppgavens analytiske tilnærming er basert på Tjora sin Stegvis-deduktiv induktiv metode (SDI). Ved bruk av denne modellen vil man ha et godt utgangspunkt for systematikk og framdrift i arbeid med kvalitative forskningsprosjekt (Tjora, 2021). Selv om metoden ikke er brukt konsekvent i arbeidet, har metoden likevel gode og nyttige faktorer for en god analyse.

Tjora (2021) beskriver at det kan være utfordrende å komme i gang med analysen på bakgrunn av at den kvalitative analysen kan oppfattes som utrygg, men også skjør. Tjora viser til hvordan mange spørsmål kan dukke opp, og dette var også tilfellet i arbeid med materialet i denne analysen. Hvordan opplevde egentlig de ansatte ungdommenes atferd ved regulering, og i hvor stor grad var de stødige på gjeldende lovverk? Det var derfor viktig å komme i gang med selve analysen, og første steg var derfor koding. Prosessen mot koding har tre mål og er som følgende: (1) å ekstrahere essensen i det empiriske materialet, (2) å redusere materialets volum, og (3) legge til rette for idégenerering på basis av detaljer i empirien (Tjora, 2021, s. 218).

Før kodingen ble gjennomført var det nødvendig å redusere den empiriske dataen ved å ekskludere unødvendig tekst. Da transkriberingen besto av alt som ble sagt i intervjuene, inkludert egne bekreftende utsagn slik som «ja» og «mhm», men også informantenes ordlyder som «eh» og «hmm». Ved å redusere materialets volum i overensstemmelse med Tjora sin SDI-metode blir innsamlet data mer oversiktlig og lettere å jobbe med. Det ble under kodingen anvendt induktiv empirinær koding, hvor fokuset er rettet mot at kodingen skulle ligge tett opp mot empirien, og på slik måte anvende begreper som allerede fantes i datamaterialet. Tanken bak denne framgangsmåten er at kodene skal være så like utsagnene fra informantene og på denne måten ivareta det spesifikke materialet uten noen påvirkning. Tjora (2021, s. 24) beskriver seg som en tilhenger av dataprogrammer for å assistere kvalitativ analyse, men på bakgrunn av at transkriberingen ikke var så stort i omfang ble dette arbeidet gjennomført selv. Dette ble gjennomført på ulike måter, både ved bruk av markeringstusjer på

utskrevet transkribering, og tabeller i Word med koder direkte fra transkriberingen. Eksempler på koder som ble utformet «de klikker», «aksepterer det» og «abstinens-atferd». Til slutt endte det opp med 413 koder fordelt på alle intervjuene. Prosessen opplevdes som både anstrengende og omfattende, hvor analysen krevde lang tid. Sett tilbake i ettertid kunne det vært hensiktsmessig å anvende et egnet dataprogram, da det kunne gitt mer oversiktlig framstilling av materialet.

Neste steg i prosessen er å kvalitetssikre kodingen ved å gjennomføre en *kodetest* i overensstemmelse med SDI-metoden til Tjora. Denne testen brukes til å avdekke om kodene bare er sortert empiri eller om de faktisk representerer empirinær koding. For hver kode man har laget, beskriver Tjora (2021, s. 224) at man kan stille to spørsmål: (1) kunne man laget koden før kodingen? (2) hva forteller bare kodingen? For å bestå kodetesten må den gjengi presist det som ble sagt i intervjuet og være konkret. På en slik måte tester man om man gjengir det som informantene har sagt, og ikke tema for intervjuet. I utviklingen av og arbeidet med koding var dette noe jeg hele tiden reflekterte over for å kunne ha best mulig kvalitet på prosjektet. Kodene som jeg satt igjen med ga et inntrykk av de svarene som ble gitt under intervjuene, men kunne likevel framstå som uoversiktlig. Det var derfor behov for å sette disse kodene inn i kategorier, eller det Tjora (2021) kaller *kodegruppering*. Denne grupperingen innebærer å tematisere kodene, og på slik måte danne en struktur for analysen. Dette innebærer å samle koder som har gjensidig tematisk sammenheng, hvor koder som ikke er relevante ble plassert i en restgruppe (Tjora, 2021). Kategoriene som framsto, var i stor grad sammenhengende med spørsmålene som ble stilt i intervjuene. For å plassere kodene innenfor hver kategori brukte jeg markeringstusjer med ulike farger, hvor hver farge var knyttet opp mot hvert sitt tema. Denne måten oversikt og struktur for videre analyse.

5.11 Vurderinger og refleksjoner

Det vil i dette delkapittelet drøftes i hvilken grad oppgaven preges av gyldighet og pålitelighet, men også hvilke forskningsetiske hensyn og vurderinger som er gjort underveis i arbeid med prosjektet.

5.11.1 Relabilitet og validitet

Det er i denne delen ønskelig å anvende begrepene relabilitet, validitet, overførbarhet og bekreftbarhet for å vurdere prosjektets forskning. Disse begrepene brukes ofte for å vurdere kvaliteten av kvalitative forskningsopplegg (Johannessen et al., 2010).

Relabilitet beskriver prosjektets pålitelighet og tar for seg prosjektets datamateriale. For å styrke relabiliteten i et forskningsprosjekt er det sentralt å gjøre rede for framgangsmåten og hvilke metoder og prosesser man anvender (Johannessen et al., 2010; Thagaard, 2018). Det er i de tidligere kapitlene blitt redegjort for framgangsmåten for planlegging og innhenting av oppgavens empiri, hvor det er beskrevet vurderinger som har blitt gjort underveis. Gjennom prosjektets løp har jeg vært bevisst at jeg har innehatt samme jobb som flere av informantene i utvalget, og at jeg har kjennskap til det arbeidet de gjør. Likevel har det vært viktig for prosjektets relabilitet å velge informanter jeg ikke har jobbet med, og informanter jeg ikke har noen relasjon til. Dette ville bidratt til å svekke prosjektets relabilitet. Det har i oppgaven blitt redegjort for utfordringer ved å rekruttere informanter, men også prosessen av å anonymisere informanter.

Validitet (intern), også kalt troverdighet, beskriver hvordan det som undersøkes og empirien som er samlet inn har noen sammenheng. Beskrevet med andre ord, handler det om funnene i oppgaven reflekterer formålet med prosjektet og om det er representativt for virkeligheten (Johannessen et al., 2010; Skilbrei, 2019). Det er viktig å understreke at dette prosjektet tar i all hovedsak for seg informantenes egne opplevelser, erfaringer, tanker og refleksjoner i møtet med ungdommers atferd i sin arbeidshverdag, hvor analysen er en videre tolkning av disse. Oppgaven presenterer et bredt geografisk område, med informanter fra flere institusjoner og ulike områder. Dette viste seg å være gunstig, da det viste seg at informantene hadde like erfaringer og refleksjoner uavhengig av hvor i landet de befant seg, og hvilken institusjon de tilhørte. Ved å ha en informanter som har kjennskap, erfaring og kunnskap fra flere institusjoner i en hel region, anses å berike prosjektets representativitet. Imidlertid kan det være interessant å se nærmere på hvordan andre og flere ansatte opplever fenomenet. Det er i denne oppgaven naturlig å stille seg spørrende til hvem som gjengir ungdommenes stemme. Oppgaven tar utgangspunkt i ungdommer atferd, men under innhenting av empiri ble det valgt å prate med ansatte ved barnevernsinstitusjoner. Disse har sett ungdommene og deres atferd utenfra, og det vil ikke alltid være slik at disse perspektivene samsvarer med ungdommenes. Det kan tenkes at ansatte har et større grunnlag til refleksjon og vurdering rundt ungdommers atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler. Man kan ikke fastslå hvordan ungdommene opplever fenomenet, og kan på slik måte ikke konkludere hvilken yrkesutøvelse som må til. Det er heller ikke formålet med prosjektet. Formålet er å rette

søkelyset mot hvordan atferd som oppstår rundt regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, og etiske utfordringer i møtet med ungdommene i slike situasjoner.

Overførbarhet, sees gjerne i sammenheng med ekstern validitet, og omhandler om den kunnskapen som man blir kjent med gjennom prosjektet vil være gyldig i andre sammenhenger. Dette gjelder både begreper, fortolkninger, og teorier (Johannessen et al., 2010; Skilbrei, 2019, s. 88). Det kan i dette tilfellet være engasjerende og spennende å se på utfordringer og atferd ved elektroniske kommunikasjonsmidler er noe som er overførbart til andre områder slik som skolen, private hjem eller andre typer institusjoner. Videre om man ser likheter innenfor andre aldersgrupper enn hva oppgaven fokuserer på. Det kan tenkes at de begrepene som anvendes i oppgaven representerer enkelte forhold som kan overføres til lignende studier. Imidlertid kan det være utfordrende å påstå noe bestemt om funnene kan overføres til andre menneskers subjektive erfaring av samme fenomen. Likevel er det sentralt å være bevisst at det er krav om et større og mer representativt utvalg for overførbarhet, og derfor er det sjeldent aktuelt i kvalitative undersøkelser (Ringdal, 2018). På bakgrunn av at dette prosjektet har et fåtall informanter, oppfyller det ikke kriteriet om overførbarhet. Imidlertid representerer utvalget tre forskjellige institusjoner, hvor en informant representerer institusjoner innen en hel region. Det er tenkelig at dette bidrar til å styrke overførbarheten. Når flere av informantene uttrykker det samme om ulike tema, uavhengig av hverandre, er det grunnlag for å tro at dette kan være relevant og aktuelt for andre ansatte på institusjoner på andre steder. Alt tatt i betraktning er det utfordrende å konkludere ut fra informasjon fra et fåtall informanter.

Prosjektets validitet baserer seg på om utvalget fikk mulighet til å formidle, med sine egne ord og tanker, de erfaringer, opplevelser og tanker de har om temaet. For meg som forsker er dette vanskelig å avgjøre. Likevel var jeg bevisst min egen bakgrunn som ansatt på institusjon, hvilket kunne påvirke informantenes svar. Inntrykket jeg satt igjen med var likevel at informantene svarte og uttalte seg fritt på spørsmålene. Dette på bakgrunn av at informantene opplevdes å kunne videreformidle oppgitthet, mismot, og fortelle om opplevelser og erfaringer som beskrev disse følelsene. Det er utfordrende å inneha resultater som er helt valide, uansett hvilket fenomen man forsker på. Noe som også er gjeldene for data i dette prosjektet. Imidlertid vil prosjektets data besitte en verdi på bakgrunn av at det er resultater av det som var ønskelig å undersøke.

Bekreftbarhet sier noe om forskerens objektivitet i prosjektet og omhandler selvkritikk til gjennomføring av prosjektet, men også egne erfaringer, fordommer og oppfatninger som kan ha innvirkning på fortolkningen og tilnærming (Johannessen et al., 2010, s. 234). Min egen erfaring rundt utfordringer ved bruk av, begrensninger og ungdommers atferd tilknyttet regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler var grunnlaget for oppgavens problemstilling. Likevel var jeg nysgjerrig og åpen for andre, gjerne mer erfarne, ansatte sitt perspektiv, erfaringer og opplevelser av fenomenet. I tilfeller hvor informantene oppga andre svar enn jeg hadde forventet, var det særlig sentralt for meg å reflektere over egen forforståelse.

5.11.2 Etiske vurderinger

Ved bruk av kvalitative metoder innenfor forskning, var det sentralt å iverksette etiske betraktninger. Tjora (2021, s. 53) beskriver hvordan en etisk sans bør ligge implisitt i all forskning, hvor forskeren oppfordres til å ha en kontakt med informantene som består av respekt, gjensidighet, tillit og konfidensialitet. Det er sentralt å være bevisst sin rolle som forsker, gjennomføring av intervjuer og presentasjon av data (Tjora, 2021).

5.11.2.1 Rollen som forsker

Prosjektets formål er som tidligere nevnt å sette søkelys på informantenes erfaringer, opplevelser og tanker. Bemerkelsesverdig og betydelig er det å nevne at man som forsker vil påvirke prosjektet, direkte eller indirekte. Det er derfor viktig å være bevisst overfor hvordan min forforståelse, verdenssyn og teoretiske rammer spiller inn på prosjektet, og hvordan analysen og min fortolkning påvirkes av dette (Tjora, 2021). Da man innenfor kvalitativ forskning kommer tett på sine informanter, vil tilnæringsmåten man har før og under intervjuet påvirke samtalen. Videre så preges relasjonen mellom forsker og informant av at den ikke er symmetrisk. Det vil derfor være sentralt å være klar over egen rolle og posisjon, hvor det å være høflig og respektfull og vise forståelse. Videre er det viktig å ha en refleksjonsevne over egen posisjon, men også til den metodiske framgangsmåten og datamaterialet (Tjora, 2021). I dette prosjektet gjorde jeg meg tanker om hvordan min interesse for tema kan være med å påvirke utvalget i mine intervjuer. Da jeg har vært bevisst dette fra prosjektets start, har det vært fokus på å fremme informantenes erfaringer, opplevelser og tanker, og ikke de jeg innehar.

5.11.2.2 Forskningsetiske hensyn

Prosjektet er gjennomført i tråd med Sikt sine retningslinjer, hvor det i november 2022 ble meldt inn som forskningsprosjekt, og godkjent i desember 2022. Prosessen innebar utforming av informasjonsskriv og samtykkeskjema (se vedlegg nr. 2). I forkant av intervjuene fikk informantene utdelt informasjonsskriv og samtykkeskjema, med mulighet til å stille spørsmål. Dette for å sikre at informantene hadde forstått og mottatt informasjonen de trengte for å delta. I informasjonsskrivet var det forklart og informert om hva deltakelse i prosjektet innebar, informantenes rettigheter og hvordan behandlingen av personopplysninger ville foregå, samt min taushetsplikt. I informasjonsskrivet var også kontaktinformasjon til meg og veileder, på bakgrunn av at informantene skulle ha mulighet til å ta kontakt dersom de ønsket å trekke seg eller hadde spørsmål. I samtykkeerklæringen ble det fremhevet og konkretisert at samtykket er informert og frivillig. Samtykkeerklæringen ble signert i forkant av tre informanter, hvor to hadde muntlig samtykke. Informantene som hadde digitalt intervju ble tilsendt en lenke til møtet, hvor all korrespondanse ble slettet i ettertid for å bevare informantenes anonymitet. Informert samtykke over internett kan by på noen utfordringer, hvor man kan risikere at informantene ikke har fått tilstrekkelig informasjon. Det var derfor viktig i forkant av intervjuene å sende ut samtykkeskjema, men også lese opp samtykke og få informantene til å bekrefte samtykke før intervjuene begynte.

Intervjuene omhandlet informantenes opplevelser i praksis, hvor det var sentralt at de unngikk sensitiv informasjon om seg selv og ungdommene på institusjonen. Informantene ble derfor påminnet deres taushetsplikt og oppfordret til å unngå å oppgi avslørende detaljer i forkant av intervjuene. Alle personopplysninger ble anonymisert under transkribering, hvor identifiserbare opplysninger ble erstattet med anonymiserte navn eller koder. Slik kunne identiteten til utvalget anonymiseres. Lydfilene ble lagret på egen minnepenn, hvor lydfilene ble lagret som «informant A», «Informant B» og så videre. Ingen andre enn meg har hatt tilgang til minnepinnen. Prosjektets identifiserbare personopplysninger ble tilintetgjort og slettet innen prosjektets sluttdato, i samsvar med fristen hos Sikt for oppbevaring for personopplysninger. Alle informanter har fått tilbud om å få oppgaven tilsendt etter den er ferdigstilt, hvilket flere har takket ja til.

6. Presentasjon av funn

I følgende kapittel presenteres funnene av analysen med 5 informanter fra tre ulike barnevernsinstitusjoner i Norge. Intervjuene tok for seg de ansattes erfaringer og opplevelser rundt utfordringer ved bruk og regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler. Et sentralt funn i analysen viser til hvordan elektroniske kommunikasjonsmidler påvirket det miljøterapeutiske arbeidet med ungdommene, og at dagens teknologi opptar en stor del av hverdagen til ungdommene. I intervjuene ble det hovedsakelig snakk om elektroniske kommunikasjonsmidler som mobiltelefoner, men også PlayStation og nettbrett var det som ble beskrevet anvendt flittig av ungdommene.

Hovedtemaene for kapitlet er basert på funnene i analysen med informantenes forklaringer og refleksjoner rundt:

1. De ansattes erfaringer med lovverket
2. Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler
3. Atferdsuttrykk hos ungdommene
4. Bakgrunn for atferdsuttrykkene

6.1 Lovverk og forskrift

Ansatte på barneverninstitusjoner vil konstant preges av gjeldende lovverk og forskrift i sitt arbeid. På spørsmål om lovverk i arbeidshverdagen har samtlige informanter beskrevet sin opplevelse av opplæring og bruk av dette på arbeidsplassen.

6.1.1 Opplæring

Flere av informanter kunne beskrive at de fikk ukentlig gjennomgang av gjeldene lovverk og forskrift, men kunne forklare at opplæringen av lovverket kunne vært bedre. Fokus på lovverk rundt elektronisk kommunikasjonsmidler beskrives av informantene som mangelfullt.

«Sånn generelt når man begynner å jobbe hos oss så synes jeg ikke det er så mye opplæring på det. Det er litt sånn at man forventer at det har de som jobber der kontroll på, men det har de jo ikke nødvendigvis» (Informant A)

En annen informant beskriver det slik:

«Det er egentlig ganske mye opp til en selv hva man setter seg inn i og ikke setter seg inn i... Også er det gjennom praksis da at når det skjer, så må man praktisere det, og så må man finne fram til de paragrafene» (Informant C)

Videre kunne enkelte av informantene forklare at i perioder kunne man fokusere på deler av lovverket som var aktuelt for situasjonen på institusjonen:

«... Vi hadde en ganske tøff periode.. Og det utløste masse tvangsprotokoller. Og da, da hadde vi en del fokus i personalgruppe på hvordan skrive tvangsprotokoller» (Informant B)

Kun en av informantene nevnte noe om å lære ungdommene sine rettigheter når de bor på institusjon:

«Sånn som når vi har en helt ny ungdomsgruppe, så har man satt av en dag i uka der, hvor man går gjennom en og en lov da. Eller rettighet ...» (Informant B).

Fra notatene gjort i etterkant av enkelte intervjuer er det beskrevet hvordan en informant uttrykte noe frustrasjon rundt problematikken rundt at ansatte ikke har fått god nok opplæring og kan lovverket godt nok. Vedkommende mente at tiltak slik som inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler kanskje kunne, og burde, bli inndratt oftere. Dette på bakgrunn av at det ville være lettere å jobbe med ungdommene og ut fra omsorgsbegrepet.

6.1.2. Bruk av lovverket

Erfaringer når det kommer til bruk av lovverket i arbeidshverdagen ble uttrykt av en av informantene som en utfordring:

«Erfaringen min er egentlig at det er ganske vanskelig. Det er mye gråsoner. Det er lettere sagt enn gjort, det å faktisk begrense tilgangen for ungdommene» (Informant A)

En annen informant beskriver å sette inn begrensinger slik:

«Et middel vi er nødt til å gjøre for å hjelpe ungdommene, men også kjenne på at i stor grad, så tenker jeg at deres rett og integritet, vern av integritet, faktisk er så sterkt at mange ganger så er det til hinder for god omsorg» (Informant E).

Informanten viser til viktigheten av å ha et relevant lovverk for ungdommer på barnevernsinstitusjoner:

«Det er litt vanskelig å få alle til å forstå, å få omverden til å forstå at vi er mer regulert og har strengere regelverk enn et privat hjem. og slik må det være, for det ville jo være, det ville skjedd maktmisbruk ellers» (Informant E)

6.1.3 Vurderinger

Samtlige informanter påpekte hvordan vurderinger av begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler må vurderes ut fra alder og modenhet.

«Nå har vi en ganske ung ungdomsgruppe hos oss, og da er vi mye strengere på det, enn når vi har 17-, snart 18-åringer» (Informant A)

Informanten beskrev viktigheten av de positive sidene ved bruk av sosiale medier, og måtte veie de opp mot hvor stor risiko de elektroniske kommunikasjonsmidlene faktisk innebar:

«... Hvis vi skal inn og regulere tilgangen på grunn av at det er noen risikofaktorer knyttet til det, så fratar vi potensielt også anledningen til å holde seg oppdatert i forhold til skole og fritidsaktivitet og sånne positive ting da... Vi må også erkjenne at det sosiale livet til ungdommene modelleres og planlegges gjennom sosiale medier, om vi skal kunne regulere det mer så må vi også ta høyde for at vi risikerer å ta fra dem kontakten med prososiale venner i nærområdet» (informant D)

De ansatte beskrev også utfordringer med at internett er tilgjengelig til enhver tid, hvor ungdommene har store mengder 4G eller 5G tilgjengelig, samt internett i det offentlige rom. Viktigheten av å være tilgjengelig og oppdatert på hva ungdommer gjør på internett, samt vise forståelse for hvor mye hvor mye internett betyr for ungdommene, presiserer en informant slik:

«Man klarer ikke å stenge internett. Man klarer ikke å holde ungdommene utenfor internett, og da må vi heller egentlig gå inn i det» (Informant B)

6.2 Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

Under intervjuene sammenlignet flere av informantene avhengighet til elektroniske kommunikasjonsmidler med rusavhengighet. Elektroniske kommunikasjonsmidler beskrives som en så stor del av ungdommenes hverdag, hvor informantene oppfatter at de ikke klarer seg lengre perioder uten. I det videre skal det sees nærmere på hvilke opplevelser og erfaringer de ansatte har av lovverket og ungdommenes bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.

6.2.1 Kommunikasjon

Alle informantene kunne informere om at ungdommene på institusjonene brukte elektroniske kommunikasjonsmidler til å kommunisere med venner, familie og andre. Flere av informantene forklarte hvordan en ungdom gjerne hadde tilgang til mer enn en mobiltelefon tilgjengelig:

«Ungdommene som jeg jobber med nå, bruker jo elektroniske kommunikasjonsmidler i hovedsak til kommunikasjon med andre ungdommer. Det jeg også ser er det at de har gjerne mer enn en telefon. De har bare en som brukes til snap. Og har de en annen som brukes til alt annet» (Informant A)

Kommunikasjon presenteres videre i to underkategorier – muligheter og risikofaktorer.

6.2.1.1 Muligheter

Informantene ga uttrykk for at mange av ungdommene ønsker å opprettholde kontakten med familien sin i løpet av opphold på institusjon. En informant beskrev hvordan det hovedsakelig er positivt, men at det også kan være til hinder for ungdommen:

«For enkelte av ungdommene så bruker de det egentlig bare til å ha kontakt med familien sin ... Og det tenker jeg ikke i utgangspunktet er negativt, men det er klart det at en ungdom som bor hos oss som har kontakt med, la oss si mor da, gjennom hele natten, er jo i seg selv problematisk» (Informant A)

En annen informasjon viser til hvordan elektroniske kommunikasjonsmidler bidrar til å ha kontakt mellom ungdomene og institusjonen:

«Vi kommuniserer jo med ungdommene via telefoner ... (Informant E)

Selv om elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor del av hverdagen til ungdommene, påpeker likevel en informant at bruk av det hovedsakelig er ufarlig:

«... Størsteparten av bruken er jo, selv om den er intens, så er den jo hverken farlig eller uhensiktsmessig.» (Informant E)

En annen informant viste til hvordan de trodde en ungdom isolerte seg med spilling, men heller kommuniserte med venner gjennom online spilling:

«Vår antagelse var at vår ungdom hadde ingen sosial omgang, eller han hadde en time på skolen. Ellers så satt han å gamet. Så vi hadde en sånn antagelse om at denne gutten har ingen venner. Han var vanskelig å snakke med, fordi han hadde store språklige utfordringer, og et lite repertoar. Så gjorde vi oss to erfaringer, fordi jeg husker jeg utfordret han på det her med å skape vennerelasjoner, så sier han at han har mange venner rundt om i hele verden som jeg tar opp mine vansker og utfordringer med, det er bare at jeg gjør det mens jeg spiller Call Of Duty på PlayStation» (Informant D)

6.2.1.2 Risikofaktorer

Å alltid være tilgjengelig for kommunikasjon var også noe som virket å påvirke ungdommene:

«Jeg ser også det setter store deler av ungdom i et ganske stort press om å alltid være påkoblet.» (Informant E)

Et gjentakende utsagn hos informantene omhandlet kommunikasjon med negative nettverk. Det kunne være nettverk til å finne likesinnede i samme eller lignende situasjon, eller nettverk for kjøp og salg av ulovligheter.

«... Flere av ungdommene som jeg har jobbet med tidligere, har brukt sosiale medier for type å kjøpe rusmidler, selge bilder av seg selv ...» (Informant A)

6.2.2 Informasjon

En informant beskrev hvordan det å vise interesse for det ungdommene så på sosiale medier kunne bidra til å gi mer informasjon om hva ungdommene brukte de elektroniske kommunikasjonsmidlene til, men også som en inngang til ungdommene:

«... Det er en veldig stor del av hverdagen av ungdommen, er på mobilen, og det er lett og, eller ikke lett, men lettere å bygge en relasjon over ting de interesserer seg for, som også kan være at de viser oss videoer på YouTube for eksempel, at vi ser på ting på telefonen ...» (Informant C)

Videre ble det påpekt det hvordan elektroniske kommunikasjonsmidler blir brukt for å holde seg oppdatert på både venner, skole og andre fritidsaktiviteter:

«De bruker det til å kommunisere med jevnaldrende, de bruker det til å holde seg oppdatert på skole. Alt fra timeplan til hvilket rom de skal være på, spesielt på videregående. Ukeplan på skole, pålogging på plattformer for å hente informasjon, til skole» (Informant E)

Flere informanter snakket om at de oppfattet ungdommene til å være lite kildekritiske til det de ser på sosiale medier:

«De blir påvirket av sosiale medier, også er det jo mange kilder der som er vanskelig å være kritisk til ... Ingen som ser på dagsrevyen og den type nyhetssendinger. De får informasjonen fra andre kilder» (Informant E)

Hvor de samme informantene påpekte viktigheten av nettvett og kildekritikk:

«Vi snakker jo, vi bør snakke enda mer om type nettverk, god bruk, effektiv bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler» (Informant E)

Samtidig viser informantene til å ha en plattform for å videreformidle informasjon til beboere, og at dette var en av måtene de brukte til å nå ut til dem.

«Vi bruker jo video, med å komme med informasjon til ungdommene ...» (Informant E)

6.2.3 Påvirkning

Flere informanter påpekte hvordan miljøterapien må tilrettelegges til ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

«Det påvirker hvordan vi må forholde oss til ungdommene og kommunisere med dem» (Informant E)

Å være lett påvirkelig kan være både negativt og positivt i ungdomsårene. En av informantene uttrykker hvordan de oppfatter at ungdommer både er, og ikke er, påvirkelig av det som skjer på sosiale medier:

«Jeg har også jobbet med ungdom som vi tenker er lett påvirkelig, og derfor gjennom sosiale medier kan rømme, dra på fest, ruse seg, fordi andre ungdommer sier at vi er der og der og kom hit. Men så er egentlig inntrykket det motsatte. At de er egentlig ganske flinke til å sette grenser for seg selv. De ser alt innholdet, men det betyr ikke at de nødvendigvis ønsker å delta. Faktisk» (Informant A)

Videre ble det nevnt av samtlige informanter hvordan ulike trender utspiller seg på institusjonene. Hvor det kunne variere fra uskyldige danser på tiktok, og «planking» hvor man

legger seg ned ulike plasser som en planke, til å tenne på institusjoner, samt utkobling av brannalarmsystemene.

6.2.3.1 Muligheter

En informant beskrev hvordan påvirkning fra andre beboere kunne være av positiv karakter allerede før innflytting på institusjonen:

«Vi har erfart at beboerne på institusjonen er informert om at det skal komme en ny ungdom før de ansatte er det, fordi de er blitt kontaktet på sosiale medier. Allerede før en fagansvarlig eller kommende hovedkontakt har vært i dialog omgående. Og det kan jo være positivt hvis de kommer i kontakt med beboere som er fornøyd med den oppfølgingen de får på institusjonen» (Informant D)

6.2.2.2 Risikofaktor

Selv om påvirkning fra andre beboere kunne være av positiv karakter, viser informanten til hvordan det også kan slå negativt ut:

«Så kan det være negativt fordi at de blir også påvirket i forhold til hvilke ansatte bør du forholde det til og hvilke ansatte bør du holde deg unna. Så.. De nye beboerne blir på en måte fratatt å starte med åpne kort fordi de at de har fått informasjon fra andre ungdommer allerede før de flytter inn» (Informant D).

En annen informant beskrev hvordan påvirkning mellom beboere kunne slå ut på en annen måte:

«... Og eventuelt kommunikasjon med andre beboere på institusjonen. som ikke alltid er positive relasjoner. Hvis de kjøper og selger av hverandre for eksempel, eller om de planlegger å stikke av, eller ja» (Informant C)

En tredje beskriver det slik:

«For slik som jeg husker det så var det, så var det noen ungdommer som fikk veldig mye inn på telefonen sin. Fra en annen beboer da, når den ungdommen hadde det vanskelig. Som påvirket det veldig» (Informant B)

En informant fortalte hvordan beboere hadde vært del av skjulte nettverk, som har baserte seg på eksempelvis selvskading. Hvor ungdommene ble påvirket av det som har ble delt:

«... Litt de der mørke, skjulte kontoene. Som går på.. Selvskading, selvmordskontoer. Det vet jeg en del av våre ungdommer bruker» (Informant B)

Flere informanter nevnte hvordan ungdommene ble påvirket til å gjennomføre visse handlinger for belønning:

«... å sende videoer til kompiser av at man slår eller sparker ansatte, tenner på institusjonen, og at det har blitt en sånn greie der hvor man får «creds» for størst brann, eller ja» (Informant C).

En annen fortalte det slik:

«... Det samme har vi sett i forhold til utøvelse av hærverk og utøvelse av vold mot ansatte og andre barn på institusjonen, hvor de har nevnt de har blitt belønnet via sosiale medier økonomisk. Nesten som Spleis, gjør dette så får du cash» (Informant D)

En informant beskrev hvordan respons fra andre over internett eskalerte en negativ atferd hos ungdommen:

«... For noen år tilbake i tid så så vi jo. At en ungdom endra til en negativ atferd gjennom bruk av telefonen. For eksempel, at ungdom hadde det, nå er jeg litt stygg, ville ha det vanskelig. Filma det, fikk respons, også eskalerte det. Også ble det og, enten filmet eller tatt opp, fikk respons, også eskalerte det enda mer» (Informant B)

6.2.4 Distraksjon

De ansatte beskrev en hverdag hvor ungdommene brukte elektroniske kommunikasjonsmidlene som en distraksjon fra hverdagen og det som var vanskelig. Det blir også beskrevet av de ansatte som et forstyrrende element i det miljøterapeutiske arbeidet.

6.2.3.1 Muligheter

De ansatte satte ord på at de opplevde at flere ungdommer brukte elektroniske kommunikasjonsmidler som en måte å regulere seg på eller for å få tankene bort fra negativitet og vanskeligheter.

«... Så det er en distraksjon i det, det kan være en måte å regulere seg ned på, ikke sant...» (Informant D)

Et eksempel på å regulere seg ned ved å kunne få tak i familie:

«... En ungdom her som for litt siden som hadde veldig trang for å snakke med mor. Og fikk roet seg så fort vedkommende fikk prate med moren sin» (Informant C)

Et annet eksempel på å regulere seg ned ble forklart slik:

«... bruk av PlayStation for eksempel har vi en ungdom som regulerer seg veldig med, det kan være veldig positivt. Han spør etter om å få spille PlayStation når han kjenner at han er sinna og irritert, noe som er veldig bra, at han klarer å si i fra for det første, og for det andre at han klarer å regulere seg ned, ved å spille PlayStation.» (Informant C)

6.2.3.2 Risikofaktor

De ansatte fortalte om utfordringer hvor telefonen ble en distraksjon og mangel på tilstedeværelse hos ungdommene:

«Jeg har sett med flere av ungdommene jeg jobber med at det er vanskelig å få de til å fokusere på andre ting enn den telefonen» (Informant A)

En annen informant uttrykte det slik:

«Det er mye man må si flere ganger for at de skal få det med seg, for de sitter på telefonen første gangen man sier det» (Informant C)

Informantene opplevde også at ungdommene gjennom sin tilstedeværelse på elektroniske kommunikasjonsmidler, gjorde seg mindre tilgjengelig for miljøarbeid. Hvor en informant beskrev det slik:

«... Så brukes den til et verktøy, den blir en del av unngåelsesatferden. Det er lett. De har noe å gjøre. Håndtering av kjedsomhet. Brukes av det. Avlede seg selv, mye avledning...» (Informant E)

En annen informant forteller det slik:

«... Ungdommene gjør seg utilgjengelig for samtaler, for miljø og andre miljøterapeutiske arena, på grunn av at de bruker så ekstreme mengder av sin våkne tid på telefonen sin og på sosiale medier» (Informant D)

En tredje kunne beskrive hvordan de alltid måtte være påpasselig i samtaler med ungdommene på bakgrunn av at de alltid var pålogget:

«Det er også problematisk at de alltid har noen på øret, sånn at vi har alltid nødt til å være påpasselig på hva vi sier av sensitive opplysninger rundt ungdommene, fordi det kan være noen i andre enden. Og det er vårt ansvar, selv om vi ikke kan vite. Så det er vanskelig» (Informant A)

6.3 Atferdsuttrykk hos ungdommene

I tilfeller hvor ungdom har blitt fratatt elektroniske kommunikasjonsmidler, hovedsakelig mobiltelefonen, har de ansatte fått ulike reaksjoner. En informant beskriver viktigheten av å formidle begrunnelsen for begrensningene til ungdommene, og det å jobbe med ungdommens begrensningen gjaldt:

«... For å gjøre det på en god og hensiktsmessig måte, krever det en god del av formidling og forklaring av begrunnelsen bak. Og det holder ikke bare å gjøre og regulere. Det må gjøres en jobb mens begrensningen pågår for å jobbe med det som har vært en utfordring.»

(Informant E)

6.3.1 Utfordringer

På spørsmål om hvordan de ansatte opplevde ungdommene ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler var det gjennomgående i alle intervjuene at ungdommene har sterke uttrykk i det de blir begrenset, men gjennom ulike atferdsuttrykk. Samtlige informanter beskrev viktigheten av å prøve mildeste inngrep før man setter inn begrensninger, og viser til at gjennomføringer av begrensninger kan være kompliserte:

«Vi prøver på det gode veldig veldig mye, og vi opplever en veldig stor kamp hvis vi sier at vi må gjennomføre begrensninger» (Informant E)

Informantenes oppfatninger av ungdommens reaksjoner ved begrensninger ble beskrevet av en informant slik:

«De tilter helt ... De klikker helt» (Informant B)

En annen informant fortalte det på denne måten:

«Med sinne. Med frustrasjon. Noen ganger med avmakt» (Informant E)

En tredje informant beskrev hvordan noen reaksjoner og atferdsuttrykk ofte eskalerte:

«Det blir kanskje kasting av litt inventar for eksempel. Noen kan gå fysisk mot oss også»
(Informant C)

En fjerde informant fortalte om utfordringer med å inndra telefonen:

«... Vi ønsket å ta inn telefonen de første dagene (tilbake fra rømming). Det fikk vi ikke. Ungdommene har en tendens til å slenge en mobil ned i trusa eller ned i Bhen ...» (Informant A)

Informantene kunne i noen tilfeller vise til hvor atferdsuttrykkene hos ungdommene hadde blitt så sterke at de måtte tilkalle forsterkninger fra eksterne instanser:

«... I hvert fall til det kommer til det punktet at det blir så farlig at noen må gripe inn, enten oss eller, eller eksterne da, blålys da» (Informant B)

Flere informanter fortalte at det ofte var en forskjell i atferdsuttrykkene i forhold til hvor gamle ungdommene var, ofte viste det seg at yngre ungdommer ofte hadde sterkere atferdsuttrykk enn de eldre ungdommene:

«... De som har vært litt yngre, som på en måte, som er litt mer impulsiv, som ikke tenker så mye konsekvenser, har det vært en del, skal jeg si, utagering og ødeleggelse av ting ... Og der har atferden egentlig bare eskalert ...» (Informant B)

6.3.2 Tilstedeværelse og aksept

Hvor mange av ungdommene kunne ha utfordrende atferd i det de ble fratatt de elektroniske kommunikasjonsmidlene, viste det seg at holdningene til flere ungdommer endret seg etter en stund uten. Hvor de ble ofte beskrevet å være mer til stede i det som skjedde på institusjonen:

«Så er det en ting som går igjen hos samtlige beboere. Det er at første 24 til 48 timene så observerer man nesten litt sånn abstinens-atferd hos ungdommene fordi de er fratatt, på mange måter er de fratatt høyrehånden sin når de ikke har telefonen sin. Men i alle tilfellene så ser vi etter det har gått 48 timer at de har akseptert at telefonen ikke er tilgjengelig, så rapporterer miljøpersonalet at de ser en ungdom som er mer til stede, mer tilfreds, deltar i strukturer og de knytter relasjoner på institusjonen til de voksne på en helt annen måte»
(Informant D)

En annen fortalte det slik:

«... De har vært litt mer til stede i fellesareal, vært mer til stede i samtalene, vært litt roligere» (Informant B)

En tredje informant beskrev hvordan ungdommene selv hadde klart å se at de hadde positive ringvirkninger av å være uten telefonen en periode:

«Jeg har aldri opplevd at en ungdom er enig i at vi skal inndra telefonen. Men i ettertid har mange sett at de har hatt, de hadde godt av det» (Informant E)

6.3.3 Bakgrunn for atferdsuttrykkene

På spørsmål om hva som kunne være bakgrunnen for ungdommenes atferdsuttrykk, kunne informantene reflektere over ulike årsaker. Gjentakene i funnene var uttalelser om at ungdommenes hverdag var så preget av elektroniske kommunikasjonsmidler, og at de mistet mye av det sosiale livet av å ikke ha de tilgjengelige. En informant beskrev det slik:

«Det kommer sikkert av at det er hele livet deres. Hele livet deres er telefonen. Tar dere telefonen tar dere livet mitt. Får ikke kontakt med venner også videre, da vet de ikke hva de skal gjøre. Det er noen ganger vil jeg beskrive den reaksjoner som om de mister regulatoren sin. De aner ikke hva de skal gjøre. Om de ikke har den. Det er på mange måter så, den er så avhengighetskapende at det kan sammenlignes med en rusmisbruker som tas av rusbruk. De får rett og slett abstinenser. Det blir et fysisk ubehag, som de ikke greier å kontrollere» (Informant E)

En annen informant beskrev elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier som en viktig mestringsarena for ungdommene:

«... så vi fratar de en mestringsarena. Så vi må på en måte påregne at ved å inndra telefonen så kan det føre til, i en periode, alvorlig atferd da ... De opplever det nok som en straff, for de tingene de ikke mestrer i livet sitt» (Informant D)

En tredje informant fortalte at ungdommer ofte følte tilhørighet til et nettverk, og at uteblivelse fra det skapte reaksjoner:

«Jeg har opplevd ungdommer som mister kontrollen emosjonelt når de ikke får være med på en eller annen plattform hvor de har vært med på i mange hundre døgn» (Informant E).

Flere informanter kunne henvisne til at ungdommene de jobbet med ikke tenkte langsiktig og kunne se konsekvensene av handlingene sine:

«Jeg jobber hvert fall med de ungdommene som har, tenker kanskje ikke så mye konsekvenser, hverken kort eller lang sik ...» (Informant B)

7. Drøfting av funn

I dette kapittelet skal vi se nærmere på funnene i analysen opp mot teori og tidligere forskning. Første hovedtema fra analysen omhandlet ansattes erfaringer med lovverket, og hvordan de ulike institusjonene regulerer tilgang og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Dette er betydelige funn for oppgaven for å vise til hvordan lovverket gjør seg gjeldende for barns hverdag på barnevernsinstitusjon. Første del av kapittelet har som ønske om å drøfte problemstillingen: *Hvordan opplever institusjonene utfordringer ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler?* Lovverk og forskrifter har en verdi som samsvarer med at ansatte ikke bør eller kan frata ungdommene deres elektroniske kommunikasjonsmidler uten videre.

Problemstillingen, *hvordan opplever institusjonenes ungdommenes atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler i et miljøterapeutisk perspektiv?* er gjeldene for både andre og tredje hovedtema, med en oppstilling hvor det fortrinnsvis sees på bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler for å se ungdommers verdi av dem, og deretter sees det på ungdommers atferd ved regulering av dem. Andre hovedtema som omhandler bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler blir videre diskutert opp mot informantenes erfaringer og fortellinger, tidligere forskning og teori. For å kunne drøfte bakgrunn for eventuelle atferdsuttrykk hos ungdommene er det sentralt å se hvilken betydning elektroniske kommunikasjonsmidler har for ungdommene. Videre er det også viktig å se på hvilken forståelse de ansatte har av ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Tredje og siste hovedtema omhandler atferdsuttrykkene informantene beskriver hos ungdommene ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler.

I analysekapittelet kom det fram til tre hovedkategorier, disse er som følgende:

- De ansattes opplevelse med lovverket
- Ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

- Ungdommers atferdsuttrykk ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler og bakgrunnen for disse

Funnene i dette kapittelet vil presenteres i de samme kategoriene, med respektive underkategorier.

7.1 Gråsoner og etiske betraktninger

Slik vi har sett i delkapittelet om gjeldende lovverk, er det forskjellige lovverk gjennom rettighetsforskriften som har vært gjeldende i situasjoner hvor det skal avgjøres om man skal iverksette tvangstiltak eller regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler. Andre dokumenter slik som FOs yrkesetiske grunnlagsdokument, rettighetsskriften og Q-19 har også vært viktig for yrkesutøvelsen på barnevernsinstitusjoner, særlig utøvelse av tvang. Et tydelig moment som kommer fram i intervjuene, særlig beskrevet av informant D og E, er at elektroniske kommunikasjonsmidler har påvirket hverdagen og det miljøterapeutiske arbeidet på barnevernsinstitusjoner de siste årene. Informant A beskriver at lovverket innebærer flere gråsoner, og at disse kan stå til hinder for god yrkesutøvelse. Første hovedtema er sentralt for videre diskusjon da det gjenspeiler risikofaktorer og muligheter for det miljøterapeutiske arbeidet på barnevernsinstitusjoner når det kommer til lovverk og bruk av tvang.

7.1.1 Opplæring på individnivå

Informantene forklarer at på tross av at de har ukentlige gjennomganger av lovverk og forskrift, opplevde de fortsatt opplæringen av disse som manglende. Både informant A og C kunne fortelle at det var mye opp til de ansatte selv å sette seg inn i det. Videre skal diskusjonen handle om hva som skjer når opplæring av relevant lovverk skjer på individnivå, og hvordan dette kan påvirke ungdommene.

Det er i seg selv en risiko dersom opplæring av lovverk foregår på et individnivå, og om det er lite institusjonspolitik. Som vist til i kapittel 4 og Bronfenbrenners (2005) modell som en beskrivelse av barn og unges påvirkningssystem, kan modellen bidra til å se hvordan ansattes kunnskap om lovverket kan påvirke ungdommenes situasjon på barnevernsinstitusjonene. Manglende opplæring av ansatte på institusjonsnivå kan bidra til dårlig yrkesutøvelse på individnivå, og utgjøre en risiko på bakgrunn av at de ansatte ikke kan lovverket godt nok. Dette kan trolig påvirke ungdommenes hverdag, men også de ansattes utøvelse av forsvarlig

omsorg. Endrede krav og usikkerhet kan bidra til at ungdommenes sinnsstemning blir omskiftelig (Tetzchner, 2012), hvor usikkerhet og forskjellig grensesetting hos de ansatte kan oppleves som frustrerende. Det er risiko for at ungdommenes emosjoner slike tilfeller tar overhånd. En institusjonspolitik med mer fokus på opplæring og praktisering av lovverket vil sannsynlig kunne gjøre de ansatte tryggere i sin rolle som yrkesutøver. Samtidig kan det tenkes at de ansatte vil stå mer likt i grensesetting hos ungdommene, og bidra til mer forutsigbarhet. Dette støttes av Livingstone (2011), som sier at endringer på samfunnsnivå bidrar til endringer på individnivå. Det vil være både institusjonen og de ansatte sitt ansvar å kunne lovverket, hvor riktig bruk av det kan bidra til flere muligheter.

Hygen og Ulset (2021) beskriver hvordan ungdommene på barnevernsinstitusjon var usikre på sine rettigheter. Ut ifra prosjektets empiri og Bronfenbrennes (2005) teori kan det tenkes at ungdommenes usikkerhet rundt sine rettigheter bunner i at de ansatte ikke har gode nok kunnskaper eller rutiner for å informere og lære ungdommene i sine rettigheter. Informant B beskriver hvordan de setter av en dag i uka hvor de gjennomgår rettighetene til ungdommene. Spørsmålet jeg da ønsker å problematisere er om ungdommene er mottakelig for den informasjonen de får, og om de ansatte har god nok kunnskap om tema for å lære det videre. Hygen og Ulset (2021) beskriver hvordan ungdommene ofte bruker elektroniske kommunikasjonsmidler til å søke opp sine rettigheter. Slik informant A beskrev vil det derfor være viktig å holde seg oppdatert med utviklingen av resten av samfunnet innenfor digital teknologi. Det tolkes derfor at det er viktig å befinne seg på de plattformene hvor ungdommene er. Det anses som sentralt å være tilgjengelig for ungdommene, og kommunisere informasjon ut til dem på en måte som er appellerende overfor dem.

7.1.2 Elektroniske kommunikasjonsmidler: de ansatte i limbo mellom omsorgsansvaret og rettighetsforskriften

Flere av informantene opplevde å være i limbo mellom rettighetsforskriften og omsorgsansvaret. De ansatte satte ord på at de opplevde det som vanskelig å utøve omsorgsansvaret de innehar, og samtidig la ungdommene sine rettigheter vinne fram. Det kan nærmest oppleves som et motsetningsforhold mellom beskyttelse og kontroll, og informant A beskriver flere gråsoner ved lovverket, gitte føringer og prinsipper. Først og fremst beskriver informantene at det er vanskelig å ha oversikt og kontroll over hva ungdommene gjør på sine elektroniske kommunikasjonsmidler, men at de opplever både positive og negative ringvirkninger av å være på sosiale medier. Det blir beskrevet at ungdommene bruker sosiale

medier til kontakt med familie og nettverk, samt identitetsutvikling. Samtidig anvendes de i sammenheng med kriminalitet og negative nettverk. På en slik måte er det vanskelig å fjerne de negative konsekvensene uten å fjerne de positive. Hvor man på et vis skal sikre ungdommenes rettsikkerhet og integritet gjennom rettighetsforskriften, er det samtidig forventet at de ansatte skal ivareta forsvarlig behandling og omsorg gjennom sitt omsorgsansvar. Ytterligere er det også en forventning om at de ansatte skal gripe inn for å verne og beskytte ungdommene dersom det er nødvendig. Derfor kan det tenkes at de ansatte opplever et motsetningsforhold mellom omsorgsansvaret og rettighetsforskriften, hvor rettighetsforskriften blir regelverket de skal forholde seg til, og omsorgsbegrepet et grunnleggende prinsipp som kan oppleves som tvetydig.

Omsorgsansvaret gjennom miljøterapeutisk arbeid på barnevernsinstitusjoner vil på flere måter uttrykke seg annerledes enn i private hjem. Informant E kunne beskrive at ungdommer bosatt på institusjon gjerne har det strengere enn vanlige hjem, men forklarer at det også er en nødvendighet for å unngå maktmisbruk. Dette anses som en krevende, men viktig jobb. Som ansatt på barnevernsinstitusjon er det sentralt å jobbe mot å gi ungdommen en positiv utvikling i livet, lære de ferdigheter og å ta gode avgjørelser videre i livet. Hvilket også presiseres i omsorgsansvaret. Hvor ungdom som bor hjemme lærer slike ferdigheter av sine foresatte, er det de ansatte sitt ansvar å gjøre dette for beboerne på barneverninstitusjon. Det blir de ansattes ansvar å lære ungdommene grunnleggende kapabiliteter de kan ta med seg og bruke videre i livet. Hvor omsorgsansvaret på en institusjon er regulert av lover og retningslinjer som setter rammeverk for de ansattes handlingsrom, er omsorgen i private hjem i stor grad udefinert sett bort i fra grunnleggende behov. Omsorgsansvaret kan derfor tenkes å omfatte forskjellige roller. Sett i lys av Goffmans teori og begrepet fronstage vil det derfor være de ansattes rolle å utøve denne omsorgen til ungdommene når de er på jobb, hvilket forutsetter at de må ha kjennskap til og kunnskap om det lovverket som er gjeldende i de ulike situasjonene de står overfor. De ansattes roller vil derfor være preget av et stort ansvar.

Informant E uttrykker hvordan ungdommenes rettighet for vern av integritet noen ganger oppstår som et hinder for god omsorg og ungdommenes beste. Slik vi har sett tidligere er barnas beste et sentralt prinsipp som nevnes i lover som grunnloven, barnevernsloven, men også mer globale dokumenter slik som FNs barnekonvensjon. Dette viser til at prinsippet om barnets beste er noe som skal ha stor verdi i vurderinger rundt forhold som gjelder dem. Hvor Q-19 tydelig beskriver at barn og unge på institusjon skal så langt det lar seg gjøre ha et

tilsvarende liv som andre barn og unge, hvor de skal få mulighet til å kommunisere fritt. Det er likevel sannsynlig å anta at ungdommene som bor på barnevernsinstitusjoner ikke alltid klarer å se sitt eget beste i forskjellige situasjoner, slik som når de blir begrenset i elektronisk kommunikasjon. Hvor de ansatte på en side kan se at ungdommene preges av et negativt nettverk som har dårlig innflytelse og eksempelvis fører til kriminalitet. Kan ungdommene på en annen side oppleve at de blir distansert fra en gruppe de føler tilhørighet til og en mestringsarena hvor de henter både sosial og kulturell kapital. Slik appellerer Livingstone (2011) sine begreper til situasjoner der elektroniske kommunikasjonsmidler bidrar til muligheter og risiko. Lovverket påpeker i slike situasjoner grunnlag for begrensnig av elektroniske kommunikasjonsmidler. Videre uttrykker informant E en frustrasjon over at samfunnet, lover og regler i stor grad ikke klarer å følge den digitale utviklingen. På en slik er lovverket og forskrifter et utfordrende element til å utøve god og forsvarlig omsorg overfor ungdommene. Det er likevel verdt å nevne at lovverket som kom i januar i år er mer tilpasset det samfunnet vi lever i.

7.1.3 Yrkesetikk, roller og ansvar

Skjønn og dømmekraft som beskrevet i FOs yrkesetiske grunnlagsdokument, gjør seg særlig gjeldene på barnevernsinstitusjoner hvor ungdommer anvender elektroniske kommunikasjonsmidler. Gjennom skjønn og dømmekraft skal de ansatte kunne skille mellom ulike situasjoner, og på en slik måte ta gode avveininger ut fra hver enkelt situasjon. Samtidig innebærer det å kunne ta valg selv i situasjoner hvor ingen utfall anses som ideelle (FO, 2019). Slik vi har sett i forrige delkapittel bidrar lovverk og sentrale prinsipper viktige føringer for yrkesutøvelsen, men disse kunne også oppleves som motstridende for flere av informantene hvor det ved flere omstendigheter var rom for vurderinger og tolkning.

Informant D beskriver risikofaktorer knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, eksempelvis slik som å frata ungdommene kontakten med prososiale venner. Vurderinger og avveininger rundt konsekvenser som kan framkomme under, og i etterkant av en begrensnig av elektronisk kommunikasjon er også et hensyn. Her vil det være nødvendig å skape rom for gode vurderinger og refleksjoner, hvor man nødvendigvis ikke vil komme fram til et konkret og korrekt svar. I funnene i analysen var det på en side tydelig at elektronisk kommunikasjon var veldig viktig for ungdommene, men på den andre siden innebar denne digitale teknologien med seg risikofylte momenter som bidro til etiske dilemma for de ansatte. FOs yrkesetiske grunnlagsdokument beskriver at det er et krav og antagelse om

at de ansatte evner å utøve skjønn og moralsk dømmekraft i sitt arbeid (FO, 2019, s. 8). Det forstås i denne sammenheng at de ansatte i sin rolle av å være yrkesutøver må inneha en evne til å vurdere de ulike situasjonene grundig, samt ta valg etter omfattende og nøye drøft og refleksjon.

Videre fokuserer FOs yrkesetiske grunnlagsdokument (2019) på makt og myndighet som en sentral del av yrkesetikken. Som ansatt på barnevernsinstitusjon er det viktig å være klar over den makten man innehar ved å ha beslutningsmyndighet. Denne makten virker å preges av den ansattes rolle, og i situasjoner hvor en part innehar makt over en annen anses yrkesetikken fremtredende. Å fatte beslutninger som kan få konsekvenser for ungdommenes liv, som er uønsket av ungdommene selv krever karakteristikk slik som beskrevet i FOs yrkesetiske grunnlagsdokument - skjønn og dømmekraft. Dette for å kunne se hva lovverket, prinsipper og etiske regler innebærer og gjøre avveininger på hvordan man som profesjonsutøver skal anvende makten som er knyttet til rollen som ansatt på barnevernsinstitusjon. Informant E kunne beskrive hvordan hen opplevde at noen ungdommer ved begrensning av elektronisk kommunikasjon opplevde avmakt i situasjonen. Ved å kunne avveie og resonnerer over dette maktforholdet, samt gjøre seg oppmerksom på slike dimensjoner, viser man til en sentral del i FOs yrkesetiske grunnlagsdokument som beskriver skjønn og dømmekraft.

I rapporten til Hygen og Ulset (2021) kommer det fram at de ansatte er klar over at begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor inngripen i hverdagen, men at det vurderes som nødvendig for å kunne gi god og forsvarlig omsorg til barna. Tvangsbruk når det er lovhjemlet anses som en nødvendig del av yrkesutøvelsen, men er likevel etisk problematisk. Tvangsbruk innebærer en forventning om god kjennskap til lovens vilkår (FO, 2019). Slik vi har sett i kapittel 6.1, er det ikke alltid tilfellet at de ansatte har god kjennskap til og kunnskap om gjeldende lovverk og forskrifter. Informant A beskriver hvordan det alltid er sentralt å prøve de mildeste inngrepene først. Dette vil si å gi ungdommene informasjon om rettigheter, muligheter og tilbud om å ta gode valg for seg selv. På en slik måte kan man si at de ansatte innehar kapabiliteter de anvender for å hjelpe ungdommene, hvor de ansatte får i oppgave gjennom sin yrkesutøvelse å lære disse videre.

Det vil i vurdering av tvang være sentralt å ta alder og modenhet i betraktning (FO, 2019). I vurdering om tvang vil det være nødvendig å se på plasseringsgrunnlaget til ungdommene. Hvor §24 er gjeldene for ungdommer plassert på bakgrunn av en alvorlig atferd, er §11

gjeldene for ungdommer med mildere plasseringsgrunnlag. Sentralt for ungdommer plassert på begge paragrafer er å få ungdommene til å forstå hvorfor det settes slike begrensninger (Q-19, 2012). Et utfordrende element er hvordan de ansatte vurderer alder og modenhet. Hvor alder vil være objektivt, er modenhet opp til hver enkelt å definere. Det vil derfor være rom for at de ansatte bruker skjønn og dømmekraft i slike situasjoner. Informant A beskriver at de er strengere på regler og grensesetting ved en yngre ungdomsgruppe, enn når de har ungdommer som snart fyller 18.

Informant B problematiserer at man ikke klarer å holde ungdommene utenfor internett, og at de finner tilgang til dette andre plasser. Informanten beskriver at de ansatte heller må inn i det som skjer på elektroniske kommunikasjonsmidler. Dersom ansatte befinner seg på de samme plattformene ungdommene befinner seg på, vil det trolig by på dilemma. Det vil derfor være viktig for ungdommene å lære seg ferdigheter og kapabiliteter hvor de selv kan se konsekvenser av egne handlinger, for å kunne ta best mulig valg for seg selv (Livingstone, 2011). Eksempelvis er nettvett særlig sentralt for sårbare ungdom, noe som informant E sier barnevernsinstitusjoner burde ha enda større fokus på. Videre beskriver informantene at internett alltid vil være tilgjengelig for ungdommene, enten gjennom mobilnett eller tilkobling i det offentlige rom. Kunnskap om ulike sosiale medier og plattformer vil trolig være en fordel for ansatte for å være orientert om hva ungdommene anvender elektroniske kommunikasjonsmidler til. Innsyn og kunnskap om elektronisk kommunikasjon og sosiale medier vil sannsynligvis skape en forståelse av ungdommenes hverdag og sosiale omgang. Sett i sammenheng med at ansatte på barnevernsinstitusjon ikke vil klare å styre de ulike miljøene og nettverkene ungdommene er en del av vil elektroniske kommunikasjonsmidler alltid utgjøre en risiko.

7.2. En digital hverdag med muligheter og risiko

Funnene innenfor hovedtema 2 viser til risikofylte møter gjennom elektronisk kommunikasjon som bidrar til hærverk, vold, selvskading kjøp og salg og rus. Funnene beskriver også dagligdagse rutiner, og kontakt med venner og familie. Informant A og C beskriver eksempler hvor ungdommer har utfordringer med nær familie, eksempelvis der familien bidrar til negativ døgnrytme. Funn innenfor hovedtema 2 er sentralt for diskusjonen som viser til det Livingstone (2011) beskriver som risikofylte møter og som sannsynligvis oppleves som en utfordring for de ansatte på barnevernsinstitusjoner. Tidligere forskning

bekrefter flere tilfeller av risikofylte møter som informantene setter ord på. Informant E presiserer hvordan mesteparten av bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler er ufarlig, selv om den oppfattes som intens. Viktigheten av å kunne kommunisere beskrives av informant A som forteller at ungdommer gjerne har to mobiltelefoner for å kunne ha kontakt med vennene sine.

Funnene i analysen tyder på at man kan dra paralleller mellom tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler og ulike former for risikofylte møter slik som negative nettverk, kriminalitet og sosiale utfordringer. Selvskading, utenforskap og kriminalitet er gjerne momenter som har vært utfordrende for ansatte på barnevernsinstitusjoner i lang tid, og gjerne før sosiale medier ble oppfunnet. Det finnes ikke forskning på hvorvidt utfordringer hos ungdommer på barnevernsinstitusjon har vokst i takt med elektroniske kommunikasjonsmidler, men at sosiale medier har en påvirkning på ungdommene som bor på institusjon er informantene tydelig på. Funnene som blir diskutert i dette delkapittelet anses som særlig viktig for å kunne forstå uttrykkene som ligger bak atferden som forekommer ved regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler.

7.2.1 Når kommunikasjon utfordrer formålet med plasseringen

Informantene var alle enige om at elektroniske kommunikasjonsmidler, og særlig mobiltelefonen var en betydelig del av hverdagen til ungdommene. Informant D og E kunne fortelle om endringer i ungdommers hverdag etter elektroniske kommunikasjonsmidlers fremtreden. Informantene kunne beskrive hvordan elektronisk kommunikasjon tidligere hadde vært lettere å begrense, men at det i dag oppleves å være mer utfordrende da man har internett eller mobildata uansett hvor man er. Hvor ungdommene før måtte sitte på et avgrenset datarom, har de nå mulighet til å ta med seg denne teknologien inn på soverommet sitt, uforstyrret av andre. I tillegg var den digitale teknologien mer begrenset til å være en plattform hvor mennesker hovedsakelig innhentet informasjon fra et begrenset antall kilder før i tiden. Informant E beskriver hvordan ungdommer i dag gjerne henter informasjon på internett, uten å være særlig kritisk til hvor de henter denne informasjonen fra, og det er tenkelig flere kilder å hente informasjon fra i dag enn for 10 år siden. På en side kan man bruke elektroniske kommunikasjonsmidler og internett til å innhente mye tvilende informasjon. På den andre siden bruker skolene digitale plattformer for å få informasjon ut til ungdommene.

Informant A kunne beskrive hvordan noen ungdommer gjerne har mer enn en telefon for å kunne opprettholde kontakt og streaks med venner og bekjente på eksempelvis SnapChat. Aalberg og Elvestad (2005) beskriver hvordan mennesker ikke lengre bruker sosiale medier til å innhente informasjon eller som en avkobling, men heller oppnå sosial kontakt og anerkjenne sine egne verdier og standpunkt. Opprettholdelse av sosial kontakt med venner kommer tydelig fram i funnene. Det miljøterapeutiske arbeidet på barnevernsinstitusjoner handler på mange måter om å ta ungdommene ut fra et miljø, og skape et nytt og trygt miljø på barnevernsinstitusjon. Det kan tenkes at elektronisk kommunikasjon bidrar til å utfordre dette, særlig i tilfeller hvor kontakt med et negativt nettverk blir opprettholdt. I slike tilfeller kan det da stilles spørsmål til om formålet med plasseringen oppfylles.

7.2.1.1 Opprettholdelse av nære relasjoner

Informant A problematiserte hvordan en ungdom som hadde kontakt med mor, bidro til å opprettholde en dårlig døgnrytme. Dersom kontakt med nettverk etter plassering er av dårlig kvalitet, kan det være vanskelig for ungdommen å tilpasse seg den nye situasjonen.

Elektronisk kommunikasjon er heller ikke avtalesfestet (Aamodt & Mossige, 2018).

Begrensning av elektronisk kommunikasjonen med foresatte og annet nettverk vil trolig være vanskelig, og vil også være en risikofaktor ansatte på barnevernsinstitusjoner må være klar over. En slik kontakt mellom ungdom og foresatte kan i noen tilfeller være en risiko, da man vil ha minimalt med kontroll over den. Forskning viser likevel til at positiv kontakt med foreldre til ungdom under offentlig omsorg, bidrar til en lettere tilvenning til et nytt hjem. Likeså viser det seg at denne kontakten med foreldre gir barna en ro til å takle utfordringer på en bedre måte (Aamodt & Mossige, 2018). Dette forutsetter at de foresatte vet hvordan de skal snakke med barna, samt hvordan håndtere og påvirke deres emosjonelle uttrykk.

Opprettholdelse av relasjoner er en av Nussbaums kapabiliteter, likevel beskriver hun at det er viktig at relasjonene ikke er ødelagt av en følelsesmessig utvikling slik som frykt og angst (Nussbaum, 2007). Informant E opplevde at ungdommene settes i stort press for å være pålogget og tilgjengelig. Her tolkes det at dette presset kommer fra både venner og familie om å opprettholde kontakt, men også om å dele av hverdagen sin med hverandre på andre måter. Aamodt og Mossige (2005) beskriver hvordan det kan være ulike motiver bak hvorfor ungdom holder kontakt med foresatte, deriblant press eller lojalitet. At ungdommer som er flyttet bort fra familien sin kjenner på en lojalitet overfor familien, anses i aller høyeste grad å være naturlig, og beskrives også av Aamodt og Mossige (2018) som naturlig for ungdommene

som bor på institusjon. Denne lojaliteten kan likevel være skadelig for ungdommene, dersom den går utover strukturer og behandlingsløpet på institusjonen. Dersom elektronisk kommunikasjon blir brukt riktig, kan det bidra til å pleie relasjoner, slik som Nussbaum (2011) beskriver som sentralt.

7.2.1.2 Kunnskap og interesse som inngangsport til miljøterapeutisk arbeid

Funnene i analysen viser til at de ansatte gjerne kommuniserer med ungdommene via deres mobiltelefoner, og på slik måte bidrar elektroniske kommunikasjonsmidler til kontakt mellom ungdommene og institusjonen. Elektroniske kommunikasjonsmidler påvirker derfor hvordan de ansatte må kommunisere med og forholde seg til ungdommene. Valkenburg og Peter (2011) setter søkelyset mot at ungdommer kan oppleve det som lettere å snakke om intime tema over elektronisk kommunikasjon. Dette bidrar til at de ansatte ved barnevernsinstitusjoner må være kreative, og møte ungdommene der de er for å komme i posisjon til å prate om det som kan være vanskelig. Ved å gi ungdommene mulighet til å kommunisere med de ansatte over internett, har de også mulighet til å kontrollere om og eventuelt når de skal svare. Ungdommene kan på en slik måte følge det tempo de selv er komfortable med, hvilket samsvarer med det Valkenburg og Peter (2011) beskriver som usynkronisert kommunikasjon.

Informant C beskriver hvordan det er mulig å bygge en relasjon til ungdommene gjennom å vise interesse for hva de gjør på de elektroniske kommunikasjonsmidlene. Ved å vise interesse og engasjement for det som opptar ungdommene og deres hverdag kan man skape en fin inngang til relasjonsarbeid med ungdommene. Samtidig kan det å snakke om det som skjer på ulike sosiale medier eksempelvis trender på TikTok og Instagram åpne opp for dialog med ungdommene og være et gjennombrudd for videre miljøterapeutisk arbeid. Det kan tenkes at man på en slik måte kan legge grunnlag for videre miljøterapeutisk arbeid med ungdommene.

Elektronisk kommunikasjon vil i stor grad mangle audiovisuelle uttrykk (Aamodt & Mossige, 2018). Ved mangel av audiovisuelle uttrykk kan det tenkes at det som formidles lett kan misforstås eller tolkes feil, hvilket kan by på konsekvenser. Elektronisk kommunikasjon med ungdommene som bor på institusjon bør ikke brukes som et utgangspunkt, men heller som et hjelpemiddel for å få innpass til ungdommene og et grunnlag for relasjonsbygging. Informant E viser til hvordan de bruker internett og videoer for å formidle informasjon til ungdommene. Det kan tenkes at denne måten er mer appellerende til ungdommen, og at det derfor er større

mulighet å nå inn til ungdommene med budskapet. På en slik måte finner man en felles plattform, som er av interesse for ungdommene. Det kan tenkes at det vil være viktig for institusjonen å gjøre seg synlig og tilgjengelig for ungdommene, på en måte som ikke virker inngripende. Da kan det tenkes at det oppleves som lettere for ungdommene å ta kontakt med de ansatte dersom de ønsker det, men ikke klarer å si ifra ansikt-til-ansikt. En kan derfor si at å være synlig og tilgjengelig over elektronisk kommunikasjon vil være et godt hjelpemiddel i det miljøterapeutisk arbeid opp mot ungdommer.

7.2.1.3 Et innblikk i venners hverdag

Fra funnene er det tydelig at mesteparten av den elektroniske kommunikasjonen ungdommene utøver er med venner og øvrig nettverk. Ved stor avstand til mennesker man er i nær relasjon med, kan elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende sosiale medier og digitale plattformer bidra til små innblikk i hverandres hverdag og opprettholdelse av sosial kontakt. Ved å holde kontakt gjennom elektronisk kommunikasjon forfaller ikke relasjonen slik den kunne gjort foruten (Aamodt & Mossige, 2018). Ungdommer som bor på barnevernsinstitusjoner er plassert der midlertidig, noe også ungdommene skal være innforstått med ved en plassering. Det vil derfor være naturlig at ungdommene har et ønske opprettholde kontakt med nettverket sitt der de kommer fra. På den måten har ungdommene noen å komme tilbake til ved en eventuell hjemflytting, men også noen å søke trøst og støtte hos i situasjoner der de ansatte ikke strekker til.

Informant D beskrev hvordan en av deres ungdommer brukte nettbaserte spill til å snakke med venner rundt om i verden om sine vansker og utfordringer. De ansattes oppfatning var det motsatte, og at gutten ikke hadde noen venner og språklige utfordringer. At det er lettere for mennesker å åpne seg opp for andre og snakke om vanskelige ting over internett har vi sett i tidligere kapittel (Valkenburg & Peter, 2011). Det er sentralt for ansatte ved barneverninstitusjoner å inneha en forståelse for ungdommens hverdag og relasjoner over internett, og se verdien ungdommene kan ha av det. Nussbaum (2007) beskriver hvordan engasjement i samhandling med ulike folk, og vise god omsorg er elementer som inngår i de grunnleggende kapabilitetene. Likeså det å bli respektert og bli anerkjent som et likeverdig menneske. Flere av disse kapabilitetene viser seg i ungdommenes bruk av elektronisk kommunikasjon. Det kan tenkes at ungdommene har lettere for å åpne seg for andre i situasjoner de blir møtt med forståelse og respekt. Samtidig gir elektronisk kommunikasjon ungdommer muligheten til å være anonym, noe som kan gjøre det lettere for å åpne seg for

andre. Dette støttes også av Valkenburg og Peter (2011) som viser til at å være anonym bidrar til mindre bekymringer og større mulighet for aksept.

7.2.2 Ønsket om å passe inn

Ungdommer i sårbare situasjoner er ofte mer påvirkelig enn andre, noe som kan bringe med seg både positive og negative konsekvenser. Beboere på barnevernsinstitusjoner kan påvirkes i mange ulike retninger og flere ungdommer setter selv ord på at de er redd for, og at de opplever å bli utnyttet (Hygen & Ulset, 2021). Funnene i analysen viser påvirkningen kan komme gjennom andre beboere, men også nettverk utenom institusjonen. Informant D beskriver hvordan ungdommer på institusjon kommer i kontakt med andre ungdommer som skal flytte til institusjonen allerede før de ansatte vet det. På en side beskrives det som positivt dersom ungdommen kommer i kontakt med en beboer som er fornøyd med institusjonsplassen, men på den andre siden kan det slå ut negativt dersom de kommer med negative omtaler om institusjonen og ansatte. Eksempelvis beskriver informant C beskriver at ungdommene bruker elektronisk kommunikasjon til å kjøpe og selge av hverandre, eller planlegge å stikke av fra institusjonen. Denne kommunikasjonen av negativ karakter skjedde ofte over sosiale medier og var vanskelig for de ansatte å observere, noe som gjør det til en risiko for ungdommenes opphold på institusjonen.

Det er i dette delkapittelet ønskelig å vise til informant E sin uttalelse om at ungdommene utsettes for et stort press om å alltid være påkoblet. Det er ikke nødvendigvis slik at all kontakt med venner og nettverk er positivt for ungdommene, det kan også være risikofyllt. Informant A beskriver hvordan ungdommer brukte venner og nettverk til å selge og kjøpe både rusmidler og bilder av seg selv. Selv om det er forventet at ungdommer skal være opprørere og bidra til radikale bevegelser i lys av dagens teknologi (Livingstone, 2011), er det likevel viktig å gi ungdommene en forståelse av forskjellen på å være radikal innenfor lovens rammer og kriminalitet. Det er viktig å gi ungdommene mulighet til å utforske det sosiale, men det kan også føre til en uønsket eksponering. Bakken et al. (2021) viser til at uønsket eksponering kan medbringe seg dårlig selvbilde og usikkerhet. At ungdommer er påvirkelig ligger i deres natur, og preges av både puberteten og endringer i kroppen (Tetzchner, 2012), og ønsket om å passe inn. Usikkerhet rundt hvordan man skal opptre for venner og nettverk kan derfor bidra til at ungdommene er svært påvirkelige, og på slik måte kan de oppleve å gjøre ting de i utgangspunktet ikke hadde tenkt selv, og derfor oppnå en eksponering som i utgangspunktet var uønsket.

Informant B forteller om hvordan en av beboerne fikk mye inn på mobiltelefonen fra en annen beboer som hadde det vanskelig, og at mottakeren av innholdet ble veldig påvirket. På slik måte utgjør kontakt mellom beboerne en risiko. Mange opplever å være et utskudd fra samfunnet og annerledes fra resten av samfunnene (Hygen & Ulset, 2021). Det kan tenkes at ungdommene søker fellesskap gjennom andre beboere for å føle seg mer normale. Nettverkene kan bidra til at ungdommene føler mer fellesskap og tilhørighet.

Funnene viser til at det er et kjent fenomen at ungdommene inngår i og blir påvirket av ulike grupper eller nettverk på sosiale medier. Informant B beskriver skjulte kontoer som går ut på selvsikring og selvmord, informant C beskriver ungdommer som får «creds» for brannstiftelse på institusjoner, og informant D beskriver hvordan ungdommer som utøver vold mot ansatte og andre ungdommer blir belønnet via sosiale medier og økonomisk. Slike nettverk virker å være lettere tilgjengelig på sosiale medier, hvor det oppleves å være en påvirkningskraft som fremmer denne type negativ atferd. Gjennom det Valkenburg og Peter (2011) beskriver som *tilgjengelighet*, har ungdommene mulighet til å oppsøke og velge sitt publikum. Det kan tenkes at de på en slik måte finner støtte hos ungdommer som opplever mye av det samme og befinner seg i samme situasjoner som dem selv. «Det skjulte nettverket» (2021) av Annemarte Moland beskriver nettopp dette. Det kan tenkes at nettverket kom med en påvirkningskraft som endte med at flere tok sitt eget liv. Dette støttes av atferdsanalytisk teori, hvor barn og unge blir påvirket av hendelser i deres omgivelser (Bandura, 1977; Tetzchner, 2012). Gjennom slike nettverk kan det tenkes at ungdommer prøver å overgå hverandre, og det blir på slik måte en smitteeffekt. Jo mer de selvsikrer eller lignende, desto høyere symbolsk og kulturell kapital oppnår de innenfor deres nettverk.

Ungdommens sosiale kapital kan tenkes å bestå av tilgang til sosiale nettverk og medlemskap i ulike grupper, hvor deres identitet spiller ut i det rommet som ungdommene selv lager. Det kan da stilles spørsmål til hva som gjør ungdommene motivert til å være i disse rommene, slik som skjulte nettverk på Instagram og grupper på SnapChat. Det kan tolkes som om den symbolske kapitalen utvikler seg på slik måte å være synlig gjennom klikk og likes på sosiale medier. På en slik måte kan man anta at ungdommene kan være lite bevisst det de gjør, og at de hele tiden søker etter å flytte grensen. Sannsynligvis har også den økonomiske gevinsten påvirkning på deres drivkraft til å gjennomføre ulike handlinger, på lik linje som sosial og kulturell kapital. Det kan tenkes at sosial kapital gir makt til ungdommene, fordi

slike nettverk kan mobiliseres dersom de ønsker å oppnå noe. Eksempelvis ser vi at ungdomsgruppene mobiliseres når de utfører hærverk eller vold mot andre. Grupper og nettverk kan på en slik måte tolkes som en mestringsarena, hvor ungdommene finner støtte og anerkjennelse. Dette fremmes også av Valkenburg og Peter (2011) som beskriver at det er naturlig å opprettholde, beskytte og forbedre selvtilliten sin. Gjennom grupper og nettverk på sosiale medier kan de forme og justere presentasjonen av seg selv for å treffe deres målgruppe, og derfor få tilbakemeldinger som øker deres selvtillit. Aamodt og Mossige (2018) kaller dette for å være *hyperpersonlig*, som antyder at man deler mer med andre over internett enn det man sannsynlig ville gjort i den virkelige verden. Det kan tenkes at det på en side er naturlig for ungdom å ville dele selvskading og selvmordstanker med likesinnede da de i stor grad vil få de reaksjonene de ønsker, da de på en annen side tenkelig ikke ønsker å dele med de ansatte ansikt-til-ansikt og få en reaksjon som ikke er ønskelig.

Informant B forklarer hvordan en ungdom fikk respons på sin negative atferd gjennom bruk av telefonen og sosiale medier. Hvor ungdommen hadde fått respons på sin atferd noe som resulterte i at den eskalerte ytterligere. Dette samsvarer med atferdsanalytisk teori, hvor unge tilpasser seg ulike måter å oppføre seg overfor ulike miljøer (Tetzchner, 2012). Informant A beskriver likevel hvordan de ansatte gjerne tenker at beboerne er lett påvirkelige, men så er uttrykket egentlig det motsatte, hvor ungdommene klarer å sette tydelige grenser og ikke ønsker å delta. Slike situasjoner viser til at denne smitteeffekten og gruppementaliteten ikke gjelder alle ungdommer som bor på institusjon. I slike situasjoner kan det tenkes at det er viktig for de ansatte å veilede og motivere til å gjøre gode valg gjennom det miljøterapeutiske arbeidet.

Valkenburg og Peter (2011) presiserer hvordan det er lettere å dele sensitivt innhold når man er anonym, og ved å poste innlegg på det tidspunktet man ønsker har man mulighet til å optimalisere måten man presenterer seg på. Slik har de mulighet til å tilnærme seg publikummet sitt på en måte som er tiltalende for den gruppen og/eller nettverket de henvender seg til. Slik som Aalen og Iversen (2021) skriver er man da en konsument og produsent av et spesifikt innhold. Hvor de innenfor de ulike nettverkene må opptre på en bestemt måte. Det kan på slik måte tolkes at de går inn i en rolle, gjennom å være det Goffman (1956) beskriver som frontstage på en arena gjennom sin væremåte og holdning. Det kan tenkes at de ungdommene som inngår i slike nettverk ønsker å framstå på en særlig måte overfor de andre som observerer de innenfor gruppen eller nettverket. Gjennom å være en del

av og produsere innhold er de en del av et fellesskap. Det å kunne ytre sine kreative sider er en av Nussbaums (2007) kapabiliteter, men til et punkt kan det være nødvendig å vurdere om ungdommene skal begrenses, da de ikke klarer å se konsekvensene av et slik nettverk. I slike situasjoner vil spørsmålet om barnets beste og omsorgsansvaret være gjeldende igjen. Det er likevel ikke noen tvil om at slike nettverk inngår i det Livingstone (2011) kaller risikofylte møter.

Slik vi har sett ovenfor skapes mye av ungdommenes identitet gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende sosiale medier. Hvor noen ungdommer vil identifisere seg med andre ungdommer og nettverk over sosiale medier, vil andre trolig identifisere seg mer med nettverk i deres virkelige liv slik som familie og venner. Det kan tenkes at noen ungdommer står i konflikt mellom rollene sine, hvor de har en rolle overfor familie, venner og en annen rolle overfor øvrig nettverk og på institusjonen. Samtidig kan det tenkes at ungdommene står i konflikt mellom rollene de har på i den digitale verdenen og i det virkelige livet. Sett i sammenheng med Goffmans (1956) teori vil det være normalt for ungdommene å inneha mer enn en rolle, hvor rollene vil være basert på deres forpliktelse til nettverket som de er engasjert i. Det tenkes at det kan være konfliktfylt for ungdommer å forholde seg til flere roller samtidig, og at dette er noe som kan gjøre ungdommene sårbare i noen situasjoner.

7.2.3 En unngåelsesatferd

Funnene i analysen viser til at elektronisk kommunikasjon ble brukt av mange ungdommer som en distraksjon og regulering av seg selv. Elektroniske kommunikasjonsmidler kan derfor bidra til å hjelpe ungdommer å stå i vanskelige situasjoner. Informant C kunne forklare hvordan en ungdom ble regulert av å prate med sin mor gjennom elektronisk kommunikasjon. Slik som Aamodt og Mossige (2018) beskriver er kontakt med venner og familie en måte å gjøre tilvenninger til et nytt bosted lettere. Det er tenkelig at det også er overførbart til ungdommer på institusjon som har det tungt i perioder, og ikke kun i startfasen hvor de skal venne seg til en ny plass. Det forutsetter likevel at ungdommen og de foresatte har et forhold som tilsier at kontakten vil være til hjelp. Dette støttes også av Aamodt og Mossige (2018) som beskriver at kontakt av dårlig kvalitet kan være problematisk.

Informantene beskrev tilfeller hvor ungdommene selv klarte å sette ord på at elektroniske kommunikasjonsmidler kunne bidra til å regulere dem ned, informant C beskriver

eksempelvis bruk av PlayStation. På slik måte kan elektroniske kommunikasjonsmidler bidra til gode løsninger og muligheter i utfordrende situasjoner, gjennom distraksjon fra den virkelige verden. Flere av informantene kunne likevel problematisere at det var vanskelig å få kontakt og gi beskjeder til ungdommene, særlig når de anvendte sine mobiltelefoner. Informant D og E kunne begge beskrive hvordan elektroniske kommunikasjonsmidler ble en del av en unngåelsesatferd hvor de brukte den som en avledning eller gjorde seg utilgjengelig for miljøterapi og behandlingen ved institusjonen. Det kan tenkes av noe av denne unngåelsen kan være preget av presset om å alltid være pålogget på sosiale medier. Informant A beskriver det som problematisk at ungdommen alltid er pålogget, og ofte har noen på øret. Informanten uttrykker da at det er vanskelig å prate med ungdommene, og må være særlig påpasselig på hva de sier i nærheten av beboerne. Presset om å alltid være pålogget oppleves risikofyllt og til hinder for behandlingsløpet ungdommen er på institusjonen for å gjennomføre.

7.3 Atferdsuttrykkene ved begrensningene

Hovedtema 3 tar for seg ungdommenes atferdsuttrykk, men også hva de ansatte tror bakgrunnen for disse uttrykkene virker å være. Det er sentralt å være bevisst at man aldri kan være helt sikker på hvorfor ungdommene reagerer slik de gjør, uten å ha snakket med ungdommene selv. Det skal i det videre sees på hvordan de ansatte ved institusjonene har opplevd og erfart ungdommenes atferd knyttet til begrensning av deres elektroniske kommunikasjon. Ungdommene som utsettes for begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler kan si seg enig i institusjonens avgjørelse, eller så har de mulighet til å avslå, og kan i tillegg sende klage til statsforvalter (Ulset og Tjelflaat, 2013), denne prosessen vil imidlertid ta tid.

7.3.1 En normalsituasjon på institusjon

Ulset og Tjelflaat (2013) beskriver hvordan mange ungdommer oppfatter tvangsbruk som en del av normalsituasjonen på institusjon. Det å bli begrenset virker for mange ungdommer ikke å være et nytt fenomen. Samtlige informanter kunne beskrive at ungdommene reagerte med forskjellige uttrykk ved regulering av deres elektroniske kommunikasjonsmidler, men alle var også bevisst prinsippet om mildeste inngrep. Informant E beskriver hvordan de alltid prøver andre tiltak før en begrensning blir iverksatt. Dette kan ha en sammenheng med at de ansatte har en forståelse for at å inndra elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor inngripen i ungdommenes hverdag. Likevel kan det vise seg å være nødvendig dersom ungdommene ikke

klarer å se hvorfor elektronisk kommunikasjon kan være til hinder for deres opphold på institusjon og eget beste. Dette samsvarer med funnene til Hygen og Ulset (2021).

Både FOs yrkesetiske grunnlagsdokument (2019), rettighetsforskriften (2012) og Q-19 (2012) beskriver at det er viktig å begrunne hvorfor ungdommene blir begrenset gjennom tvangsvedtak og gjøre gode avtaler med ungdommene. Funnene i analysen viser til at dette står sentralt også hos informantene. Informant B beskriver at det ikke holder å bare regulere, men at det må jobbes godt sammen med beboeren med det som har vært utfordringen og bakgrunnen for begrensningen. Atferdsanalytisk teori beskriver hvordan det skal være dekkende at ungdom får informasjon om hvilke konsekvenser en handling bringer med seg for at de skal anvende den eller ikke ved en senere anledning (Bandura, 1977; Tetzchner, 2012). Dette er viktig både før og under en begrensning. Poenget ved å informere ungdommene er å gi de en forståelse av begrensningen. Informant E beskriver hvordan hen aldri hadde opplevd at en ungdom var enig i begrunnelsen for å inndra mobiltelefonen. Hvor noen ungdommer på en side ikke har noen reaksjoner eller sterke uttrykk for begrensningen. Vil det på andre siden være ungdommer som ikke er mottakelig for slik informasjon, som kan reagere med sterke uttrykk slik som materielle skader eller vold mot ansatte eller andre.

7.3.2 «De klikker»

Hvordan opplever informantene at ungdommene reagerer ved regulering av sine elektroniske kommunikasjonsmidler? I situasjoner hvor begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler blir iverksatt, er det nærmest naturlig å anse avmakt som en forståelsesramme for ungdommenes uttrykk. Det kommer fram av funnene i analysen at ungdommene naturligvis reagerer på ulike måter, hvor noen har sterkere atferdsuttrykk enn andre. Det virker gjennom funnene gjort i oppgavens analyse som om alle ungdommene befinner seg på ulike plasser innenfor aggresjonsmodellen.

Slik vi så i forrige delkapittel virker elektroniske kommunikasjonsmidler å være en stor del av ungdommenes hverdag, men også en stor mestringsarena hvor de henter både anerkjennelse og selvtillit. Ved å frata ungdommene de elektroniske kommunikasjonsmidlene, fratar man de også de kanskje det eneste de mestrer. Informant D beskriver at ungdommene kan oppleve det som en straff for de tingene de ikke mestrer i livet sitt. For mange ungdommer kan tvangstiltak være sårbart og ulike emosjoner kan springe fram og noen gang ta over. Sett fra ungdommenes perspektiv fratar man de kontakt med venner og nettverk, men også mye av

deres frihet. Det kan tenkes at dette bidrar til, slik informant E beskriver, avmakt. Dette kjennetegnes også av Lillevik og Øien (Lillevik & Øien, 2014), hvor avmakt oppstår når mennesker føler seg truet eller forhindret til å gjøre noe de ønsker.

Flere av ungdommene virker å ligge på yttersiden av aggresjonsmodellen som viser til raseri (Lillevik & Øien, 2014). Dette sees i sammenheng med flere av informantenes uttalelser, men også egne beskrivelser av ungdommene i Hygen og Ulset (Hygen & Ulset, 2021).

En av ungdommene i rapporten til Hygen og Ulset (2021) sier selv at de *klikker* ved å bli fratatt mobilen. Videre beskriver informant C at ungdommenes reaksjoner kan bli fysisk hvor de kaster inventer eller går fysisk mot personalet. Det kan tenkes at ungdommenes emosjoner kan ta overhånd i slike situasjoner. En slik reaksjon kan for ungdommene oppleves som en effektiv mestringsstrategi som bidrar til en avspenning eller innflytelse (Lillevik & Øien, 2014). Ungdommer som reager slik vurderes å være på ene yttersiden av aggresjonsmodellen, utadvendt aggresjon som viser til raseri. Slik Lillevik og Øien (2014) beskriver det kan slik type aggresjon være ungdommenes mestringsstrategi mot den avmakten de opplever ved et tvangsvedtak. Ved å gå fysisk mot personal eller kaste inventar kan det virke som en avspenning som nærmest bidrar til et velbehag hos ungdommene. Det kan tenkes at ungdommer som kommer fra en omsorgssituasjon preget av vold og utagerende atferd, naturligvis vil reagere på samme måte dersom de står overfor situasjoner de ikke har kontroll på, dette samsvarer også med Lillevik og Øien (2014). Likeså er det sannsynlig at det har vært en forsvarsmekanisme som har fungert for ungdommen ved tidligere anledninger.

Imidlertid er det ikke alle ungdommer som reagerer med raseri. De ungdommene som reagerer med aggresjon innover mot seg selv vil slik beskrevet av Lillevik og Øien (2014) reagere på andre måter enn aggresjon og sinne. Selvskading er et kjent fenomen ved barnevernsinstitusjoner. Det kan likevel være vanskelig å se selvskading i sammenheng med regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, da det antas at selvskading skjer i ettertid av reguleringen. Videre antas det at denne type aggresjon vendt innover, kan være mer normal for de som ikke er vokst opp i miljøer hvor aggresjon er akseptert. På slik måte kommer aggresjonen til uttrykk på en måte som vendes mot ungdommen selv, gjennom selvskading og i verste tilfelle selvmord.

Kontakt med nettverk har vist seg å ha en positiv effekt på ungdommene til å håndtere utfordrende situasjoner bedre. I situasjoner hvor man fratar ungdommene elektronisk

kommunikasjon, mister de også denne muligheten. Det er sentralt å trekke inn at de ansatte fortsatt ikke kan nekte ungdommene kontakt med nettverk og andre instanser, eksempelvis barnevernet og advokat. Denne kontakten vil trolig ikke skje gjennom sosiale medier, men heller meldinger og telefonsamtaler, og vil være mer kontrollert. Det kan tenkes at den kommunikasjonen som tilbys når ungdommene ikke har like stor tilgang til elektroniske kommunikasjonsmidler og internett ikke foregår på ungdommens premisser. Samtidig som elementene usynkronisert og tilgjengelighet som Valkenburg og Peter (2011) beskriver er ikke gjeldende i like stor grad. Det kan tenkes at dette for noen ungdommer kan oppleves som ubehagelig, da de ikke i like stor grad kan kontrollere eller holdes oppdatert på det som skjer i deres nettverk. Det kan på en slik måte oppleves som om deres integritet krenkes, og at avmakt kan vokse fram hos ungdommene. Informant E beskriver hvordan hen har sett ungdommene bli preget emosjonelt i situasjoner hvor ungdommer har blitt utestengt fra en plattform de har funnet tilhørighet. Det er sannsynlig at slike uttrykk også oppstår i situasjoner hvor ungdommene mister mulighetene til elektronisk kommunikasjon for en periode. Sett i sammenheng med emosjoner, kan det tenkes at ungdommene som allerede befinner seg i en sårbar situasjon hvor de også blir påvirket av endrede krav og usikkerhet. Informant B beskriver hvordan hen opplever at de yngre ungdommene gjerne er mer impulsiv, enn de eldre. Tatt i betraktning at det ligger i ungdommers natur å tolke situasjoner i negativ retning, kan det tenkes at slike reaksjoner er forventet. Det er derfor viktig å tenke på disse aspektene allerede i forkant og i vurderinger av begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler.

At ungdommene har fått mulighet til å anvende elektroniske kommunikasjonsmidler til å regulere seg har gitt positive utslag. Informant E beskriver at det er som om ungdommene ved begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler mister regulatoren sin. Beboerne får ikke lengre bruke elektroniske kommunikasjonsmidler som en pause fra å tenke på det som er vanskelig og utfordrende i livet (Hygen & Ulset, 2021). Det kan tenkes at det for mange ungdommer kan medbringe seg en ukomfortabel følelse. Informant E beskriver at ungdommene opplevde i flere tilfeller å være i et fysisk ubehag ved begrensninger, og sammenligner det med abstinenser til rus. Det kan tenkes at begrensningene bidrar til en ekstra sårbarhet hos ungdommene, hvor de ikke kan søke trøst eller støtte hos noen andre enn de ansatte og kan oppleves vanskelig og som et inngrep i deres integritet. Dette kan naturligvis føre til reaksjoner hos ungdommene. Dette er også noe som beskrives av ungdommene i rapporten til Ulset og Tjelflaat (2013). Likeså styres mye av ungdommens hverdag av elektronisk kommunikasjon, noe som vil være begrenset ved tvangsvedtak.

Ungdommene beskriver slike tvangstiltak som tap av frihet og kontroll over eget liv (Ulset & Tjelflaat, 2013). Ved begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler kan det tenkes at situasjonen til ungdommene blir ekstra sårbar og at deres atferdsuttrykk kan tyde på redsel, undertrykkelse og utrygghet. I tilfeller hvor denne regulatoren ikke er tilgjengelig, oppleves det som om ungdommen beveger seg ut av selvhevdelsen og inn på aggresjon som er vendt utover eller innover mot seg selv. Dette er en risiko de ansatte må ta i betraktning ved eventuelle begrensninger. Dersom ungdommene utagerer, vil det også ligge en risiko for andre beboere og ansatte på institusjonen.

Atferdsanalytisk teori (Bandura, 1977; Tetzchner, 2012) beskriver hvordan ulike miljøer skaper ulik atferd. Dersom det er kultur for ungdommene å reagere med utagerende atferd, kan det tenkes at det skjer når tvangstiltaket vedtas. Det kan tenkes at ungdommene oppnår anerkjennelse og oppmerksomhet fra andre beboere eller ungdommer for å eskalere situasjonen mest mulig. Det kan tenkes en slik reaksjon er for mange ungdommer er en måte å oppnå motmakt. Det har tidligere vist seg at det har vært en trend på ulike barnevernsinstitusjoner hvor det er om å gjøre å få mest mulig blålys til institusjonen. Slike trender er også noe Bufetat frykter har en smitteeffekt (Nøsen et al., 2023). For at barnevernsinstitusjoner skal tilkalle andre etater krever det at ungdommene utøver en så krevende atferd at personalet ikke klarer å ivareta sin egen, beboeren eller andre ungdommer sin trygghet og trivsel på institusjonen. Informant B beskrev hvordan noen situasjoner rundt begrensninger kunne eskalere slik at eksterne aktører slik som politi og ambulanse måtte gripe inn og ta over situasjonen. Informant A kunne beskrive hvordan noen ungdommer reagerte med å legge mobilen ned i trusa eller bhen. Funnene i analysen beskriver at ungdommene i grunn ikke tenker på konsekvensene av handlingene de gjør i slike situasjoner, som i seg selv er et risikomoment. På bakgrunn av atferdsanalytisk teori kan det tenkes at de reagerer slik på bakgrunn av at det er det som har funket for ungdommene tidligere i andre situasjoner og tillært seg denne atferden. Slik som nevnt ovenfor er det tenkelig at ungdommen har med slik type atferd fra deres tidligere hjem, andre institusjoner eller skolen. Det kan også tenkes at ungdommenes måte å reagere på er deres måte å styre en situasjon, de ellers har lite kontroll over.

7.3.3 Dobbel straff eller hensiktsmessig begrensning?

Flere av informantene kunne sammenligne avhengighet til elektroniske kommunikasjonsmidler med rusavhengighet, hvor de beskriver at fravær fra den digitale

teknologien bidro til abstinenslignende symptomer hos ungdommene. Informant D beskrev at samtlige ungdommer virket å være roligere igjen innen 48 timer etter begrensningen. Etter en kort periode uten elektroniske kommunikasjonsmidler viser funnene i analysen til at ungdommene virker å være mer til stede, mer deltagende i aktiviteter og strukturen på institusjonen. Sett i sammenheng med Nussbaums (2007) kapabilitet om kontroll over sine miljøer, kan det tenkes at ungdommene ikke trenger å forholde seg til det digitale presset. På slik måte har de kun miljøene rundt seg i det virkelige liv de kan ha kontroll over. Det kan tenkes at ungdommene får elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende press om å alltid være pålogget på avstand, og kanskje er det derfor informantene opplever de som mer tilstedeværende og roligere. På slik måte kan man anta at de ansatte står i en bedre posisjon for å gjennomføre det miljøterapeutiske arbeidet.

At ungdommene var enig i inndragelse av telefonen var noe informant E aldri hadde opplevd. Dette kommer også fram i Hygen og Ulset (2021) hvor ungdommene beskriver at de opplevde å miste tilgang til elektronisk kommunikasjon som en dobbel straff, da ungdommene opplevde å bo på institusjon som straff nok i seg selv. Hvor informant E beskriver at flere av ungdommene innrømmet i ettertid at de hadde godt av begrensningen, viser Hygen og Ulset (2021) til at ungdommene ikke ga inntrykk av at elektronisk kommunikasjon ble fjernet for deres eget beste. Det er likevel viktig å huske på at ungdommer har en tendens til å oppleve situasjoner i negativ retning (Tetzchner, 2012), og at de ikke har lært seg å tenke konsekvenser av sine handlinger enda (Nussbaum, 2007). Det vil likevel være sentralt å være klar over at det å være vitne til, eller å bli direkte utsatt for tvang gjentatte ganger og over en lengre periode virker å ha en betydning for hva barnevernsinstitusjonen representerer for ungdommene (Ulset & Tjelflaat, 2013, s. 68)

Aktiverte ungdommer trenger tid for å regulere seg ned, er gjerne et kjent fenomen for de fleste miljøterapeuter som jobber på barnevernsinstitusjon. Funnene i analysen beskriver at ungdommene trenger opp til 48 timer etter de har fått begrensning til å akseptere situasjonen. Det kan da tenkes at de har fått rom og mulighet til å jobbe seg inn mot midlet i aggresjonsmodellen, selvbeherskelse (Lillevik og Øien, 2014). Etter disse 48 timene kan det tenkes at det oppstår et handlingsrom, hvor man kan jobbe med ungdommene om hvorfor et tvangsvedtak ble fattet. Det anses som om handlingsrommet hvor ungdommene er uten elektronisk kommunikasjon er tidspunktet for når de ansatte lettest kommer i posisjon hos ungdommene. Hvor ungdommene virker å være mer mottakelige for miljøterapi slik som

samtaler og deltagelse i struktur. Ved å bruke denne muligheten vil man ikke bli forstyrret av den digitale teknologien, samtidig som ungdommene kan være motiverte for å jobbe mot å få de elektroniske kommunikasjonsmidlene tilbake igjen. Det vil i dette handlingsrommet være viktig å informere, veilede og lage gode avtaler slik at deres opphold på institusjon ikke kan leve opp til formålet for plasseringen (Q-19, 2012).

8. Avslutning

Formålet med denne studien var å undersøke hvordan institusjonene opplever utfordringer ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler. Samtidig hvordan institusjonene erfarer unges atferd knyttet til regulering av disse i et miljøterapeutisk perspektiv. Elektroniske kommunikasjonsmidler er noe de fleste mennesker anvender og bruker mye tid på, noe som også er fremtredende for ungdommer på barnevernsinstitusjon.

Det å fordype seg i et nytt felt innenfor elektroniske kommunikasjonsmidler hvor trender, konsekvenser og ulike plattformer har spilt inn, har uten tvil vært overveldende og utfordrende. Elektroniske kommunikasjonsmidler påvirker ulike sider av det samfunnet vi lever i, og det kan på mange måter være vanskelig å gi et oversiktsbilde. Det kan tenkes at å rette masteroppgaven inn mot regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler og ungdommers atferdsuttrykk ved begrensning bare er et lite tilskudd som ikke bidrar til et helhetlig perspektiv på situasjonen. Dette er kun et lite bidrag til forskning av ungdommers bruk og begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler og medfølgende atferdsuttrykk. Funnene i oppgaven viser til at dette er felt flere burde fordype seg i. Oppgaven har handlet om å gi et lite innblikk i hvilken verdi elektroniske kommunikasjonsmidler har for ungdom boende på barnevernsinstitusjon, de ansatte og miljøterapien. Oppgaven skulle gjerne vært enda større for å gi en dyptgående og fullstendig oversikt. Oppgaven er heller et bidrag til å sette lys på ansattes refleksjoner om gjeldende lovverk, forskrift, omsorgsbegrepet og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, samt bakgrunnen for ungdommenes atferdsuttrykk. Oppgaven retter oppmerksomheten mot hvordan etiske aspekter i arbeidet endrer seg i samme tempo og retning som elektroniske kommunikasjonsmidler og deres medfølgende plattformer. Den har også drøftet muligheter og risiko ved bruk og begrensninger av elektroniske kommunikasjonsmidler på institusjoner. Samtidig gir oppgaven en beskjeden konklusjon i medvind av behovet for kjennskap, kunnskap og veiledning om temaet.

Det virker å være lite tvil rundt at yrkesutøvelsen har forandret seg i takt med den digitale teknologien. Funnene i oppgaven viser til at elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor del av ungdommers hverdag, og de påvirker strukturene på barnevernsinstitusjoner. Videre viser det seg at begrensning av elektroniske kommunikasjonsmidler er noe som preger ungdommer i svært stor grad og skaper sterke uttrykk. Sentrale element gjennom oppgaven er hvordan skjønn og dømmekraft er nødvendig for en gunstig praksisutøvelse, viktigheten av elektronisk kommunikasjon for ungdommer på barnevernsinstitusjon og ungdommers opplevelse av avmakt ved tvangsvedtak. I oppgaven har det blitt belyst hvordan rettighetsforskriften og omsorgsansvaret i noen tilfeller oppleves som paradoksalt. Videre kan det sees ut som om ungdommenes reaksjoner er et resultat av både emosjoner, avmakt, og påvirkning. Hvor avmakt ses på som en forståelsesramme som beskriver raseri som noe som gir ungdommene en viss kontroll i situasjonen. I oppgaven har det også kommet fram at informantene opplever at ungdommene trenger tid i etterkant av begrensningen før de aksepterer situasjonen og de deltar på strukturen på institusjonen igjen.

Oppgaven har gjennom problemstillingen tatt for seg hvordan de ansatte opplever utfordringer ved bruk og begrensninger ved elektroniske kommunikasjonsmidler og funnene viser til at de ansatte opplever utfordringer når det kommer til det etiske aspektet. Videre har oppgaven tatt for seg hvordan institusjonene opplever ungdommenes atferd knyttet til reguleringen. Funnene viser til at elektronisk kommunikasjon er svært viktig for ungdommene og at ungdommene ikke kjenner til en hverdag uten, noe som kan gjøre det vanskelig for de ansatte å komme i posisjon til ungdommene. Funnene viser videre til at ungdommene ofte har sterke uttrykk i form av aggresjon slik som materielle skader og vold mot personalet ved begrensningene. Konklusjonen på oppgaven dras i retning av at det er vanskelig for institusjonene å konkurrere med internett, og at det trengs mer forskning, veiledning, kjennskap og kunnskap av tema, samt en *digital tilstedeværelse*.

8.1 Digital tilstedeværelse

Det har gjennom oppgaven vist seg at det er viktig med det som er ønskelig å kalle *digital tilstedeværelse* for å forebygge risikofaktorene ved elektronisk kommunikasjon. Forskning viser at 1 av 3 ungdommer foretrekker kommunikasjon over internett når de snakker om personlige og intime tema (Valkenburg og Peter, 2011) Formålet med digital tilstedeværelse

vil være tilgjengelighet, og skape dialog og relasjon med ungdommene, der de er. Begrepet springer ut av nødvendigheten for omsorgspersoner å ha kunnskap om og være til stede på plattformene ungdommene befinner seg på. Digital tilstedeværelse vil være en mulighet eller et bidrag til å oppnå sosial kontakt med ungdommene, samtidig bidrar det til synlighet. Digital tilstedeværelse kan gjøre det lettere for ungdommene å ta kontakt om eller få snakket ut om det som er vanskelig, og kan på en slik måte være et verktøy i det miljøterapeutiske arbeidet på barneverninstitusjoner. Digital tilstedeværelse kan ses på som en nødvendighet når man har ansvar for barn og unge, og kanskje enda viktigere når man jobber med ungdommer i sårbare situasjoner. Slik forskning viser til er ungdommer i sårbare situasjoner mer utsatt for påvirkning fra andre. På en slik måte vil det være viktig for de ansatte å ha kjennskap til og kunnskap om hva som opptar ungdommene, samt hvilke muligheter og risikofaktorer som følger med. Ved å ha kompetanse om ungdommenes plattformer kan man relatere til det ungdommene er opptatt av. Begrepet innebærer å nå ut til ungdommene der de er, og bidra med veiledning, informasjon og mulighet for å ta kontakt med sine omsorgspersoner. Ved digital tilstedeværelse kan det tenkes at ungdommenes terskel for å ta kontakt er lavere, og på slik måte kan man bidra til forebygging. Det er likevel viktig at denne tilstedeværelsen ikke er inngripende eller inntrengende på ungdommene. Da kan den virke mot sin hensikt.

8.2 Forslag til videre forskning

Elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende sosiale medier og plattformer utvikles i en enorm fart, og elektroniske kommunikasjonsmidler vil trolig også eksistere i fremtiden. Det har i denne oppgaven kommet fram at det er lite kunnskap om temaet knyttet opp mot elektroniske kommunikasjonsmidler og det miljøterapeutiske arbeidet ved barnevernsinstitusjoner. For å kunne gjennomføre et godt og forsvarlig arbeid, er det viktig at de ansatte tar det moderne barnet i betraktning. Det tenkes at det kan være hensiktsmessig å diskutere hvordan elektronisk kommunikasjon påvirker det miljøterapeutiske arbeidet, men også hvordan man kan bruke elektroniske kommunikasjonsmidler som en del av arbeidet for å komme nærmere på ungdommene. Det er ønskelig at det kan forskers nærmere på, men også kartlegge muligheter og risiko med elektroniske kommunikasjonsmidler for ungdom som bor på barnevernsinstitusjoner i større grad.

At elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor del av hverdagen til ungdommer bosatt på barnevernsinstitusjoner er ingen hemmelighet, men det er lite fokus og forskning på de

utfordringer og problematikk som følger med. Oppgaven problematiserer hvordan barns integritet kan være til hinder for ungdommenes beste. Kanskje vil det være nyttig å forske på om det burde være mer rom for regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler for ungdommer som er under offentlig omsorg.

Litteraturliste

- Aichner, T., Grünfelder, M., Maurer, O. & Jegeni, D. (2021). Twenty-Five Years of Social Media: A Review of Social Media Applications and Definitions from 1994 to 2019. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(4).
<https://doi.org/https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0134>
- Backe-Hansen, E., Løvgren, M., Neumann, C. B. & Storø, J. (2017). *God omsorg i barnevernsinstitusjoner* (12/2017). NOVA.
ntnu.no/documents/1268850643/1273757823/Nettutgave-NOVA-Rapport-12-17-God-omsorg-i-barnevernsinstitusjoner.pdf/120889dd-39ac-45f4-81fd-f625744ddffc
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022: Nasjonale resultater* (5: 2022). NOVA/OsloMet.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Bakken, a., Hegna, K. & Sletten, M. A. (2021). Offline, online. Digitale ungdomsliv gjennom tre tiår. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *UNGDOMMEN* (s. S. 29-61). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch2>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory* (pp. VI, 247). Prentice Hall.
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). FN-sambandet. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Barnevernsloven. (2023). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Barne- og familiedepartementet. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/>
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: the social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Boyd, D. M. & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), s. 210-230.
https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.xopen_in_new
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2012). *Kvalitative metoder - Empiri og teoriutvikling*. Gyldendal akademisk.
- Bronfenbrenner, U. (2005). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. Sage.
- Brottveit, G. (2018a). Den kvalitative forskningsprosessen og kvalitative forskningsmetoder. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder*. Gyldendal.

- Brottveit, G. (2018b). Om vitenskapsteoretiske begreper og grunnsyn. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder*. Gyldendal.
- Bufdir. (2020, 2. januar 2020). *Barnevernsinstitusjoner*. Bufdir. Hentet 4. november 2022 fra https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/
- Bufdir. (2021, 2. august 2022). *Barn og unge i institusjon*. Bufdir. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_institusjon/
- Christensen, A. B. (2015). Objektivt eller subjektivt perspektiv. I A. B. Christensen, S. Jørgensen, S. P. Olesen & T. Rasmussen (Red.), *Viden og vitenskapsteori i sosialt arbeid* (s. s. 23-44). Hans Reitzels forlag.
- Del Busso, L. (2018). Fenomenologi og narrativer i kvalitativ forskning. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder*. Gyldendal.
- FHI. (2020). *Gode barnevernsinstitusjoner: en systematisk kartleggingsoversikt*. Folkehelseinstitutt. <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/gode-barnevernsinstitusjoner-rapport-2020.pdf>
- FO. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument 2019-2023*. <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Forskrift om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon. (2023). *Forskrift om barns rettigheter i barnevernsinstitusjon* (FOR-2011-11-15-1103). Barne- og familiedepartementet. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2022-12-20-2358>
- Goffman, E. (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Modern Classics.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17?q=grunnloven>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Halvorsen, K. (2002). *Forskningsmetode for helse- og sosialfag: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utgave. utg.). Cappelen akademisk forlag.
- Halvorsen, T. (2012). *Miljøarbeid i institusjoner for utsatte unge*. Fagbokforlaget.
- Hilmarsen, H. V. & Arnseth, H. C. (2017). Livet på Instagram: Ungdoms digitale forlengelser av sosiale relasjoner og vennskap. *Tidsskrift for ungdomsforskning 2017*, 7 (1), s. 3-23. <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/2109>
- Hygen, B. W. & Ulset, G. (2021). «Det er mye trygghet i den telefonen»: *Bruk av elektronisk kommunikasjon i barnevernsinstitusjon*. N. S. M. o. inkludering.

- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (Bd. 5. utgave). Abstrakt forlag.
- Järvinen, M. (2013). Pierre Bourdieu. I H. Andersen & L. B. Kaspersen (Red.), *Klassiske og moderne samfundsteori* (5. utgave. utg.). Hans Reitzels Forlag.
- Korsnes, O. (2008). *Sosiologisk leksikon*. Universitetsforlaget.
- Leyrer-Jackson, J. M. & Wilson, A. K. (2017). The associations between social-media use and academic performance among undergraduate students in biology. *Journal of Biological Education* 52(2), s. 221-230.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/00219266.2017.1307246>
- Lillevik, O. G. & Øien, L. (2014). *Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon*. Gyldendal.
- Livingstone, S. (2011). Internet, children and youth. I M. Consalvo & C. Ess (Red.), *The handbook of Internet studies* (s. S. 348–368). Blackwell Publishing.
- Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020: om sosiale medier og skadelig innhold* (Delrapport 1). Medietilsynet.
- Medietilsynet. (2022). *Barn og Medier 2022: Barn og unges bruk av sosiale medier*. Medietilsynet. https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf
- Moland, A. (2021). *Det skjulte nettverket: Farlige forbindelser mellom unge på nett*. Cappelen Damm.
- Munthe, K. (2022, 04.01.2022). *TikTok*. Barnevakten - bevisst mediebruk.
<https://www.barnevakten.no/app/tik-tok-including-musical-ly/>
- Nussbaum, M. C. (2007). Human Rights and Human Capabilities. *Harvard Human Rights Journal*, 20, S. 21-24.
- Nøsen, A. E., Aksnes, S. N., Steinum, S. & Holø, R. M. (2023, 14. Januar). Brannalarm. NRK.
https://www.nrk.no/mr/xl/brannalarm_-sterk-okning-i-antall-branner-pa-institusjoner-i-barnevernet-1.15911264?fbclid=IwAR1TCc5-wrdBR-3QfIWkmmTQ6gGMSY-o7uLZ8OH8OgVsRzoMMRUSmw8fVUs#intro-authors--expand
- Olkowska, A. & Landmark. (2016). *Miljøterapi - prinsipper, perspektiver og praksis*. Fagbokforlaget.
- Q-19. (2012). *Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)* (Q-19/2012). Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement.

https://www.regjeringen.no/contentassets/e0c9476c97144f6ab2bf8aa04e0fecb6/runds_kriv_om_retningslinjer_til_rettighetsforskriften_20_06_2012.pdf

- ReddBarna. (2020). «Internett er et stort mørkt rom»: Håndtering av risiko for seksuell utnytting over internett på barnevernsinstitusjon. Redd barna.
- Regjeringen. (2022, 14.10.2022). Ny og meir tidsriktig barnevernslov trer i kraft 1. januar 2023. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-og-meir-tidsriktig-barnevernslov-trer-i-kraft-1.-januar-2023/id2935286/>
- Rettighetsforskriften. (2012). Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernstitusjon (LOV-1992-07-17-100-§5-9). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2011-11-15-1103>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og Mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Skilbrei, M. L. (2019). *Kvalitative metoder: planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2012). Intervjuet: Samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling* (s. S. 17-45). Gyldendal Akademisk.
- Tetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. Utgave. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utgave. utg.). Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2007). *Vitenskap, kunnskap og praksis - innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave. utg.). Gyldendal.
- Ulset, G. & Tjelflaat, T. (2013). Ikke et sted å kalle et hjem? Betydningen av tvangsbruk ved opphold i barnevernsintitusjon. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(Nr 2), S. 68-82.
- Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2011). Online Communication Among Adolescents: An integrated Model of Its Attraction, Oppertunitied, and Risks. *Journal of Adolescent Health*, 48, s. 121-127.
- Zahavi, D. & Overgaard, S. (2014). Fænomenologisk sociologi - hverdagslivets subjekt. I M. Jacobsen, Hviid. & S. Kristiansen (Red.), *Hverdagslivet - Sociologier om det upåagtede* (2. utgave. utg., s. 169 - 198). Hans Reitzels Forlag.
- Aalberg, T. & Elvestad, E. (2005). *Mediesosiologi*. Det Norske Samlaget.
- Aalen, I. (2015). *Sosiale medier*. Fagbokforlaget.
- Aalen, I. & Iversen, M. H. (2021). *Sosiale medier* (2. Utgave. utg.). Fagbokforlaget.

Aamodt, H. A. & Mossige, S. (2018). Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg. *Norges Barnevern*, VOL 95, s. 110-126.

Aas-Hansen, S. (2015). *Perfekt på Insta, stygg på Snap: En undersøkelse av unges bruk av Instagram og Snapchat* [Universitetet i Oslo]. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-49915>

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

23.04.2023, 18:51

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
762292

Vurderingstype
Standard

Dato
22.12.2022

Prosjektittel

Barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosialt arbeid

Prosjektansvarlig

Lasse Skogvold Isaksen

Student

Karoline Justad

Prosjektperiode

01.09.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet *Barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler?*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se hvordan ulike institusjoner regulerer tilgang og bruk av sosiale medier. Samt hvordan institusjonene opplever/erfarer barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler i et miljøterapeutisk perspektiv. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Som masterstudent på barnevernspedagogutdanningen ved NTNU institutt for sosialt arbeid i Trondheim, skal jeg skoleåret 2022/2023 utarbeide en masteroppgave. Tema for min oppgave er barn og ungdommers bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og dets medfølgende atferd knyttet til regulering. Hvor jeg ønsker å svare på hvordan ulike institusjoner regulerer tilgang og bruk av sosiale medier. Samt hvordan de ansatte ved institusjonene opplever/erfarer barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, i et miljøterapeutisk perspektiv. Elektroniske kommunikasjonsmidler er en stor del av menneskers hverdag, og derfor et særlig aktuelt tema å se nærmere. Problemstillingen er utforskende, og det vil derfor være utfordrende å komme fram til et klart svar. Det er med dette prosjektet ønskelig å få et mer innsikt i, en bredere kunnskap, samt en dypere forståelse av temaet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), institutt for sosialt arbeid i Trondheim er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Det er ønskelig å intervju deg som jobber på en barnevernsinstitusjon, som jobber i miljøet sammen med barn og unge, som har relevant utdanning og noen års erfaring bak deg. Det er ikke et krav å ha god kjennskap rundt elektroniske kommunikasjonsmidler, men en form for erfaring/opplevelse med det i ditt miljøterapeutiske arbeid på institusjonen. Det er ønskelig med informanter fra flere institusjoner, men det kan gjerne være flere informanter fra samme barnevernsinstitusjon (her er det satt en grense på 2 informanter per institusjon). Det er ønskelig med til sammen 6 informanter.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta, innebærer det et intervju med en varighet på ca. en time. Spørsmålene vil omhandle hvordan du opplever barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler i et miljøterapeutisk perspektiv. Tid og sted for intervjuet avtales nærmere etter du har meldt din deltagelse. Under intervjuet vil det bli gjort lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene det er fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Under intervjuet vil det bli gjort lydopptak, som deretter blir transkribert, kodet og analysert for anvendelse i forskningsprosjektet. Det vil kun være meg og min veileder i prosjektet som vil ha adgang på materialet. Intervjumaterialet vil være utilgjengelig for andre.

Materialet som publiseres vil ikke være personidentifiserende, og all informasjon som er relevant i henhold til prosjektets tema og formål vil anonymiseres og til slutt presenteres i mastergradavhandlingen.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen leveres i mai 2023, hvor det senere vil være en muntlig høring og deretter avsluttes sommeren 2023. Lydopptak, transkribert materiale og personopplysninger vil bli slettet ved prosjektets slutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU, institutt for sosialt arbeid, har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Har du spørsmål til prosjektet eller ønsker du å delta?

Hvis du har spørsmål til prosjektet, ønsker å vite mer om eller ønsker å delta ta kontakt med masterstudent Karoline Justad på tlf. 468 96 615 eller karolju@ntnu.no.

Ønsker du å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med NTNU veileder Lasse S. Isaksen på lasse.s.isaksen@ntnu.no eller 977 76 428.

Personvernombudet ved NTNU er Thomas Helgesen og kan nås på thomas.helgesen@ntnu.no eller 930 79 038.

Med vennlig hilsen
Karoline Justad
karolju@ntnu.no
468 96 615

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å ha lest informasjonsskriv og vet hva deltakelse i prosjektet innebærer
- deltakelse i prosjektet barn og unges atferd knyttet til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler
- å delta i intervju med lydopptak
- at mine opplysninger behandles og anvendes frem til prosjektet er avsluttet
- at deltagelse er frivillig, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet uten å oppgi noen grunn.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

- **Informasjon**
 - Hvem er jeg?
 - Informere om intervjuet og dets formål
 - Informasjon om antatt lengde på intervjuet og hvilke spørsmål
 - Informere om lydopptak og innhente samtykke
 - Informere om informantens rettigheter (pauser, lov å trekke seg osv)
 - Spørre om informant har noen spørsmål eller informasjon til meg før vi begynner
- **Oppvarmingsspørsmål**
 - Alder?
 - Hvilken utdanningsbakgrunn har du?
 - Hvor lenge har du hatt nåværende stilling?
 - Har du noen annen erfaring med arbeid på institusjon?
 - Hvilke arbeidsoppgaver innebærer stillingen din?
 - Hvordan ser din typiske arbeidsdag ut?
- **Miljøterapeutens erfaring med elektroniske kommunikasjonsmidler**
 - Bruker du sosiale medier og elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Hvordan erfaringer/kunnskaper har du som miljøterapeut om sosiale media og elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Holdninger til elektroniske sosiale medier og kommunikasjonsmidler?
 - Er elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier, eller har det vært, et tema i personalgruppa? I så fall hvordan?
- **Miljøterapi**
 - Hva er miljøterapi for deg?
 - Hva tenker du om å anvende elektroniske kommunikasjonsmidler i miljøterapien?
 - Relasjonsbygging?
- **Lovverk og rettigheter**
 - Hvilken praksis har dere på institusjonen i forhold til opplæring og veiledning av lovverk og rettigheter?
 - Har du fått opplæring i relevant lovverk og regulering?
 - Hvilke erfaringer har du med bruk av lovverk i arbeidshverdagen?

- Hvordan tolker du lovverket? (§11 og §24 i rettighetsforskriften)
- **Barn og unges elektroniske kommunikasjonsmidler**
 - Kan du fortelle meg hvordan du opplever at ungdom bruker sine elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Kommunikasjon med venner/familie?
 - Har du gjort deg noen tanker eller erfaringer om ungdommers atferd knyttet til dette med elektroniske kommunikasjonsmidler og sosiale medier?
 - Kan du si noe mer om dette?
 - Kan du komme med eksempler?
 - Opplever du at ungdom blir påvirket av sosiale medier?
 - Hvordan?
 - Hvilke tanker gjør du deg rund ungdom og deres bruk av sosiale medier?
 - Positivt? Negativt?
 - Kom gjerne med eksempler
 - Opplever du at elektroniske kommunikasjonsmidler påvirker miljøterapien?
- **Regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler**
 - Hvilke rutiner praktiserer dere når det kommer til dette med elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Regulerer dere internett?
 - Bruker dere regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler som konsekvens eller et gode?
 - Hvordan opplever du ungdommene reagerer til regulering av elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Oppstår det konflikter på bakgrunn av dette?
 - Hvordan opplever du ungdommene når dere inndrar elektroniske kommunikasjonsmidler?
 - Hvordan opplever du ungdommene når de får deres elektroniske kommunikasjonsmidler tilbake?
- **Avsluttende spørsmål**
 - Hvordan opplevde du intervjuet?
 - Takk for deltagelse

